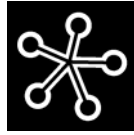

Universiteit van Amsterdam

**AMSTERDAM INSTITUTE FOR
ADVANCED LABOUR STUDIES**

EEN ONDERZOEK NAAR CAO-AFSPRAKEN

OP BASIS VAN DE FNV CAO-DATABANK

EN DE AWWN-DATABASE

Kea Tijdens

AIAS, Universiteit van Amsterdam

Maarten van Klaveren

STZ advies & onderzoek, Eindhoven

Working Paper 2003-19

February 2004

Acknowledgement

Dit onderzoek is mede gefinancierd door:

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (nr. 2002-13).

De begeleidingscommissie bestond uit:

* Dr ir. A. Fraterman, AWWN

* E. Pentenga, FNV

* Drs L. Hartevelde, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Information for library

Tijdens, Kea & Klaveren, Maarten van (2003) Een onderzoek naar CAO-afspraken op basis van de FNV cao-databank en de AWWN-database, paper 2003-19. Amsterdam: University of Amsterdam

© All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form, or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the auteur.

© K.G. Tijdens, M. van Klaveren, Amsterdam, December 2003

This paper can be downloaded:

www.uva-aias.net/files/working_papers/WP19.pdf

EEN ONDERZOEK NAAR CAO-AFSPRAKEN
OP BASIS VAN DE FNV CAO-DATABANK
EN DE AWWN-DATABASE

ABSTRACT

De sociale partners AWWN en FNV hebben elke een CAO-database voor hun arbeidsvoorwaardenbeleid en dienstverlening aan leden. De AWWN registreert de principe-akkoorden van 606 CAO's. De FNV heeft de FNV cao-databank met 723 lopende CAO's (ingangsdatum na 1/1/2000). Om voor de eigen beleidsvorming op het terrein van arbeidsvoorwaarden optimaal van deze gegevens te profiteren, zijn AWWN en FNV overeengekomen het potentiële gebruik van hun respectievelijke databestanden op 15 onderwerpen te vergelijken: kinderopvang, arbeidsduur, arbo-preventie, werkdruk, VUT-/pensioenleeftijd, ziekteverzuim, arbeidsmarktprojecten, doelgroepen, seniorendagen, opleiding, verlofvormen, seksuele intimidatie, CAO a la carte, gelaagde CAO en tenslotte faciliteiten vakbondswerk. Een inhoudelijke vergelijking bleek niet mogelijk, omdat de FNV zo veel mogelijk afspraken per CAO registreert, terwijl de AWWN veranderingen registreert op basis van principeakkoorden. Met de FNV cao-databank kunnen vragen beantwoord worden als: in hoeveel CAO's is een 36-urige werkweek afgesproken? En met het AWWN-bestand: zijn in het CAO-seizoen 2003 veel nieuwe afspraken gemaakt over verkorting van de arbeidsduur tot 36 uur? De FNV cao-databank tracht aan het doel van een zo breed en grondig mogelijke registratie van CAO-afspraken te beantwoorden, terwijl de AWWN-database is gericht op het monitoren van de dynamiek in de cao-ontwikkeling. De bestanden zijn aanvullend en niet overlappend.

INHOUDSOPGAVE

I	INLEIDING	1
2	VRAAGSTELLING, METHODE EN DATABASES	3
2.1	Vraagstelling	3
2.2	Pilotstudie	3
2.3	Het AWWN-bestand	3
2.4	De FNV cao-databank	4
2.5	Het CAO-bestand van SZW/Arbeidsinspectie	6
2.6	Vergelijking van onderwerpen in de bestanden	7
2.7	Onderwerpen van onderzoek	9
2.8	Vergelijking van CAO's vanaf 01/01/2000	10
3	DE AWWN- EN DE FNV-CAO-BESTANDEN	11
3.1	Nummering en naamgeving van CAO's	11
3.2	Start- en expiratedata	12
3.3	Type CAO	12
3.4	De fasering van het CAO-onderhandelingsproces	13
3.5	Meest recente CAO's	13
3.6	CAO's gebruikt in het onderzoek	13
3.7	Sectorindeling	14
3.8	Aantallen werknemers onder CAO en in de bedrijfstak	15
4	KINDEROPVANG IN CAO'S	19
4.1	Registratie van afspraken over kinderopvang	19
4.2	Afspraken over onderzoek naar kinderopvang	19
4.3	Voorkomen van afspraken over kinderopvang	19
4.4	Voor welke werknemers is de kinderopvangregeling bedoeld?	21
4.5	Voor welke kinderen is de kinderopvang regeling bedoeld?	22
4.6	Welke maxima zijn afgesproken in CAO's?	23
4.7	Financiering uit CAO-fonds	24
4.8	VWS-tabel	25
5	ARBEIDSDUUR IN CAO'S	27
5.1	Registratie over arbeidsduur	27
5.2	Wekelijkse en jaarlijkse arbeidsduur volgens CAO	29
5.3	Indienen deeltijdverzoeken	30

6	ARBO-PREVENTIE IN CAO'S	33
6.1	Registratie van Arbo-preventie	33
6.2	Voorkomen van Arbo-preventie-afspraken	34
7	WERKDruk EN WERKSTRESS IN CAO'S	37
7.1	Registratie van werkdruk en werkstress	37
7.2	Voorkomen van afspraken over werkdruk en werkstress	37
8	VUT EN PENSIOEN IN CAO'S	41
8.1	Registratie van VUT en pensioen	41
8.2	Voorkomen van afspraken over VUT en pensioen	42
9	ZIEKTEVERZUIM IN CAO'S	45
9.1	Registratie van ziekteverzuim	45
9.2	Voorkomen van afspraken over ziekteverzuim	45
10	WERKERVARINGSPLAATSEN EN ARBEIDSMARKTPROJECTEN IN CAO'S	49
10.1	Registratie van werkervaringsplaatsen en arbeidsmarktprojecten	49
10.2	Voorkomen van afspraken over werkervaringsplaatsen en arbeidsmarktprojecten	49
11	DOELGROEPEN IN CAO'S	53
12	SENIORENDAGEN EN LEEFTIJDSEBEWUST PERSONEELBELEID IN CAO'S	55
12.1	Registratie van seniorendagen en leeftijdsbewust personeelbeleid	55
12.2	Voorkomen van afspraken over seniorendagen en leeftijdsbewust personeelbeleid	56
13	OPLEIDING EN SCHOLING IN CAO'S	61
13.1	Registratie van opleiding en scholing	61
13.2	Voorkomen van afspraken over opleiding en scholing	61
14	VERLOFVORMEN IN CAO'S	65
14.1	Registratie van verlofvormen	65
14.2	Voorkomen van afspraken over verlofvormen	66
15	PREVENTIE VAN SEXUELE INTIMIDATIE IN CAO'S	71
15.1	Registratie van de preventie van seksuele intimidatie	71
15.2	Voorkomen van afspraken over preventie van seksuele intimidatie	71
16	CAO À LA CARTE IN CAO'S	75
16.1	Registratie van CAO à la carte	75
16.2	Voorkomen van afspraken over CAO à la carte	76

17 GELAAGDE CAO'S	79
17.1 Registratie van gelaagde CAO's	79
17.2 Voorkomen van afspraken over gelaagde CAO's	79
18 FACILITEITEN VOOR VAKBONDSWERK IN CAO'S	83
18.1 Registratie van faciliteiten voor vakbondswerk	83
18.2 Voorkomen van afspraken over faciliteiten voor vakbondswerk	83
19 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	87
BIJLAGE 1. DE AWVN- EN FNV-CAO-NAMEN	91
BIJLAGE 2. DE CODERINGSLIJST VAN DE FNV	113

I INLEIDING

Er is een grote hoeveelheid gegevens beschikbaar over één van de kernterreinen van de arbeidsverhoudingen in Nederland, namelijk de CAO's. De Arbeidsinspectie (AI) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) rapporteert regelmatig over ontwikkelingen in CAO's. Dat doet zij aan de hand van circa 125 grootste CAO's. Recent zijn voor een eenmalig onderzoek een veel groter aantal CAO's onderzocht. De rapportages van de AI zijn bedoeld voor het voor- en najaarsoverleg tussen regering en sociale partners en worden voorts gebruikt voor beleidsvorming van het Ministerie over specifieke onderwerpen.

De sociale partners FNV en AWWN hebben daarnaast ieder hun eigen CAO-gegevensbestanden. De AWWN heeft al vele jaren in een database waarin ze de belangrijkste afspraken in CAO's registreert. De FNV heeft sinds enkele jaren de FNV cao-databank. Zowel FNV als AWWN gebruiken hun gegevensbestanden voor het eigen arbeidsvoorwaardenbeleid en voor de dienstverlening aan hun leden. Deze sociale partners hebben in de afgelopen jaren af en toe overleg gevoerd over de (on)mogelijkheden met betrekking tot toegang tot elkaars gegevensverzamelingen.

Samenvattend, er bestaan op dit moment drie CAO-bestanden naast elkaar, namelijk (1) het bestand van de Arbeidsinspectie/Ministerie SZW; (2) de CAO-database van de AWWN, en (3) de FNV cao-databank. Om voor hun eigen beleidsvorming op het terrein van arbeidsvoorwaarden optimaal van deze gegevens te profiteren, willen AWWN en FNV het potentiële gebruik van hun respectievelijke databestanden systematisch onderzoeken en met elkaar vergelijken. Het is immers denkbaar dat uit deze bestanden verschillende cijfers komen met betrekking tot CAO-afspraken. AWWN en FNV zijn het er over eens dat hun interpretaties van de CAO-afspraken uiteen kunnen lopen, maar dat het niet wenselijk is om met verschillende tellingen van CAO-afspraken naar buiten te komen. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft besloten om dit onderzoek gedeeltelijk te financieren (nr. 2002-13).

In dit onderzoek wordt beoogd de CAO-databestanden van de FNV en de AWWN op een 15-tal punten met elkaar te vergelijken.

2 VRAAGSTELLING, METHODE EN DATABASES

2.1 VRAAGSTELLING

Met dit onderzoek dienen vier vragen te worden beantwoord:

- (1) In hoeverre komen de tellingen van de vijftien onderwerpen op basis van de FNV-databank en van het AWWN-bestand overeen?
- (2) Wat zijn de oorzaken van eventuele onderlinge verschillen en zijn er mogelijkheden om dit probleem structureel op te lossen? Welke afspraken kunnen er worden gemaakt tussen FNV en AWWN om te voorkomen dat rapportages gebaseerd op verschillende tellingen rondgaan?
- (3) Zijn er voor de vijftien onderwerpen verschillen waarneembaar naar sector, type CAO of aantal werknemers onder de CAO?
- (4) Hoe kunnen gegevens uit de FNV-databank aangewend worden voor kwaliteitsverbetering van de beleidsprocessen binnen de Stichting van de Arbeid?

2.2 PILOTSTUDIE

Besloten is om met één onderwerp de vraagstelling te gaan exploreren. Gekozen is voor regelingen met betrekking tot kinderopvang. Na bespreking van deze pilotstudie in de begeleidingscommissie is afgesproken op vergelijkbare wijze een 14-tal andere onderwerpen te exploreren. De keuze van deze onderwerpen komt in dit hoofdstuk aan de orde. Daartoe wordt eerst kort de essentie van de FNV- en de AWWN-databases uiteengezet. Ook de database van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, in het bijzonder de Arbeidsinspectie, wordt hier besproken in verband met de onderwerpkeuze. Rapportage van de bevindingen op grond van de FNV- en AWWN-databases vindt plaats vanaf hoofdstuk 4.

2.3 HET AWWN-BESTAND

De AWWN registreert CAO's waarbij haar leden onderhandelende partij zijn, maar ook een aantal CAO's die niet door AWWN-leden worden ondertekend. De twee sectoren waarin de AWWN geen CAO's afsluit zijn de metaalindustrie, waar de FME onderhandelaar is, en een aantal overheidssectoren voor zover deze niet geprivatiseerd zijn. Het AWWN-bestand betreft louter CAO's, dus geen VUT-regelingen, Sociale Plannen en dergelijke.

De AWWN registreert negen onderwerpen van een CAO (Tabel 2.1). Voor de vulling van deze onderwerpen gebruikt ze eigen en externe bronnen, dagverslag of weekverslag van de onderhandelaar, kruisjeslijst en tot op zekere hoogte ook een persbericht en de tekst van het principeakkoord. De teksten in de database geven aan welke veranderingen zijn afgesproken ten opzichte van de vorige CAO. Uiteraard zullen er in elke CAO-ronde nieuwe afspraken gemaakt

worden over loonsstijgingen, maar de afspraken over bijvoorbeeld de arbeidsduur en de arbeidstijden kunnen jaren achtereen dezelfde blijven. Als er geen verandering wordt afgesproken, registreert de AWWN dit onderwerp ook niet in haar database. Het AWWN-bestand bevat geen informatie over de uitgangssituatie ten opzichte waarvan de veranderingen plaatsvinden. Zo zijn de afspraken “2 WEP Continueren”¹ en “2 extra WEP beschikbaar” niet hetzelfde, omdat de tweede niet aangeeft hoeveel WEP-plaatsen in totaal beschikbaar zijn. Het grote voordeel van het AWWN-bestand is dat in één oogopslag te zien is welke CAO-onderwerpen in een bepaald jaar nieuw of veranderd zijn.

Elk onderwerp wordt met korte trefwoorden aangeduid, bijvoorbeeld in het onderwerp *Diversen* “Euro rekenkundig afronden op 3 decimalen. Wg-bijdrage. Uitwerken CAO à la carte. Inv. telewerken.” Of in het onderwerp *Verhogingen* “01/01/03 3%”. Voor de hoofdstukken in dit rapport hebben wij deze trefwoorden gecodeerd in een spreadsheet-programma. Hoe dat gedaan is wordt in het desbetreffende hoofdstuk uiteengezet. Soms gebruikt de AWWN in de database synoniemen, bijvoorbeeld de woorden ‘Handhaven’, ‘Continueren’, ‘Voortzetten’, of ‘Invoeren’ naast ‘Invullen’. Dat bemoeilijkt de codering enigszins.

Tabel 2.1 Onderwerpen in de AWWN-database

Onderwerp	
CAO naam	Lid AWWN
Aantal werknemers	
Onderhandelingsstatus	(zie onderhandelingsfasen: Par 3.4)
Looptijd	begin, eind, maanden
1 Verhogingen	
2 Overig beloning	
3 Arbeidsduur	
4 Vervroegd uittreden & Pensioen	
5 Kwaliteit van de arbeid & Soc. zekerheid	
6 Werkgelegenheid	
7 Inzetbaarheid	
8 Werk en privé	
9 Diversen	

Bron: AWWN-database, juni 2003

2.4 DE FNV CAO-DATABANK

Vanaf ongeveer 1995 heeft de FNV de FNV cao-databank ontwikkeld. Inmiddels registreert ze vrijwel alle CAO's waarbij de FNV-bonden onderhandelaar zijn. De databank bestaat uit een gedeelte waarin de CAO-teksten zijn opgeslagen en een deel waarin de CAO-afspraken zijn gecodeerd aan de hand van het CAO-tekstbestand. Ook hier betreft het bestand louter CAO's, dus geen VUT-regelingen, Sociale Plannen en dergelijke.

¹ WEP betekent Werkervaringsplaatsen.

De FNV registreert CAO's waarbij de FNV-bonden onderhandelaar zijn, maar dat is wel de overgrote meerderheid van de CAO's in Nederland. Waar de FNV geen CAO's afsluit betreft het a) CAO's die door categorale organisaties worden ondertekend, zoals het geval is voor de doktersassistenten en het KLM-cabinepersoneel, b) CAO's waarbij wel CNV-bonden en/of bonden voor hoger personeel maar niet die van de FNV betrokken zijn, zoals voor de kosters en voor het HP Metaal- en elektrotechnische industrie, en c) enkele CAO's die uitsluitend afgesloten worden door (personeelsorganisaties gelieerd met) de Ondernemingsraad, zoals bij IKEA en bij Adriaan Kooren.

De FNV registreert veertien onderwerpen van een CAO (Tabel 2.2). Bij elk onderwerp behoort een lijst met onderdelen en subonderdelen (zie hiervoor Bijlage 2). In totaal gaat het, naast een tiental algemene kenmerken, om 486 subonderdelen. Elk subonderdeel wordt gecodeerd aan de hand van een CAO-tekstbestand. Met zoekroutines is het coderen van de CAO vergemakkelijkt. Een codering kan bestaan uit "ja/nee", uit een aantal, uit een percentage, uit een bedrag, uit een datumveld, uit uren, dagen of weken, uit banen, en dergelijke. Steeds is dit een numeriek veld. Bij de meeste coderingen bestaat in een aparte kolom de mogelijkheid om een toelichting te geven in een alfanumeriek veld. Om te weten welke veranderingen in CAO's of welke nieuwe CAO-afspraken zijn gemaakt, moeten de coderingen van de vorige en de huidige CAO met elkaar vergeleken worden. Dit behoort zeker tot de mogelijkheden, maar hebben wij binnen het tijdsbestek van dit onderzoek niet kunnen realiseren.

De FNV registreert CAO's op een andere manier dan de AWWN. Een CAO die voor de eerste keer wordt ingevoerd in de FNV cao-databank wordt gecodeerd voor de onderwerpen in Tabel 2.2. Als de CAO voor de tweede keer wordt ingevoerd, dan worden aan de hand van het principeakkoord de betreffende onderwerpen veranderd in de databank, waarbij de oude CAO bewaard blijft in een apart bestand. Het voordeel van het FNV-bestand is dat de tekst van de CAO weergegeven kan worden.

Bij het Amsterdams Instituut voor Arbeidsvraagstukken (AIAS) van de Universiteit van Amsterdam loopt een langdurig project, DUCADAM genaamd, om onderzoek te verrichten naar de arbeidsvoorwaardenvorming in Nederland met gegevens uit de FNV cao-databank. Daartoe hebben FNV Bondgenoten/FNV en AIAS in februari 2001 een contract gesloten. Via dit project is inmiddels een statistisch bestand in SPSS beschikbaar met de gecodeerde data van CAO's over de periode 1995-2003. Voor de analyses in het onderhavige rapport is van dit bestand gebruik gemaakt.

Tabel 2.2 Onderwerpen in de FNV-database

Onderwerp	
Alg. CAO-kenmerken	CAO naam, Aantal werknemers, Looptijd
Onderhandelingsstatus	(zie onderhandelingsfasen: Par 3.4)
1 Algemeen	
2 Inkomen & Functie	
3 Arbeidstijd & Rooster	
4 Ouderen	
5 Werk & Prive	
6 Jongeren	
7 Arbeidsomstandigheden	
8 Milieu	
9 Arbeidsmarkt	
10 Sociale Zekerheid	
11 Zeggenschap	
13 Kwaliteit vd contracten	
14 Internationaal	

Bron: FNV-database, juni 2003

2.5 HET CAO-BESTAND VAN SZW/ARBEIDSINSPECTIE

Om rechtsgeldigheid te krijgen, dienen de onderhandelingspartners een CAO aan te melden bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het Ministerie heeft in die hoedanigheid een overzicht over CAO's. Daarnaast houdt de Arbeidsinspectie ten behoeve van de voor- en najaarsrapportages van het Ministerie ontwikkelingen in de grootste CAO's bij. Ze hanteert 125 CAO's om de arbeidsvoorwaardelijke ontwikkelingen in Nederland te monitoren. De onderwerpen die de Arbeidsinspectie registreert staan in Tabel 2.3.

Tabel 2.3 Onderwerpen in de SZW/AI-database

Onderwerp
Alg. CAO-kenmerken
1 A-I / A-II
2 Arbeidsduurpatronen
3 Arbeidsomstandigheden
4 Arbeidsongeschiktheid
5 Deeltijdarbeid
6 Dispensatie
7 Flexibele pensionering
8 Flexibiliteit en zekerheid
9 Nieuwe functies en introductie van nieuwe loonschalen
10 Reparatie "WAO-gat"
11 Scholings- en werkgelegenheidsbevorderende maatregelen (oo)
13 Vrijwillig Vervroegde Uittreding (VUT)

Bron: SZW/AI-database, 2003

2.6 VERGELIJKING VAN ONDERWERPEN IN DE BESTANDEN

In tabel 2.4 wordt een vergelijking getrokken van de categorieën in de bestanden van FNV, AWWN en Arbeidsinspectie. De namen van de categorieën zijn **dik** gedrukt, die van de sub-categorieën zijn niet dik gedrukt, (oo) = overige.

Tabel 2.4 Vergelijking categorieën in domeinen FNV, AWWN en Arbeidsinspectie

FNV	AWVN	Arbeidsinspectie
Algemeen	Algemeen	Algemeen
Inkomen en functie structureel	Beloning structurele verhogingen andere geclaus. verhogingen	A-I / A-II contractuele loonkostenmutaties per uur salarissen
eenmalig toeslagen verg.vorstverlet/hoogwater vakantietoeslag spaarregeling winstdeling spaarloonregeling eindejaarsuitkering 13 ^e maand reiskostenregeling functieclassificatiesysteem	eenmalige uitkeringen overige afspraken beloning ()	eindejaarsuitkering
		Nieuwe functies en introdactie van nieuwe loonschalen
Arbeidstijden & roosters standaard arbeidsduur standaard dag- en avonddienst stand.dag-,avond- en nachtd. standaard volcontinue feestdagen roosters flexibele arbeidstijden Deeltijdwerk	Arbeidsduur onder Werk en privé: deeltijdarbeid	Arbeidsduurpatronen Deeltijdarbeid
Pensioen VUT Pensioen	Vervroegd uittreden en pensioen	Flexibele pensionering Vrijwillig VervroegdeUittreding (VUT)/ (oo)
Arbeidsomstandigheden fysieke arbeidsomstandigheden organisatorische omstandigh. herplaatsing WAOers externe plaatsing WAOers deskundige dienst werkdruk	Kwaliteit van de arbeid & Sociale Zekerheid (arbo, ziekteverzuim, aanvullingen arbeidsongeschikth.,wachtgeld etc.) werkdruk/stress	Arbeidsomstandigheden (veiligheid, gezondheid, welzijn, verzuimbeleid, sexuele intimidatie,agressie, geweld)

<p>afspraken over milieu (onder Werk en privé) kort verzuimregeling betaald kort verzuimregeling onbet. lang verzuimregeling onbet. Sociale Zekerheid ZW/WAO iedereen ZW/WAO oudere werknemers ziektekosten bijverzekering WAO</p>		<p>bovenwettelijke uitkeringen</p> <p>reparatie “WAO-gat” Arbeidsongeschiktheid</p>
<p>(onder Arbeidsmarkt)</p> <p>vakopleiding (leerlingwezen), leerarbeidsovereenkomst werkervaringsplaatsen alg. arbeidsmarktproject opleidingen Opleidingsfonds</p>	<p>Werkgelegenheid</p> <p>(werkervaringsplaatsen, projecten, doelgroepen, garanties, etc.)</p> <p>Inzetbaarheid (scholing, leeftijdsbew. pers.beleid, ouderenbeleid etc.)</p>	<p>Scholings- en werkgelegenheids- bevorderende maatregelen (oo)</p> <p>ouderenbeleid minderheden fondsen</p>
<p>Werk en privé vakantiedagen seniorendagen kinderopvang zwangersch./bevallingsverlof kraamverlof vader ouderschapsverlof calamiteitenverlof zorgverlof kort zorgverlof lang rouwverlof beleid seksuele intimidatie Verlofsparen</p>	<p>Werk en privé</p> <p>(waaronder kinderopvang, verlofvormen)</p>	<p>Zorgtaken en Werk (oo)</p>

Kwaliteit van de contracten flexibele arbeidsovereenk. uitzendwerk vakantiewerk contract Zelfstandigen CAO a la carte bronnen doelen gelaagde CAO	 (onder Diversen) keuzemogelijkheden (onder Diversen) CAO-structuur	Flexibiliteit en zekerheid
Jongeren studeren en werk vakantiewerk vakvolwassen lft.jeugdschalen		
Internationaal gedragscode Solidariteitsbijdrage		
Zeggenschap faciliteiten (kader)leden	(onder Diversen) vakbondswerk werkgeversbijdrage	
		Dispensatie

2.7 ONDERWERPEN VAN ONDERZOEK

Bij de selectie van de onderwerpen voor het onderzoek golden vier criteria: het onderwerp (1) moet belangrijk zijn in het CAO-beleid van tenminste een van de sociale partners; (2) moet gebaseerd zijn op vergelijkbaarheid tussen FNV- en AWWN-databestanden; (3) moet een representatieve afspiegeling vormen van onderwerpen in de gegevensbestanden; (4) mag niet eerder zijn behandeld in recente voor- of najaarsrapportages of andere onderzoeken van de AI.

In het onderzoeksvoorstel is uitgegaan van 15 nader te onderzoeken onderwerpen. Gezien de mate van overlap tussen de onderwerpen is dit ook nagenoeg het maximaal haalbare aantal te onderzoeken (sub)categorieën. Op basis van deze inventarisatie en met inachtneming van bovenstaande criteria, heeft de begeleidingscommissie besloten om, naast kinderopvang, de volgende (sub)onderwerpen te inventariseren (zie Tabel 2.5).

Tabel 2.5 Vergelijking categorieën in domeinen FNV, AWWN en Arbeidsinspectie

Nummer	onderwerp
pilot, I	kinderopvang
2	arbeidsduur
3	arbo-preventie (fysieke arbeidsomstandigheden)
4	werkdruk/werkstress
5	VUT-/pensioenleeftijd
6	ziekteverzuim
7	werkervaringsplaatsen en arbeidsmarktprojecten
8	doelgroepen
9	senioredagen en leeftijdsbewust personeelsbeleid
10	opleiding/scholing
11	verlofvormen
12	sexuele intimidatie
13	CAO a la carte
14	gelaagde CAO
15	faciliteiten vakbondswerk

2.8 VERGELIJKING VAN CAO'S VANAF 01/01/2000

In overleg met de begeleidingscommissie is besloten de analyses alleen te verrichten op CAO's met een startdatum vanaf 01/01/2000.

3 DE AWWN- EN DE FNV-CAO-BESTANDEN

3.1 NUMMERING EN NAAMGEVING VAN CAO'S

De FNV identificeert een CAO in haar bestand aan de hand van een CAO-nummer. De naam van de CAO kan in de loop van de tijd veranderen, maar het nummer blijft hetzelfde. Verwisselt een bedrijf van eigenaar en gaat bijvoorbeeld de Berghuizer Papierfabriek voortaan Stora Esko heten, dan krijgt de CAO van dit bedrijf een andere naam, maar behoudt ze het nummer. Hierdoor blijven CAO's identificeerbaar als elkaars opvolgers. Valt een CAO uiteen, zoals in de bankensector, dan behoudt één bank-CAO, in dit geval de CAO Bankbedrijf (die in het taalgebruik voortaan door het leven gaat als de CAO-kleine banken), het bestaande nummer en krijgen de nieuwe CAO's, in dit geval die van ABN/AMRO, RABO, ING en andere banken een nieuw nummer en een nieuwe naam. Soms worden CAO's in elkaar geschoven. Dat gebeurt vooral bij grote concern-CAO's. Dan vervalt in de naamgeving meestal de aanduiding I of II. Meestal blijft dan de nummering van de grootste CAO gehandhaafd.

De AWWN gebruikt geen nummering om een CAO te identificeren, maar de officiële naam van de CAO. Ze heeft daarnaast nog een aparte database waarin de officiële naam aan een roepnaam gekoppeld is. De namen van de successievelijke CAO's in het AWWN-bestand kunnen soms van elkaar verschillen op punten, komma's en hoofdlettergebruik, maar dat is oplosbaar. Een enkele keer is de naamgeving problematisch, waardoor niet duidelijk is of het om dezelfde CAO's gaat. Zo zijn bijvoorbeeld de CAO's Pactiv 2000 en Pactiv 2001 de voorgangers van de CAO PilloPak 2002.

Het Ministerie van SZW heeft een eigen nummering van CAO's. De FNV cao-databank bevat een tabel met de corresponderende SZW-nummers. Het Ministerie, maar ook FNV en AWWN, proberen zoveel mogelijk om bij nieuwe CAO-namen tussen haakjes de vroegere naam te noemen, bijvoorbeeld bij de CAO Glastuinbouw (vh. tuinbouw) of de CAO Open Teelten (vh. landbouw).

Voor dit rapport is getracht de CAO's uit het AWWN-bestand via de naamgeving te koppelen met die uit de FNV cao-databank aan de hand van de CAO-namen en de startdata. De meeste namen verschillen niet zodanig van elkaar dat de desbetreffende CAO's niet te identificeren zouden zijn als zijnde dezelfde CAO's. Zie voor een lijst met overeenkomstige CAO-namen in de AWWN- en FNV-bestanden bijlage I. Er zijn twee redenen waarom CAO-namen niet te koppelen zijn. Ten eerste kunnen er totaal verschillende namen in omloop zijn. Ten tweede is de aanduiding van CAO's van dezelfde onderneming niet altijd eenduidig. De CAO van tabaksfabrikant Niemeyer is daarvan een voorbeeld (zie Tabel 3.1.). Ook de CAO's van de nutsbedrijven zijn niet goed te koppelen.

Tabel 3.1 Voorbeeld van moeilijke CAO-identificatie uit de FNV- en AWWN-bestanden

AWVN CAO-Naam	Aantal wns	Start datum	Einddatum	FNV CAO-Naam	Aantal wns	Start datum	Einddatum
Niemeijer	500	01/04/2001	01/04/2002	Niemeyer, Koninklijke Theodorus BV	83	01/04/2001	31/03/2002
Niemeijer I	400	01/04/2002	01/04/2003	Niemeyer, Koninklijke Theodorus BV	400	01/04/2002	31/03/2003
Niemeijer II	83	01/04/2002	01/04/2003	-	-	-	-
Niemeijer I	400	01/04/2003	01/04/2004	Niemeyer, Koninklijke Theodorus BV	400	01/04/2003	-

Het AWWN-bestand, dat gebruikt is voor dit onderzoek, telt in totaal 1.102 CAO's, het FNV-bestand in totaal 1.626 CAO's. Daarvan zijn 774 CAO's als identieke CAO's te identificeren. Deze CAO's komen dus in beide bestanden voor. Daarnaast hebben in het FNV-bestand 4 CAO's missende waarde op de start- en expiratedata, terwijl in het AWWN-bestand 1 CAO dubbel voorkomt (zie verder Hoofdstuk 3.6).

3.2 START- EN EXPIRATIEDATA

Start- en expiratedata zijn belangrijke kenmerken van een CAO. AWWN, FNV en SZW registreren allen de start- en expiratedata van de bij hen geregistreerde CAO's. Daarbij dient opgemerkt te worden dat AWWN en SZW de startdatum van de eerstvolgende CAO als einddatum van de voorgaande CAO registreren, terwijl de FNV daadwerkelijk de einddatum registreert en de startdatum van de volgende CAO een dag daarna laat beginnen. In aanvulling daarop registreert de FNV de data van de ingangsdatum van de ronde, de ingangsdatum van het contract, de einddatum van het contract en de datum van de fase. SZW registreert ook de datum van het principeakkoord. De AWWN registreert ook de afsluitdatum en de looptijd in hele maanden, lopend van 3 tot 60 maanden, met een gemiddelde looptijd van 15,6 maanden.

Zoals in Hoofdstuk 2 gezegd, zijn in dit rapport alleen analyses gedaan voor CAO's met een startdatum van 01/01/2000 of later. In het AWWN-bestand heeft de laatst geregistreerde CAO's een ingangsdatum op 01/07/2003. Hetzelfde geldt voor het FNV-bestand. Dit betekent dat alleen de CAO's geregistreerd zijn die in het eerste halfjaar van 2003 zijn afgesloten en waarvoor de data-invoer in de database heeft plaatsgevonden.

3.3 TYPE CAO

CAO's worden onderscheiden in ondernemings-CAO's en bedrijfstak-CAO's. De laatste worden verder onderscheiden naar het feit of ze al dan niet verbindend verklaard worden voor de gehele bedrijfstak. Het Ministerie registreert in haar bestand het type CAO. De FNV registreert het type ook, maar wij hebben dit niet in het databestand. De AWWN registreert dit niet. Daarom is in dit rapport ervan afgezien om de bevindingen uit te splitsen naar type CAO. Daarmee kan een deel van vraag 3 niet beantwoord worden.

3.4 DE FASERING VAN HET CAO-ONDERHANDELINGSPROCES

De fasering van het CAO-onderhandelingsproces is een punt van aandacht. In tegenstelling tot het Ministerie van SZW registreren zowel AWWN als FNV ook CAO's die nog in een onderhandelingsfase zijn. Beide organisaties onderscheiden acht fasen, maar beider fasering verschilt wel.

De FNV begint CAO's al te registreren als een CAO nog in de fase van de voorstellenbrieven zit, en vervolgens of ze in de onderhandelingsronde zit. Er volgt dan een voorlopig en een definitief resultaat. In de volgende fase is de tekst aangeleverd bij de databank, is de CAO aangemeld bij de Arbeidsinspectie en in de laatste fase is een CAO algemeen verbindend verklaard door de Minister.

De AWWN registreert een CAO pas als er een onderhandelingsresultaat ligt. Dit kan vervolgens nog afgewezen worden door de leden, er kan nog een eindbod volgen, en ook dat eindbod kan nog weer afgewezen worden. Tenslotte registreert de AWWN of er een embargo ligt op de CAO-tekst.

Voor dit onderzoeksrapport is gebruik gemaakt van de CAO's met tenminste de status 'voorlopig resultaat' of 'onderhandelingsresultaat'.

3.5 MEEST RECENTE CAO'S

CAO's worden na afloop van de looptijd meestal vervangen door een nieuwe CAO. Dat betekent dat in het analysebestand zowel 'oude' als 'nieuwe' CAO's voorkomen. Bedacht moet worden dat bij de 1.626 CAO's van de FNV en de 1.101 CAO's van de AWWN CAO's zijn die 1 keer, 2 keer, 3 keer of zelfs 4 keer voorkomen. Bij een uitspraak over het voorkomen van een bepaalde regeling moet dus steeds bedacht worden dat hierbij niet gecorrigeerd is voor het aantal keren dat een CAO in het bestand voorkomt. Daarom wordt in de volgende hoofdstukken ook steeds een uitsplitsing gemaakt naar startjaar van de CAO. Daarmee wordt dit probleem ondervangen. Een enkele keer komt het voor dat een nieuwe CAO nog in hetzelfde kalenderjaar wordt afgesloten als de oude CAO, die dan dus een looptijd heeft van minder dan een jaar. Dit is in het analysebestand opgelost door van de oude of van de nieuwe CAO startjaar - of + 1 te nemen.

Deze CAO's worden in dit rapport steeds aangeduid als "de meest recente CAO's". Waar in de volgende hoofdstukken van dit rapport uitsplitsingen gemaakt worden naar bedrijfstakken, zijn daarvoor steeds alleen de meest recente CAO's gebruikt.

3.6 CAO'S GEBRUIKT IN HET ONDERZOEK

Het AWWN-bestand, dat gebruikt is voor dit onderzoek, telt 1.102 CAO's, het FNV-bestand 1.866 CAO's. Voor dit rapport zijn alleen CAO's gebruikt die tenminste de status 'voorlopig resultaat' of 'onderhandelingsresultaat' hebben. In het FNV-bestand zijn dat 1.626 CAO's en in het AWWN-bestand 1.101. Het FNV-bestand telt 723 meest recente CAO's. Het AWWN-bestand bevat 606 meest recente CAO's. Zie Tabel 3.2.

Tabel 3.2 Aantallen CAO's in de FNV- en AWWN-bestanden vanaf 01/01/2000 (peildatum 30/06/2003)

FNV cao-databank	aantal	AWVN-bestand	aantal
CAO's met ingangsdatum 01/01/2000 – 01/07-2003	1.866	CAO's met ingangsdatum 01/01/2000 – 01/07-2003	1.102
waarvan met missende waarden	- 4	waarvan dubbele	- 1
ww nog niet in fase 'voorlopig resultaat'	- 236		
In analyse	1.626	In analyse	1.101
waarvan meest recente CAO	723	waarvan meest recente CAO	606

3.7 SECTORINDELING

Om te weten in welke bedrijfstak of -klasse een CAO valt, wordt meestal de indeling van het CBS gehanteerd, de Standaard Bedrijfs Indeling (SBI). Deze indeling is verfijnder naarmate meer cijfers worden gehanteerd, waarbij de 4-cijferige code het meest verfijnd is. In Tabel 3.3 is de registratie van sectoren in de bestanden van FNV, AWWN en SZW te zien.

Tabel 3.3 Registratie van bedrijfstak of –klasse in de CAO-bestanden

FNV	AWVN	SZW
elke CAO heeft een bedrijfs- groepnummer (totaal 29 nrs) + voor aantal 3- of 4-cijferige SBI-indeling van CBS	niet in het bestand dat wij hebben ontvangen	3-cijferige SBI-indeling van CBS

Wij hebben aan de meeste CAO's in de FNV cao-databank een 4-cijferige code voor de bedrijfsklasse toegekend.² Ten behoeve van de analyses hebben we dit teruggebracht tot de 17 bedrijfstakken zoals die ook gehanteerd worden door het CBS. In twee bedrijfstakken bestaan geen CAO's (P: personeel in dienst van huishoudens, en Q: extraterritoriale organisaties). In één bedrijfstak, B: Visserij, komt slechts één meest recente CAO voor, namelijk de Trawlvisserij 2002. Daarom is deze bedrijfstak samengevoegd tot A-B: Landbouw, bosbouw, visserij. In bedrijfstak C: Winning van delfstoffen komen drie meest recente CAO's voor. Deze bedrijfstak is samengevoegd tot de bedrijfstak C+E: Delfstoffenwinning en nutsbedrijven. Om dezelfde redenen zijn de bedrijfstakken G-H Reparatie, handel en horeca en L-M Openbaar bestuur, verplichte sociale verzekeringen, onderwijs samengevoegd. In de volgende hoofdstukken presenteren we de bevindingen steeds voor deze 11 bedrijfstakken (Tabel 3.4).

Tabel 3.4 Aantal meest recente CAO's uit het FNV-bestand, uitgesplitst naar bedrijfstak

SBI-bedrijfstak 2003	Aantal CAO's	%
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	10	1

² Het toekennen van SBI-codes aan CAO's is een tijdrovende activiteit, die veel inzicht vergt in de sectoren en bedrijven die bij de CAO-namen behoren. Voor dit rapport is voor de CAO's uit de FNV cao-databank gebruik gemaakt van een codering, die recent is ontwikkeld in het kader van het samenwerkingscontract tussen AIAS en FNV (zie Hoofdstuk 2.4). Voor deze codering is gebruik gemaakt van de eigen sectorindeling van de FNV en van de reeds bestaande SBI-codering van CAO's ten behoeve van de Loonwijzer enquête (zie www.loonwijzer.nl). CAO's met ontbrekende SBI-codering zijn vervolgens via Internet en via gegevens van de Kamers van Koophandel opgezocht.

D Industrie	336	46
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	10	1
F Bouwnijverheid	13	2
G-H Reparatie, handel en horeca	75	10
I Vervoer, opslag en communicatie	119	16
J Financiële instellingen	21	3
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	52	7
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	21	3
N Gezondheids- en welzijnszorg	17	2
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	49	7
Totaal	723	100

Het AWWN-bestand bevat geen codering van de bedrijfsklasse of –tak. Voor zover het gaat om CAO's die ook in het FNV-bestand voorkomen is dit geen probleem. Echter, er resteren dan nog 327 CAO's die geen SBI-code hebben. Het behoort zeker tot de mogelijkheden om aan deze CAO's alsnog een SBI-code toe te kennen, maar dit viel buiten het tijdsbestek van dit onderzoek.

3.8 AANTALLEN WERKNEMERS ONDER CAO EN IN DE BEDRIJFSTAK

De bestanden van zowel de AWWN, de FNV en het Ministerie van SZW bevatten gegevens over het aantal werknemers waarop de CAO betrekking heeft. Het Ministerie heeft voor alle CAO's in haar bestand een aantal werknemers geregistreerd. De FNV heeft voor 492 van de 1.626 CAO's in haar bestand geen aantal werknemers geregistreerd. De AWWN heeft voor 9 van de 1.101 CAO's geen aantal werknemers geregistreerd.

Bij de registratie van het aantal werknemers kan het gaan om (A) werknemers die onder de desbetreffende CAO vallen, (B) werknemers in de desbetreffende bedrijfstak of bedrijf die niet onder de CAO vallen, en (C) aantal werknemers na AVV. De AWWN registreert alleen de aantallen werknemers. Vermoedelijk betreft het hier steeds het aantal werknemers in de bedrijfstak of het bedrijf, dus groep A + B. De FNV registreert A en B afzonderlijk. In het FNV-bestand heeft ze A én B geregistreerd voor 354 CAO's. Hierbij loopt het aantal werknemers dat niet onder een CAO valt uiteen van 1 tot 2000. In tabel 3.5 zijn de zes CAO's opgenomen met de grootste aantallen werknemers niet onder CAO. Daarbij moet worden aangetekend dat enkele van deze bedrijven, zoals Heineken, een aparte CAO voor het hoger personeel afsluiten. Voor het grootste deel van deze 354 CAO's is het aantal werknemers dat niet onder de CAO valt minder dan 50.

Tabel 3.5 De CAO's met de grootste aantallen werknemers niet onder CAO's volgens de FNV cao-databank (peildatum 30/06/2003)

Jaar en naam CAO	Werknemers niet onder CAO
2001 Linnenverhuur- en Wasserijbedrijven en T	2000
2001 Heineken	1600
2001 Shell Nederland Raffinaderij/Chemie	1388
2001 DSM Limburg	1200
2002 Groothandel in Vlakglas	1050
2001 Dupont de Nemours	1000

Vergelijken we de A+B gegevens uit de AWWN- en FNV-bestanden, dan blijkt dat slechts een minderheid van de CAO's dezelfde aantallen werknemers registreert. In de 655 van de 774 overeenkomende CAO's uit beide bestanden hebben beide CAO's een opgave van het aantal werknemers. Van deze 655 CAO's komen de werknemersaantallen in 54 ofwel 8% exact overeen. De afwijkingen zijn overigens niet groot, want bij ongeveer 20% van de 655 CAO's registreert de FNV maximaal 100 werknemers meer dan de AWWN, terwijl bij ongeveer 40% de AWWN maximaal 100 werknemers meer registreert dan de FNV.

Vooraf in de bedrijfstakken land- en tuinbouw, horeca, schoonmaakbedrijven en uitzendkrachten lopen de schattingen van het aantal werknemers onder CAO tussen de drie bestanden fors uiteen. Bovendien verschillen ze ook aanzienlijk van de tellingen van het CBS inzake het aantal werknemers. Daardoor kan het voorkomen dat er volgens opgave in een van de drie bestanden meer werknemers onder de CAO vallen dan er volgens het CBS in totaal werkzaam zijn.

In Tabel 3.6 is te zien hoeveel werknemers er in de veertien bedrijfstakken werken volgens opgave van het CBS, hoeveel meest recente CAO's er zijn volgens de FNV cao-databank, en hoeveel werknemers er dan gemiddeld onder een CAO vallen. Vooral in de bedrijfstakken Industrie en Vervoer, opslag en communicatie is dit gemiddelde aantal relatief laag, terwijl het hoog is in de Gezondheids- en welzijnszorg.

Tabel 3.6 Aantallen werknemers per 200 volgens CBS, aantallen meest recente CAO's in de FNV cao-databank (peildatum 30/06/2003) en gemiddeld aantal werknemers per meest recente CAO (wns/aantal CAO's), uitgesplitst naar bedrijfstak

SBI-bedrijfstak 2003	aantal wns	aantal CAO's	wns per CAO
A-B Landbouw, bosbouw en visserij	84.000	10	8.400
C Winning van delfstoffen	9.000	3	3.000
D Industrie	1.018.000	336	3.030
E Productie en distributie elektriciteit, gas, water	34.000	7	4.857
F Bouwnijverheid	418.000	13	32.154
G Reparatie, detailhandel, groothandel	913.000	71	12.859
H Horeca	160.000	4	40.000
I Vervoer, opslag en communicatie	428.000	119	3.597
J Financiële instellingen	284.000	21	13.524
K Zakelijke dienstverlening, verhuur, onroerend goed	729.000	52	14.019
L Openbaar bestuur, overheidsdiensten en soc verzeker	530.000	8	66.250
M Onderwijs	431.000	13	33.154
N Gezondheids- en welzijnszorg	927.000	17	54.529
O Milieudienstverlening, cultuur, recreatie en overige dienstverl	230.000	49	4.694
Totaal	6.195.000	723	8.568

Bron: CBS-Statline aug. 2003, gegevens aantallen werknemers per 2001. Daar waar CBS-Statline geen gegevens over werknemers verstrekt vanwege te kleine aantallen, is teruggegrepen op de laatst gepubliceerde papieren versie van de CBS-Enquete Beroepsbevolking (EBB), namelijk die van 1999.

De FNV en het Ministerie van SZW registreren de aantallen werknemers na AVV; de AWWN registreert dit aantal niet. Het Ministerie heeft voor 61 van haar 125 steekproef-CAO's het aantal

werknemers na AVV geregistreerd; de andere zijn ondernemings-CAO's. De FNV heeft voor 28 CAO's het aantal werknemers na AVV geregistreerd. We hebben deze aantallen niet met elkaar vergeleken.

4 KINDEROPVANG IN CAO'S³

4.1 REGISTRATIE VAN AFSPRAKEN OVER KINDEROPVANG

De FNV registreert onder het onderwerp *Werk & Privé* acht onderwerpen met betrekking tot kinderopvang (zie Tabel 4.1).

Tabel 4.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot kinderopvang

Onderdeel	Subonderdeel	Type
kinderopvang	1 Regeling kinderopvang	Ja/Nee
	2 Kinderopvang voor alle werknemers	Ja/Nee
	3 Kinderopvang voor alleen vrouwen	Ja/Nee
	4 Kindplaatsen (max aantal of bedrag)	Plaatsen
	5 Deelname leeftijd kinderen	t/m
	6 CAO-fonds	Ja/Nee
	7 Financiële bijdrage werkgever gemaximeerd	Ja/Nee
	8 VWS-tabel	Ja/Nee

Bron: *Coderingsschema FNV cao-databank 2003*

4.2 AFSPRAKEN OVER ONDERZOEK NAAR KINDEROPVANG

Volgens het AWWN-bestand is 35 keer in CAO's een studie afgesproken. Vooral in 2000 vinden studies plaats: bij 20 CAO's. Dan gaat het vooral over studies naar de behoefte aan kinderopvang, en een enkele keer naar de uitbreiding van de regeling naar mannen of naar de mogelijkheden om kinderopvang in een cafetariasysteem op te nemen. In 2001 worden nog in 12 CAO's afspraken over onderzoek gemaakt. Dan wordt er veel meer gestudeerd op de buitenschoolse opvang. In 2002 en 2003 worden vrijwel geen studies meer afgesproken.

Volgens de FNV cao-databank zijn er in 10 CAO's afspraken gemaakt over onderzoek, vooral in 2002 en 2003. De FNV is later dan de AWWN begonnen met een registratie van het onderwerp 'onderzoek'. Als er verder niets is afgesproken dan een onderzoek, dan heeft zo'n CAO volgens de definitie geen regeling kinderopvang.

4.3 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER KINDEROPVANG

Tussen 01/2000 en 07/2003 zijn er volgens de FNV cao-databank 925 CAO's afgesloten met een kinderopvangregeling. In Tabel 4.2 is in die jaren een duidelijke toename te zien van de kinderopvangafspraken in de CAO's. Had van de CAO's die in 2000 werden afgesloten 47% een kinderopvangregeling, in de eerste helft van 2003 is dat opgelopen tot 71%.

Kijken we alleen naar de meest recente CAO's, dan hebben er 438 van de 723 ofwel 61% een kinderopvangregeling.

³ Delen van dit hoofdstuk zijn verspreid t.b.v. overleg over beleid inzake kinderopvang: "Kinderopvang in CAO's", Kea Tijdens, Maarten van Klaveren, m.m.v. Katinka van den Akker (FNV cao-databank), 2 oktober 2003.

Tabel 4.2 Percentage en aantal CAO's met regeling kinderopvang, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	met regeling kinderopvang		totaal aantal CAO's
	%	aantal CAO's	
2000	47%	260	559
2001	57%	334	588
2002	68%	244	357
2003 (t/m 06)	71%	87	122

Bron: FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=1626), peildatum 30/06/2003

Van de bedrijfstakken scoort de bouwnijverheid met 100% het hoogst ten aanzien van CAO's met kinderopvangregeling: in 2002 (zie tabel 4.3). Daarop volgen in 2002 de groot- en detailhandel, gezondheids- en welzijnszorg, zakelijke dienstverlening en industrie. De groei van het percentage CAO's met deze regelingen is in de periode 2000-2003 het sterkst geweest in het vervoer en onderwijs. Deze twee sectoren hebben hun aanvankelijke achterstand grotendeels ingelopen.

Tabel 4.3 Percentages CAO's met regeling kinderopvang per bedrijfstak, uitgesplitst naar startjaar CAO

SBI-bedrijfstak 2003	2000	2001	2002	2003
	%	%	%	%
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	29	40	50	-
D Industrie	52	65	72	79
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	56	40	-	-
F Bouwnijverheid	67	92	100	-
G-H Reparatie, handel en horeca	43	70	90	70
I Vervoer, opslag en communicatie	18	24	37	47
J Financiële instellingen	74	61	73	-
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	49	61	73	75
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	38	42	55	75
N Gezondheids- en welzijnszorg	67	62	75	-
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	54	58	67	43
Aantal CAO's met regeling kinderopvang	559	588	357	122

Bron: FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=1626, van 1 CAO ontbreekt bedrijfstak), peildatum 30/06/2003. Cellen met 2 of minder CAO's zijn leeg gelaten

De Arbeidsinspectie onderzocht over 2000 het voorkomen van regelingen inzake Arbeid en Zorg in 125 grotere CAO's in de markt-, zorg en overheidssector.⁴ Hiervan had toen 68% een kinderopvangregeling: 13% verwees naar een decentrale invulling en 55% betrof centrale afspraken. Daarnaast kende 9% van deze CAO's bepalingen die op dit punt intentioneel van aard waren, 13% verwees naar een decentrale invulling en 55% betrof concrete afspraken. Over de ultimo 2002 bij de Arbeidsinspectie aangemelde CAO's is dit onderzoek herhaald; behalve de 125 grotere CAO's is daarbij ook een steekproef van 185 kleinere CAO's betrokken⁵.

Het percentage grotere CAO's met een kinderopvangregeling bleek volgens de Arbeidsinspectie in 2002 gestegen tot 85%; ze hadden betrekking op 80% van de werknemers die hieronder vielen. Ook

⁴ M.J.M. Schaeps en W. Feenstra, *Onderzoek Arbeid en Zorg in CAO's 2000*, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid / Arbeidsinspectie, mei 2002.

hier scoorde de bouw met 100% het hoogst, gevolgd door de industrie en door handel en horeca. Vooral het aantal centrale afspraken is toegenomen: 14% van de CAO's verwees naar een decentrale invulling en 70% betrof centrale afspraken. Daarnaast kende nog 2% van de grotere CAO's intentionele afspraken. Het percentage kinderopvangregelingen lag blijkens het laatste onderzoek in de kleinere CAO's veel lager, nl. 40%. In deze CAO's werden in 6% intentionele afspraken aangetroffen.

De AWWN registreert niet of er een afspraak kinderopvang is in de CAO, want ze registreert alleen als er iets veranderd wordt in deze afspraken. Tussen 2000 en 2003 zijn er veel afspraken over kinderopvang gewijzigd: in 390 van de 1102 CAO's registreert de AWWN een verandering. Meestal gaat het om afspraken over een onderzoek, over uitbreiding naar buitenschoolse opvang, over verhoging van het budget, en dergelijke. Waar relevant worden deze veranderingen hierna besproken.

4.4 VOOR WELKE WERKNEMERS IS DE KINDEROPVANGREGELING BEDOELD?

Aanvankelijk zijn in sommige CAO's kinderopvangregelingen afgesproken waarvan alleen de vrouwelijke werknemers gebruik konden maken, maar inmiddels zijn de meeste regelingen ook voor mannelijke werknemers opengesteld. Uit het AWWN-bestand blijkt dat deze verandering vooral in 2000 is doorgevoerd, bijvoorbeeld in de in 2000 afgesloten CAO's bij Chefaro, Acordis, Teepak, Philips, Rabobank, DSM Limburg of Akzo Nobel Engineering & SUAC, Sara Lee DE Coffee & Tea, Talens en Brocacef Holding.

Uit de FNV cao-databank blijkt dat vanaf 2000 in ongeveer de helft van alle CAO's met een kinderopvangregeling is afgesproken dat de regeling voor alle werknemers is bedoeld (tabel 4.4). De FNV registreert alleen of een regeling louter voor vrouwen bedoeld is, soms blijkt uit de toelichtingen in de database dat dit ook alleenstaande mannen omvat. De tabel laat verder zien dat 4-6% van de regelingen uitsluitend voor vrouwen bedoeld is. Hoewel dat verwacht zou kunnen worden, laten deze percentages tussen 2000 en 2003 geen afname zien.

Tabel 4.4 CAO's met een regeling kinderopvang, gepercenteerd naar regeling voor alle werknemers, voor vrouwen of voor overig/niet geregistreerd, en uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	regeling voor alle werknemers %	regeling alleen voor vrouwen %	overig / niet vastgelegd %	totaal %	totaal aantal CAO's met ko
2000	55%	5%	40%	100%	260
2001	53%	6%	41%	100%	334
2002	53%	4%	43%	100%	244
2003	46%	6%	48%	100%	87

Bron: Selectie CAO's met regeling kinderopvang (N=925), ko = regeling kinderopvang FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later, peildatum 30/06/2003

⁵ A. v.d. Aamele, P. Feenstra, L. Junger en M.J.M. Schaeps, *Kinderopvangafspraken in CAO's. Een aanvulling op het onderzoek 'Arbeid en Zorg in CAO's 2000'*, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid / Arbeidsinspectie, maart 2003.

Uit de Arbeidsinspectie-registratie over 2000 bleek dat daarin toen 1% van de regelingen toegankelijk was voor vrouwen en nog eens 5% voor vrouwen plus alleenstaande mannen. Als wij veronderstellen dat in de FNV cao-databank onder de noemer ‘regeling alleen voor vrouwen’ ook alleenstaande mannen vallen, dan komen de percentages uit beide onderzoeken dus overeen.

4.5 VOOR WELKE KINDEREN IS DE KINDEROPVANG REGELING BEDOELD?

Kijken we naar de leeftijdsindicaties in de FNV cao-databank, dan blijkt uit tabel 4.5 dat 64 – 86% van de CAO's in de jaren 2000 tot 2003 geen leeftijdsindicatie heeft. Als er wel een indicatie is, dan gaat het in toenemende mate om een leeftijdsgrens tussen 9 en 13 jaar. In 7 - 10% gaat het om een grens van 5 jaar.

Tabel 4.5 CAO's met een regeling kinderopvang, gepercenteerd naar leeftijdsgrenzen kinderen, en uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	1-5 jr %	6-8 jr %	9-13 jr %	geen grenzen %	totaal %	totaal aantal CAO's met ko
2000	7%	0%	7%	86%	100%	260
2001	7%	2%	17%	74%	100%	334
2002	9%	4%	23%	65%	100%	244
2003	10%	1%	24%	64%	100%	87

Bron: Selectie CAO's met regeling kinderopvang (N=925), ko = regeling kinderopvang FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later, peildatum 30/06/2003

De AWWN registreert niet op welke leeftijdsgroep de CAO-afpraak betrekking heeft, wel als de leeftijdsgrenzen veranderen. Tussen 2000 en 2003 zijn in CAO's voortdurend afspraken gemaakt om de kinderopvang te verruimen. Dat betekent in veel gevallen een uitbreiding van de bestaande regeling met buitenschoolse of naschoolse opvang, en daarmee een verandering van de leeftijdsgrenzen van 4 jaar naar 8 of nog vaker naar 12 jaar.

Uit de Arbeidsinspectie-gegevens over 2000 bleek dat 58% geen leeftijdscategorie noemde. Over 2002 is het beeld drastisch veranderd: van de grotere CAO's met kinderopvangafspraken is in 33% geen leeftijdscategorie aangegeven. Hier lopen de twee bestanden uiteen: de FNV cao-databank registreert beduidend minder vaak leeftijdsgrenzen dan de Arbeidsinspectie. Een verklaring kan zijn dat vooral in de kleinere CAO's, die wel in de FNV- en niet in de Arbeidsinspectie-gegevens voorkomen, vaker geen leeftijdsgrens is overeengekomen. Het is ook mogelijk dat de FNV dit gegeven pas later is gaan registreren, maar wij zijn niet in staat een onderscheid te maken tussen 'expliciet geen leeftijdsgrens afgesproken' en 'leeftijdsgrens niet geregistreerd in de databank'.

4.6 WELKE MAXIMA ZIJN AFGESPROKEN IN CAO'S?

In de FNV cao-databank wordt geregistreerd of de bijdrage van de werkgever gemaximeerd is. Met deze registratie is in de loop van 2000 begonnen. Het percentage CAO's met een maximum loopt op in de loop van de tijd van 22% in 2001 tot 40% in 2003 (tabel 4.6).

De wijze van maximering loopt nogal uiteen. Het kan gaan om:

- een maximum aantal kindplaatsen
- een maximaal percentage van de loonsom
- een maximaal bedrag
- een maximum bedrag per werknemer of per kind

Tabel 4.6 CAO's met een regeling kinderopvang, gepercenteerd naar bijdrage werkgever gemaximeerd, en uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	geen maximum %	wel maximum %	geen registratie %	totaal %	totaal aantal CAO's met ko
2000	56%	11%	32%	100%	260
2001	77%	22%	0%	100%	334
2002	74%	26%	0%	100%	244
2003	60%	40%	0%	100%	87

Bron: Selectie CAO's met regeling kinderopvang (N=925), ko = regeling kinderopvang
FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later, peildatum 30/06/2003

De meest voorkomende afspraak betreft een maximum aantal plaatsen (tabel 4.7). Uit de tabel blijkt dat tussen 2000 en 2003 in steeds minder CAO's afspraken worden gemaakt over een maximum aantal plaatsen: was dit in 2000 nog bij 19% van de CAO's die in dat jaar werden afgesloten het geval, in 2003 is dit gedaald tot 11%. Als er een maximum aantal plaatsen is afgesproken, varieert dit aantal plaatsen van 1 tot 50. Er zijn twee uitzonderingen. De CAO 2000 van de NS Reizigers had een maximum van 250 plaatsen, maar in 2001 en 2003 zijn in deze CAO geen maxima overeengekomen. De CAO 2001 voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf kende een maximum van 750 plaatsen. Het aantal kindplaatsen in de CAO 2003 is op de peildatum nog niet bekend.

Tabel 4.7 CAO's met een regeling kinderopvang, gepercenteerd naar maximum aantal plaatsen, en uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	1-5 %	6-10 %	11-20 %	20 en meer %	geen maxim. %	totaal %	totaal aantal CAO's met ko
2000	11%	3%	2%	3%	81%	100%	260
2001	9%	2%	2%	1%	86%	100%	334
2002	9%	4%	3%	1%	83%	100%	244
2003	9%	0%	0%	0%	91%	100%	87

Bron: Selectie CAO's met regeling kinderopvang (N=925), ko = regeling kinderopvang
FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later, peildatum 30/06/2003

De vervolgens meest voorkomende afspraak is die inzake een maximum-percentage van de loonsom. Het gaat hier naar schatting om ruim 10% van alle CAO's met kinderopvangregelingen. Hierbij worden verschillende begrippen gebruikt: van de loonsom, van de bruto-loonsom, van de premieplichtige loonsom of van de SV-loonsom, dus voor aftrek van de sociale verzekeringen. De percentages lopen sterk uiteen, van 0,05% tot 0,8%.

In iets mindere mate komt het voor dat bedrijven een maximum-bedrag voor kinderopvang afspreken. Meestal is dit een bedrag per kalenderjaar, een enkele keer per boekjaar. Een paar grote bedrijven hebben een maximaal bedrag in Euro's per jaar afgesproken, zoals € 4 miljoen bij KPN 2000 en KPN 2001 of € 1 miljoen bij Corus 2002. Bij de meeste bedrijven met een maximumbedrag zijn de bedragen lager, variërend van € 10.000 tot € 500.000 per jaar.

Tenslotte kent een klein aantal CAO's een variëteit aan afspraken met maximale bedragen per werknemer, per opvangdagdeel, per kind per plaats, per kind per maand, en zelfs per uur.

In een aantal CAO's, met name die in 2003 zijn afgesloten, wordt al geanticipeerd op de nieuwe Wet Basisvoorziening Kinderopvang. In deze CAO's wordt er vanuit gegaan dat beide werkgevers van de partners in gelijke mate bijdragen aan de kosten van de kinderopvang. Daarom vergoedt de werkgever slechts de helft van de kosten van de werknemer.

De AWWN registreert niet welke budgetten afgesproken zijn, maar wel als een verandering optreedt in de hoogte van het budget. Tussen 2000 en 2003 zijn in CAO's regelmatig afspraken gemaakt om de budgetten voor de kinderopvang te verhogen. Zo'n afspraak kan luiden 'Uitbreiding BSO-plaatsen van 10 naar 12', 'Uitbreiding kinderopvang met BSO budget: 0,5%', of 'Verhoging budget kinderopvang tot 15.000 euro'.

4.7 FINANCIERING UIT CAO-FONDS

In de FNV cao-databank wordt geregistreerd of er sprake is van financiering uit een CAO-fonds. Met deze registratie is in de loop van 2000 begonnen. Het percentage CAO's met een fonds schommelt enigszins in de loop van de tijd rond de 5-12 % (tabel 4.8). Uit het AWWN-bestand blijkt dat financiering vanuit een fonds nauwelijks onderwerp van discussie is in de CAO-onderhandelingen. Er zijn hierover althans vrijwel geen studies afgesproken. Ook is vrijwel geen enkele afspraak gemaakt om de wijze van financiering te veranderen.

Tabel 4.8 CAO's met een regeling kinderopvang, gepercenteerd naar gebruik CAO-fonds, en uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	geen fonds %	wel fonds %	geen registratie %	totaal %	totaal aantal CAO's met ko
2000	65%	3%	32%	100%	260
2001	95%	5%	0%	100%	334
2002	89%	12%	0%	100%	244
2003	90%	10%	0%	100%	87

Bron: Selectie CAO's met regeling kinderopvang (N=925), ko = regeling kinderopvang
FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later, peildatum 30/06/2003

4.8 VWS-TABEL

In de FNV cao-databank wordt geregistreerd of de VWS-tabel gehanteerd wordt. Met deze registratie is in de loop van 2000 begonnen. Het percentage CAO's met een VWS-tabel loopt op van 13% in 2001 tot 26% in 2003 (tabel 4.9). In het AWWN-bestand wordt een enkele keer melding gemaakt van gebruik van de VWS-tabel.

Tabel 4.9 CAO's met een regeling kinderopvang, gepercenteerd naar gebruik VWS-tabel, en uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	geen VWS-tabel %	wel VWS-tabel %	geen registratie %	totaal %	totaal aantal CAO's met ko
2000	62%	6%	32%	100%	260
2001	86%	13%	0%	100%	334
2002	82%	18%	0%	100%	244
2003	74%	26%	0%	100%	87

Bron: Selectie CAO's met regeling kinderopvang (N=925), ko = regeling kinderopvang
FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later, peildatum 30/06/2003

5 ARBEIDSDUUR IN CAO'S

5.1 REGISTRATIE OVER ARBEIDSDUUR

De FNV registreert onder de noemer *Arbeidstijd & Rooster* een groot aantal onderwerpen (zie Tabel 5.1). De standaard-arbeidsduur wordt geregistreerd in uren per week en in uren per jaar en het aantal ATV-dagen in dagen per jaar. Daarnaast worden coderingen over feestdagen en vari-tijd met een ja/nee-codering aangegeven. Bij de meeste coderingen bestaat in een aparte kolom de mogelijkheid om een toelichting te geven.

Tabel 5.1 Onderwerpen in de FNV cao-databank met betrekking tot arbeidsduur

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting	
Standaard dag- en avonddienst	1	Bruto uur per week	Uur/week	
	2	ATV dagen	Dagen Uren	ja
	3	Vakantiedagen (alleen bij afwijking stnd)	Dagen Uren	ja
Standaard dag-, avond & nachtd	1	Bruto uur per week	Uur/week	ja
	2	ATV dagen	Dagen Uren	ja
	3	Vakantiedagen (alleen bij afwijking stnd)	Dagen Uren	ja
Standaard vol-continue 33.6 uur	1	Bruto uur per week	Uur/week	ja
	2	ATV dagen	Dagen Uren	ja
	3	Vakantiedagen (alleen bij afwijking stnd)	Dagen Uren	ja
Flexibele arb.tijden Deeltijdwerk	4	Opkomstdagen per jaar	dagen per jaar	ja
	1	Piek-dal / seizoenswerk	Ja/Nee	ja
	1	Recht op deeltijd	Ja/Nee	ja
	2	Deeltijd op alle functies en nivo's	Ja/Nee	ja
	3	Verpl. om min. aantal uren te werken	Ja/Nee	ja
	4	Verhoging deeltijdbanen (aantal of %)	Uur Banen %	ja ja
	5	Min. urengrens (voor scholing, VUT etc.)	Uren	ja
	7	Rechtspositie deeltijd = voltijd	Ja/Nee	ja
	10	Overwerktoeslag deeltijd = voltijd	Ja/Nee	ja
	11	Zeggenschap roosters	Ja/Nee	ja
Vari-tijd	12	Verlofsparen mogelijk?	Ja/Nee	ja
	13	Uitbreiding uren mogelijk	ja/nee	ja
	3	Ondergrens bandbreedte	uur/week	ja
	4	Bovengrens bandbreedte	uur/week	ja
	5	Sparen in tijd of geld		ja
	6	Termijn waarbinnen opname overuren	weken	ja
	7	Salaris op basis van standaardtijd	ja/nee	ja
	8	Salaris op basis van werkelijke tijd	ja/nee	ja
	10	Afspraken over vari-tijd	ja/nee	ja
	Standaard arbeidsduur	1	Jaarlijkse arbeidsduur volgens CAO	uur per jaar
2		Standaard werktijd per week	uur/week	ja
3		Bruto uur per week	uur/week	ja
4		ATV dagen	dagen uren	ja ja

	5	ATV dagen vrij opneembaar	ja/nee	ja
	6	ATV dagen bij deeltijd	ja/nee	ja
Feestdagen	1	1 januari	ja/nee	ja
	2	Goede vrijdag	ja/nee	ja
	3	1e paasdag	ja/nee	ja
	4	2e paasdag	ja/nee	ja
	5	Hemelvaart	ja/nee	ja
	6	1e Pinksterdag	ja/nee	ja
	7	2e Pinksterdag	ja/nee	ja
	8	1 mei	ja/nee	ja
	9	5 mei jaarlijks	ja/nee	ja
	10	5 mei (alleen in lustrumjaar)	ja/nee	ja
	11	Carnaval	ja/nee	ja
			dagen	ja
	12	1e Kerstdag	ja/nee	ja
	13	2e Kerstdag	ja/nee	ja
	14	Overige bijzondere feestdagen	ja/nee	ja
	15	Offerfeest/ledul Ad H	ja/nee	ja
	16	Holifeest/Holiphagwa	ja/nee	ja
	17	Suikerfeest/ledul Fitr	ja/nee	ja
	18	Koninginnedag / 30 april	ja/nee	ja
Roosters	1	Volgt wet: Standaard regeling	ja/nee	ja
	2	Volgt wet: Specifieke regeling	ja/nee	ja
	3	Overlegregeling	ja/nee	ja
Offshore	1	4 uur op 8 uur af	ja/nee	ja
roosters/	2	6 uur op 6 uur af	ja/nee	ja
zeewachtsyst	3	12 uur op 12 uur af	ja/nee	ja

Bron: Coderingsschema FNV cao-databank 2003

De AWWN registreert onder de noemer *Arbeidsduur* onderwerpen als adv-dagen, dagvensters, overwerknormen, christelijke en niet-christelijke feestdagen, roostering, vakantiedagen en –uren, verkorting van de werkweek, of het kopen en verkopen van vrije dagen.

Bij dit hoofdstuk over *Arbeidsduur* in CAO's worden de verschillen in wijze van registratie tussen AWWN en FNV het meest duidelijk. Daar waar de FNV van elke CAO de afgesproken arbeidsduur per week of per jaar registreert, doet de AWWN dat alleen als er sprake is van veranderingen in deze vormen van arbeidsduur, dus vooral bij werktijdverkorting. Daar waar de FNV dus de status quo registreert, let de AWWN vooral op de veranderingen.

We kunnen dit verschil het beste duidelijk maken aan de hand van de CAO-afspraken met betrekking tot 5 mei als vrije dag in lustrumjaren. Kijken we naar de meest recente CAO's, dan telt de AWWN in 10 van de 606 CAO's afspraken over 5 mei als vrije dag in lustrumjaren (2%). De FNV telt in haar 723 meest recente CAO's 280 afspraken over 5 mei als vrije dag in lustrumjaren (38%). Dit grote verschil tussen beide bestanden illustreert de verschillen in wijze van registratie tussen FNV en AWWN: waar de FNV van elke CAO registreert wat er afgesproken is over 5 mei, registreert de AWWN alleen als het om een nieuwe afspraak gaat.

In dit hoofdstuk kunnen we derhalve geen vergelijkingen tussen onderwerpen met betrekking tot arbeidstijden maken. We zullen daarom uit beide bestanden enkele onderwerpen kiezen en daarover gegevens presenteren.

5.2 WEKELIJKE EN JAARLIJKE ARBEIDSDUUR VOLGENS CAO

De FNV-database met meest recente CAO's

De FNV registreert de wekelijkse en de jaarlijkse afgesproken standaard arbeidsduur. Daarnaast registreert ze ook nog de standaard werkweek voor verschillende soorten ploegendiensten. Niet elke CAO bevat informatie over zowel de wekelijkse als de jaarlijkse arbeidsduur. Kijken we alleen naar de meest recente CAO's, dan is in Tabel 5.2 te zien dat de gemiddelde jaarlijkse arbeidsduur nogal uiteenloopt tussen sectoren – met de kanttekening dat maar 95 van de 723 meest recente CAO's dit gegeven registreren. Bij de milieudienstverlening, cultuur en recreatie is de jaarlijkse arbeidsduur het laagst, terwijl ze in de gezondheids- en welzijnszorg het hoogst is. De wekelijkse arbeidsduur vertoont veel minder variatie dan de jaarlijkse arbeidsduur. Hier valt op dat de kortste werkweek is te vinden bij de financiële instellingen en de langste bij de delfstoffenwinning/nutsbedrijven en bij landbouw/ bosbouw/visserij.

Tabel 5.2 Meest recente CAO's: gemiddelde jaarlijkse en wekelijkse arbeidsduur, uitgesplitst naar bedrijfstak

SBI-bedrijfstak 2003	Gemiddelde jaarlijkse arbeidsduur	Aantal CAO's	Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur	Aantal CAO's
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	-		38.8	6
D Industrie	1941	63	37.7	180
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	-		38.8	5
F Bouwnijverheid	-		37.7	8
G-H Reparatie, handel en horeca	1929	4	37.5	45
I Vervoer, opslag en communicatie	1846	1	37.9	60
J Financiële instellingen	1933	8	36.3	12
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	1925	4	37.9	31
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	1749	6	37.2	9
N Gezondheids- en welzijnszorg	1979	2	36.4	7
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	1657	7	38.1	23
Totaal	1906	95	37.7	386

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

In Tabel 5.3 is te zien dat van de 1.626 CAO's in de FNV cao-databank er 192 informatie bevatten over de jaarlijkse arbeidsduur en 749 over de wekelijkse arbeidsduur. Uit de tabel blijkt dat in de CAO's waar dit is gemeten de gemiddelde jaarlijkse arbeidsduur daalde tot 2002, maar dat die in 2003 weer is gestegen. Bij de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur is een redelijk stabiel patroon te zien over de tijd, variërend van 37,5 tot 37,8 uur per week.

Tabel 5.3 Gemiddelde en standaard deviatie van de jaarlijkse en wekelijkse afgesproken arbeidsduur, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	Gemiddelde jaarlijkse arbeidsduur	Stand.Dev.	Aantal CAO's	Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur	Stand.Dev.	Aantal CAO's
2000	1907.54	192.4	35	37.7	1.6	174
2001	1911.10	166.2	81	37.8	1.6	311
2002	1865.41	175.6	54	37.5	1.6	193
2003	1918.77	141.9	22	37.6	1.9	71

Bron: FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

De AWWN-database

Zoals gezegd registreert de AWWN geen standaard arbeidsduur. De AWWN telt in haar bestand van 606 meest recente CAO's wel 262 CAO's met een verandering in de afspraken over arbeidstijden. Dit suggereert dat de arbeidstijden een dynamisch onderdeel van de CAO-onderhandelingen vormen. Dat blijkt ook uit het feit dat in relatief veel CAO's afspraken zijn opgenomen over studies naar arbeidstijden, namelijk in 46 CAO's met tezamen 197.450 werknemers. Veruit de meeste afspraken (13) hebben betrekking op het thema Varitijd. Meestal gaat het hierbij om niet nader gespecificeerde studies naar flexibele werktijden, flexibele begintijden of 'moderne arbeidspatronen'. In 8 CAO's zijn afspraken gemaakt over studies naar ploegendiensten of onregelmatige diensten. Het gaat dan om studies naar de invoering van 5-ploegendiensten, naar nachtdiensten of naar het roosteren van de 4 ploegvolcontinu. In 3 CAO's zijn afspraken opgenomen over een studie naar de invoering van een 4x9 werkweek. De rest van de studies zijn divers van aard.⁶

5.3 INDIENEN DEELTIJDVERZOEKEN

Een tweede onderwerp waarop we het AWWN-bestand kunnen vergelijken met de FNV cao-databank betreft het recht op deeltijdarbeid, zoals vastgelegd in de Wet Aanpassing Arbeidsduur (WAA), maar eerder al in vele CAO's overeengekomen.

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

In 42 van alle 1.101 CAO's uit het AWWN-bestand zijn afspraken opgenomen over het aanpassen van de aanpassing deeltijdarbeid aan de WAA. Bij 2 van deze 42 is vermeerdering van de arbeidsduur daarbij uitgesloten (CAO's Associatie 2000 en Woningraad-Groep 2000) en bij 1 is bezwaar tegen de WAA mogelijk per vestiging (CAO ABU Vaste medewerkers 2001). In 3 van de 42 CAO's wordt een positieve intentie ten aanzien van WAA afgesproken. In Tabel 5.4 is te zien dat aanpassing aan de WAA eigenlijk alleen in 2000 en 2001 heeft gespeeld.

⁶ Zie CAO ABU Vast 2002 loonafspraken bij arbeidsduur ondergebracht; bij NVS Sigarenindustrie invoering ORBA bij arbeidsduur bij Universiteiten Reiskn en wn-spaarreg. op lokaal niveau, bij VanderValk & de Groot Inv. FuWa, bij Groothandel AGF Studie CAO-reg. voor plg. systemen en -toeslagen, bij IKEA Studie toeslag-syst. werken op onreg. tijden.; bij Lucite 2002 Studie bronnen koopdgn.

Tabel 5.4 Percentage CAO's met afspraken conform WAA, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	CAO's inzake inwilliging deeltijdverzoeken conform WAA		Totaal aantal CAO's
	%	aantal	
2000	8	26	336
2001	5	15	302
2002	0	1	289
2003	0	0	174

Bron: AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=1101)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

In de FNV cao-databank wordt geregistreerd of de CAO al dan niet een afspraak bevat over het recht op deeltijd en of deeltijd in alle functies en op alle functieniveaus mogelijk is. De percentages CAO's met recht op deeltijd verschillen aanmerkelijk, want tussen 2000 en 2003 is dit gemiddeld 4% in het AWWN-bestand en gemiddeld 56% in de FNV-bestand. Opnieuw hangt dit weer samen met de manier van registreren, zoals aan het begin van dit hoofdstuk uitgezet is. De uit tabellen 5.4 en 5.5 af te leiden ontwikkelingen zijn eveneens tegengesteld: waar op grond van het AWWN-bestand een daling geconstateerd wordt, kan op grond van de FNV cao-databank juist een stijging worden vastgesteld. Ook dit hangt samen met de manier van registreren: als er in het AWWN-bestand nauwelijks meer nieuwe afspraken terzake worden geregistreerd, hetgeen ook nog eens beïnvloed wordt door wetgeving, worden in de FNV cao-databank nog een groeiend aantal afspraken waargenomen.

Tabel 5.5 Percentage CAO's met recht op deeltijd en deeltijd mogelijk in alle functies en functieniveaus, uitgesplitst naar startjaar CAO

	Recht op deeltijd	Deeltijd op alle functies en niveaus	Totaal aantal CAO's
	%	%	
2000	49	30	559
2001	56	30	588
2002	67	37	394
2003	63	38	202

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

De grote verschillen die we hier hebben geconstateerd tussen beide bestanden zullen in de volgende hoofdstukken gelukkig toch minder aanzienlijk blijken te zijn.

6 ARBO-PREVENTIE IN CAO'S

6.1 REGISTRATIE VAN ARBO-PREVENTIE

De FNV registreert onder de noemer *Arbeidsomstandigheden* een aantal onderwerpen: zie Tabel 6.1. In dit hoofdstuk komen alleen de afspraken over *Fysieke arbeidsomstandigheden* en over *Organisatorische arbeidsomstandigheden* aan de orde, alsmede de *Arboconvenanten*. Het onderdeel *Werkdruk* wordt in het volgende hoofdstuk besproken. Het onderdeel *Verzuimbeleid* komt in hoofdstuk 9 aan de orde.

De FNV registreert met een ja/nee-codering of er afspraken zijn gemaakt inzake arbeidsomstandigheden en Arboconvenanten. In een kolom toelichting kan geëxpliciteerd worden welke soort afspraak gemaakt is.

Tabel 6.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot Arbo-preventie, werkdruk en werkstress

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
Fysieke arbeidsomstandigheden	1 Normatieve afspraak	Ja/Nee	Ja
	2 Lichtere afspraken		Ja
Organisatorische omstandigh.	1 Normatieve afspraak	Ja/Nee	Ja
	2 Lichtere afspraken		Ja
Verzuimbeleid	1 Feitelijk ziekteverzuim	% / kal.jaar	Ja
	2 Normatieve afspraak	Ja/Nee	Ja
	3 Lichtere afspraken		Ja
Interne herplaatsing WAO'ers	1 Normatieve afspraak	Ja/Nee	Ja
	2 Lichtere afspraken		Ja
Externe plaatsing WAO'ers	1 Normatieve afspraak	Ja/Nee	Ja
	2 Lichtere afspraken		Ja
Deskundige dienst	naam deskundige dienst		Ja
	1 Aansluiting deskundige dienst	Ja/Nee	Ja
Werkdruk	1 Onderzoek	ja/nee	Ja
	2 Afspraken	ja/nee	Ja
Opdrachtgeverschap	1 Opdrachtgeverschap	ja/nee	Ja
Arboconvenanten	1 Arboconvenanten	ja/nee	Ja

Bron: Coderingsschema FNV cao-databank 2003

De AWWN registreert onder het kopje *Kwaliteit van de arbeid en sociale zekerheid* diverse onderwerpen met betrekking tot arbeidsomstandigheden, waaronder ook afspraken ten aanzien van Poortwachter en SUWI. Deze laatste afspraken, betrekking hebbend op verzuim- en reïntegratiebeleid, laten we hier buiten beschouwing omdat ze geen directe relatie hebben met preventie(beleid).

6.2 VOORKOMEN VAN ARBO-PREVENTIE-AFSPRAKEN

De FNV-database met meest recente CAO's

In 19% van de CAO's komt een afspraak over fysieke en in 7% over organisatorische arbeidsomstandigheden voor, terwijl in 3% een Arbo-convenant is afgesproken (Tabel 6.2). De bouwnijverheid kent het hoogste percentage afspraken over fysieke arbeidsomstandigheden (38%), gevolgd door de bedrijfstak landbouw, bosbouw en visserij. Deze wordt op de voet gevolgd door de bedrijfstak vervoer, opslag en communicatie. Ten aanzien van de afspraken over organisatorische omstandigheden scoort de bouwnijverheid met 15% het hoogst, direct gevolgd door de gezondheids- en welzijnszorg en de zakelijke dienstverlening en verhuur. Arbo-convenanten komen het meest voor bij het openbaar bestuur, sociale verzekeringen en onderwijs, gevolgd door de bouw.

Tabel 6.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over fysieke en organisatorische arbeidsomstandigheden en Arbo-convenanten, uitgesplitst naar bedrijfstak

	Fysieke arb.- omstandigh.	Organisat. omstandigh.	Arbo-con venant	Totaal aantal CAO's
SBI-bedrijfstak 2003	%	%	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	30			10
D Industrie	19	7	3	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	10	10		10
F Bouwnijverheid	38	15	8	13
G-H Reparatie, handel en horeca	16	3	3	75
I Vervoer, opslag en communicatie	24	11		119
J Financiële instellingen	14	5	5	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	15	12	2	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	10	5	14	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	6	12	6	17
O Milieudnstsverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	16	2	4	49
Totaal	19	7	3	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)
NB Arbo-convenanten worden sinds 2002 geregistreerd.

Uit de achterliggende cijfers blijkt dat 100 CAO's (14%) uit de FNV-database alleen afspraken over fysieke arbeidsomstandigheden kennen en 17 (2,4%) alleen over organisatorische omstandigheden, terwijl 36 (5%) beide bepalingen kennen. Er is dus een zekere overlap. Van de CAO's met afspraken over fysieke arbeidsomstandigheden heeft een kwart ook afspraken over organisatorische arbeidsomstandigheden. Omgekeerd zijn in twee-derde van de CAO's met afspraken over organisatorische omstandigheden ook afspraken over fysieke omstandigheden opgenomen.

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

De FNV cao-databank telt 276 CAO's met afspraken over fysieke arbeidsomstandigheden (17%) en 116 CAO's met afspraken over organisatorische arbeidsomstandigheden (7%). In Tabel 6.3 is te zien

dat het percentage CAO's met afspraken over fysieke arbeidsomstandigheden tot 2002 is toegenomen, maar in 2003 weer is afgenomen. Het percentage CAO's met afspraken over organisatorische arbeidsomstandigheden blijft tussen 2001 en 2003 stabiel op 8%.

De FNV is pas vanaf eind 2001 – zij het ook dan nog niet voor alle CAO's - gaan registreren of er naar Arboconvenanten in de CAO verwezen wordt. In 2001 is dit het geval in 4 CAO's. In 2002 telt ze dat dit in 17 van de 357 afgesloten CAO's (waarvan 13 zonder registratie) het geval is. Van de 122 in 2003 afgesloten CAO's (waarvan 14 zonder registratie) kondigen 4 het afsluiten van een convenant aan. Daarmee komt het aantal op 25. In 2002 en 2003 telt gemiddeld 4% van de CAO's een Arbo-convenant.

Tabel 6.3 Percentage CAO's met afspraken over fysieke en organisatorische arbeidsomstandigheden, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	Fysieke arbeidsomstandigheden	Organisatorische omstandigheden	Arbo-convenant	Totaal aantal CAO's
	%	%	%	
2000	12	6	-	559
2001	18	8	-	588
2002	21	8	5	357
2003	19	9	3	122

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

Uit de toelichtingen blijkt dat de afspraken over de fysieke en organisatorische arbeidsomstandigheden meestal een inspanningsverplichting inhouden, soms tesamen met een onderzoek. In 22 CAO's is gespecificeerd wat er is afgesproken, zoals afspraken rond een nieuw A-blad, over gevaarlijke stoffen, over een platform werken langs de weg, over veiligheidsbewustzijn, of over RSI (Repetitive Strain Injuries). In 10 CAO's is gespecificeerd wat de afspraken over organisatorische arbeidsomstandigheden inhouden. Meestal gaat het om stappenplannen, een enkele keer om onderzoek.

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

In de 1.101 door de AWWN geregistreerde CAO's is in 36 (ruim 3%) voor het eerst sprake van een Arboconvenant. Hieronder zijn 9 in 2000 gesloten CAO's, 12 uit 2001, 10 uit 2002 en 5 CAO's uit 2003. In 3 gevallen betreft dit het doen van een studie leidend tot een Arboconvenant, in 6 gevallen een intentieverklaring en in 27 CAO's een concrete afspraak tot het sluiten van zo'n convenant. Tussen 2000 en 2003 vindt geen noemenswaardige verandering plaats in het percentage CAO's waarin sprake is van een Arboconvenant (Tabel 6.4). De percentages komen vrijwel overeen met die van de FNV cao-databank .

Tabel 6.4 Percentage CAO's met een Arboconvenant, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	CAO's met een Arboconvenant		Totaal aantal CAO's
	%	aantal	
2000	3	9	336
2001	4	12	302
2002	3	10	289
2003	3	5	174

Bron: AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=1101)

Anders dan uit de FNV cao-databank kan uit het AWWN-bestand wel de aandacht in CAO's voor het thema RSI worden afgeleid. In 24 CAO's (ruim 2%) uit dit bestand komt dit thema voor. Hieronder zijn 13 in 2000 afgesloten CAO's, 9 uit 2001 en 2 uit 2002. In 7 gevallen is sprake van een Arboconvenant met daarin aandacht voor RSI (en meestal ook werkdruk), in de andere 17 CAO's wordt gesproken over afspraken, plannen van aanpak en dergelijke.

7 WERKDRUK EN WERKSTRESS IN CAO'S

7.1 REGISTRATIE VAN WERKDRUK EN WERKSTRESS

CAO-afspraken over werkdruk en werkstress worden veelvuldig gemaakt. Ze zijn zowel in het FNV- als in het AWWN-bestand geregistreerd. Hier gaan we uitsluitend in op werkdruk en werkstress, want de andere arbo-onderwerpen zijn in de vorige paragraaf besproken. De termen werkdruk en werkstress worden hier als synoniem beschouwd. De term werkdruk wordt veruit het meest gebruikt in de CAO's.

De AWWN registreert deze afspraken in de categorie *Kwaliteit van de arbeid & Sociale zekerheid*. De FNV registreert onder de noemer *Arbeidsomstandigheden* bij het subonderdeel *Werkdruk* twee zaken, namelijk of er een studie is afgesproken (ja/nee) en of er afspraken zijn gemaakt (ja/nee). Zie hiervoor Tabel 6.1 in het vorige hoofdstuk. In de kolom Toelichting zou de aard van de afspraak nader kunnen worden toegelicht, maar hiervan is bij dit onderdeel geen gebruik gemaakt.

7.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER WERKDRUK EN WERKSTRESS

De FNV-database met meest recente CAO's

De FNV is dit onderwerp pas later gaan registreren; het betreft vooral CAO's die in 2000 en 2001 zijn afgesloten. Daarom splitsten we de CAO's hier niet uit naar ingangsjaar, maar beperken we ons tot de 723 meest recente CAO's. Daarin komen 69 CAO's voor met onderzoek naar werkdruk en 42 CAO's met afspraken over werkdruk: zie Tabel 7.1. Het beeld op basis van de FNV-gegevens bevestigt dat van de AWWN-database: er worden meer afspraken over studie gemaakt dan concrete afspraken om iets te doen. Ook blijkt de FNV-database gaan de meeste afspraken over studie. Het is niet bekend welke afspraken precies zijn gemaakt.

Tabel 7.1 Aantallen CAO's met onderzoek naar en afspraken over werkdruk

	Geen afspraken	Wel afspraken	Niet geregistreerd	Totaal aantal CAO's
Geen onderzoek	575	23	-	1077
Wel onderzoek	50	19	-	126
Niet geregistreerd	-	-	56	56
Totaal	625	42	56	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

Op basis van de FNV cao-databank hebben we een uitsplitsing gemaakt van de meest recente CAO's naar bedrijfstak en naar de mate waarin een studie wordt afgesproken dan wel een afspraak wordt gemaakt om iets aan werkdruk/werkstress te doen. Omdat dit onderwerp bij een aantal CAO's niet is geregistreerd, komt in dit geval het aantal meest recente CAO's op 667 (723 minus niet-geregistreerd): zie Tabel 7.2.

Tabel 7.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over werkdruk en werkstress, uitgesplitst naar bedrijfstak

	Studie	Afspraak	Totaal aantal CAO's
SBI-bedrijfstak 2003	%	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	1	-	10
D Industrie	14	6	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	20	20	10
F Bouwnijverheid	8	8	13
G-H Reparatie, handel en horeca	13	8	75
I Vervoer, opslag en communicatie	4	4	119
J Financiële instellingen	19	13	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	4	7	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	10	15	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	6	12	17
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	4	4	49
Totaal	10	6	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later en met registratie over werkdruk en werkstress (N=723)

Het hoogste percentage CAO's met studies naar werkdruk en werkstress is gemaakt bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven (bedrijfstak C+E, 20%), gevolgd door de financiële instellingen en de bedrijfstak reparatie, handel en horeca. Opvallend is dat in de landbouw, bosbouw, visserij vrijwel geen afspraken over studies zijn gemaakt. Gemiddeld hebben 10% van de meest recente CAO's een afspraak over studie naar dit onderwerp.

Concrete afspraken zijn opnieuw vooral gemaakt in de delfstoffenwinning en nutsbedrijven. Opnieuw zijn in de landbouw, bosbouw, visserij geen afspraken gemaakt. Gemiddeld bevat 6% van de meest recente CAO's een afspraak over studie naar dit onderwerp.

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

Uit de AWWN-database blijkt dat in de afgelopen jaren in redelijk veel CAO's afspraken in enigerlei vorm over werkdruk zijn gemaakt. Van de 1.101 CAO's in de database hebben er 142 (bijna 13%) een afspraak over werkdruk. Het gaat hierbij zowel om recente als om eerdere CAO's. Deze afspraken komen in CAO's afgesloten in 2000 het meest frequent voor, nl. 74 keer. In 2001 is het aantal al minder (in 46 CAO's), in 2002 nog minder (17) en in 2003 worden nog slechts in 5 CAO's nieuwe afspraken over werkdruk en werkstress gemaakt.

Van de 142 CAO's noemt bijna de helft, nl. 66 (47%), het doen van een studie naar werkdruk. In 2000 komt dit veel vaker voor dan in 2003 (Tabel 7.3). In een minderheid van de afspraken over werkdruk wordt de studie nader gespecificeerd, zoals naar onderwerp, naar locatie/ afdeling of naar instrument. Met betrekking tot het laatste wordt drie keer de RIE (Risico-Inventarisatie en -Evaluatie) genoemd. Herhaaldelijk betreft het niet alleen een studie naar werkdruk, maar tegelijkertijd ook naar andere Arbo-aspecten, zoals RSI of veiligheidsmaatregelen. Zoals in het vorige hoofdstuk al gemeld, komt in 24 CAO's uit het AWWN-bestand het thema RSI voor. In 7 gevallen is

sprake van een Arboconvenant met daarin aandacht voor RSI (en meestal ook werkdruk), in de andere 17 CAO's wordt gesproken over afspraken, plannen van aanpak en dergelijke.

Tabel 7.3 Percentage CAO's met een studie naar of afspraak over werkdruk, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	Studie naar werkdruk	Afspraak over werkdruk	Totaal aantal CAO's
	%	%	
2000	10	11	336
2001	5	10	302
2002	3	3	289
2003	1	2	174

Bron: AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=1101)

In 14 CAO's wordt aangegeven dat werkdruk de aandacht moet hebben. In 6 daarvan worden instrumenten genoemd: in drie de RIE (dit zijn andere dan de eerder genoemde CAO's met RIE!), in twee daarvan worden PAGO (Periodiek ArbeidsGeneeskundig Onderzoek) en RIE samen genoemd en een keer wordt alleen het PAGO als instrument genoemd. In twee CAO's worden pilots met betrekking tot beheersing van werklast of werkstress genoemd. Naast deze 14 is in 3 CAO's sprake van het streven naar vermindering van werkdruk.

In 13 van de 142 CAO's wordt expliciet aangegeven hoe werkdruk en werkstress besproken (moeten) worden: 8 keer met de OR, waarvan 2 keer door middel van bespreking van de RIE, en 5 keer met de bonden, waarvan 3 keer in het periodiek overleg. OR en bonden worden niet samen genoemd.

Een inhoudelijke indicatie van wat er na de studiefase gebeurt of gebeuren moet wordt minder vaak genoemd, nl. in 38 CAO's (27% van de 142, waarbij de 13 zojuist genoemde afspraken over het hoe niet zijn meegeteld). In 24 daarvan is sprake van vormen van beleid ten aanzien van werkdruk en werkstress, zoals het opstellen van beleid (9 keer), het sluiten van een arbo-convenant over werkdruk en RSI (6 keer), het opstellen van actieplannen of plannen van aanpak (5 keer), het aanscherpen of intensiveren van beleid met betrekking tot werkdruk (2 keer); 2 keer worden specifieke beleidsmaatregelen aangegeven. De andere 14 CAO's waarin iets gezegd wordt over na de studiefase, spreken over het houden van presentaties, het evalueren van de studies of het maken van afspraken.

8 VUT EN PENSIOEN IN CAO'S

8.1 REGISTRATIE VAN VUT EN PENSIOEN

De FNV registreert onder de noemer *Ouderen* een aantal onderwerpen over VUT-/pensioenregelingen (Zie Tabel 8.1). De vakcentrale registreert of er al dan niet afspraken zijn gemaakt inzake VUT en Pensioen, terwijl in een kolom toelichting de afspraak gespecificeerd kan worden. Prepensioen is in de dataset waar wij ons op baseren, nog niet opgenomen.

Tabel 8.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot werkdruk en werkstress

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
VUT	1 VUT-leeftijd	Jaar	
	VUT-leeftijd	Aantal dienstjr	ja
	2 VUT-leeftijd eenmalig	Jaar	
	VUT-leeftijd eenmalig	Aantal dienstjr	ja
	3 VUT 40 dienstjaren	Ja/Nee	ja
	4 Looptijd VUT-regeling	Van Tot	ja
	5 Premie VUT volledig werkgever	Ja/Nee	ja
	6 Premie VUT werkg. huidig kal.jaar	% v/d loonsom	ja
	7 Premie VUT werkg. volgend kal.jaar	% v/d loonsom	ja
	8 Premie VUT werkn. huidig kal.jaar	% v/d loonsom	ja
9 Premie VUT werkn. volgend kal.jaar	% v/d loonsom	ja	
10 Ingangleeftijd deeltijd VUT	Jaar	ja	
11 Parttimers VUT gerechtigd	Ja/Nee	ja	
25 AVV datum VUT-regeling	AVV per	ja	
Pensioen	1 Soort pensioenregeling		ja
	2 (in)directe discriminatie	Ja/Nee	ja
	3 (in)directe discriminatie opgeheven	Ja/Nee	ja
	4 Pensioenpremie vrijstelling WAO	Ja/Nee	ja
	5 Franchise berekening - afgeleid AOW	-	ja
	6 Franchiseberekening - nominaal	euro	ja
	7 Premie pensioen volledig werkgever	Ja/Nee	ja
	8 Premie pensioen werkg. huidig kal.jaar	% v/d loonsom	ja
	9 Premie pensioen werkg. volgend kal.jaar	% v/d loonsom	ja
	10 Premie pensioen werk. huidig kal.jaar	% v/d loonsom	ja
	11 Premie pensioen werkn. volgend kal.jaar	% v/d loonsom	ja
	12 Flexibel pensioen	Ja/Nee	ja
	13 Partner pensioen	Ja/Nee	ja
	14 ANW-gat verzekering	Ja/Nee	ja
	15 ANW gat verz. verplicht (collectief)	Ja/Nee	ja
	16 ANW-gat verz. vrijwillig (individueel)	Ja/Nee	ja
	18 Hoogte opbouw pensioenregeling	% per jaar	ja

Bron: *Coderingsschema FNV cao-databank 2003*

De AWWN registreert onder de noemer *Vervroegd uittreden & Pensioen* onderwerpen die met prepensioen, pensioenreglementen, VUT, VUT-leeftijd, OHT en dergelijke hebben te maken. 620 van de 1.101 CAO's in de AWWN-database bevatten een of meerdere opmerkingen over vervroegd uittreding en pensioen.

8.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER VUT EN PENSIOEN

De FNV-database met meest recente CAO's

In 45% van de CAO's is een VUT-regeling afgesproken (Tabel 8.2). De meeste VUT-regelingen komen voor in de landbouw en de bouwnijverheid, terwijl vrijwel geen VUT-regelingen in het openbaar bestuur en onderwijs te vinden zijn. In 10% van de CAO's komen de VUT-lasten volledig ten laste van de werkgever. In de landbouw en in de industrie komt dit naar verhouding het vaakst voor.

Tabel 8.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over VUT-regelingen en VUT-lasten, uitgesplitst naar bedrijfstak

SBI-bedrijfstak 2003	Vut-regeling %	Vut tlv werkgever %	Totaal aantal CAO's
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	70	20	10
D Industrie	58	18	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	30	0	10
F Bouwnijverheid	62	0	13
G-H Reparatie, handel en horeca	43	4	75
I Vervoer, opslag en communicatie	35	2	119
J Financiële instellingen	33	0	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	27	4	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	19	0	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	24	0	17
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	27	2	49
Totaal	45	10	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

Uit Tabel 8.3 is af te lezen dat het percentage nieuwe CAO's met VUT-regeling van 2000 tot 2003 licht is toegenomen van 47% tot 52%; dit ondanks de politieke dreiging van afschaffing van VUT-regelingen.

Volgens de FNV cao-databank met alle CAO's vanaf 2000 (dus niet alleen de meest recente) is in bijna de helft (776) van de CAO's een VUT-regeling geregistreerd. Daarbij is de ene CAO met een eenmalige VUT-leeftijd niet meegerekend. In 766 CAO's is een leeftijdscriterium vastgesteld voor de VUT, in 252 CAO's is een dienstjarencriterium vastgesteld voor de VUT, en in 3 CAO's is noch een leeftijds- noch een dienstjarencriterium opgenomen. Daarnaast kennen 3 CAO's uitsluitend een dienstjarencriterium. Het minimum aantal dienstjaren is vrijwel steeds 40, maar in een enkel geval ook 5, 7, 10 of 15 dienstjaren.

Het leeftijdscriterium voor een VUT-regeling loopt uiteen van 55 tot 64 jaar. In bijna eenderde van deze CAO's is de VUT-leeftijd 62 jaar en in eveneens bijna een derde is het 60 jaar. De gemiddelde VUT-leeftijd is sinds 2000 licht omhoog gegaan: zie Tabel 8.2. Ook is de spreiding rond het gemiddelde (de standaarddeviatie) gedaald. Vanaf 2002 zijn er vrijwel geen CAO's meer waar de

VUT-leeftijd beneden 59 jaar ligt, maar er zijn wel meer CAO's gekomen waarin de leeftijd op 62 jaar ligt. Afspraken voor een hogere VUT-leeftijd dan 62 jaar komen niet vaker voor in de onderzochte jaren vanaf 2000. Uit de toelichtingen blijkt ook dat de gemiddelde VUT-leeftijd hoger is komen te liggen, zoals in de CAO Groothandel in Eieren en Eiproducten: "1/7/2000: 61 jr; 1/1/2002: 62 jr". In sommige CAO's geldt de VUT-leeftijd slechts voor een beperkte groep, bijvoorbeeld voor werknemers geboren voor 1950, of voor werknemers die in ploegendienst hebben gewerkt.

Tabel 8.3 Percentage en aantal CAO's met VUT-regeling en gemiddelde en standaard deviatie van de VUT-leeftijd, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	CAO's met VUT-regeling		VUT-leeftijd	
	%	aantal	gemiddelde	Std. Deviatie
2000	47	264	60.9	1.3
2001	45	266	60.9	1.4
2002	51	183	61.0	1.1
2003	52	63	61.2	1.3

Bron: FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=1626, en in 776 info over VUT-leeftijd)

Van de 776 CAO's met een VUT-regeling komen in 168 CAO's de VUT-lasten volledig ten laste van de werkgever (21%). Tussen 2000 en 2003 is dit percentage opgelopen van 19% via 21% en 23% naar 27%. Van alle CAO's loopt dit percentage op van 9 naar 14%.

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

Blijkens de AWWN-database bevatten 620 van de 1.101 CAO's daarin een of meer opmerkingen over vervroegde uittrekking en pensioen. Twee soorten opmerkingen springen eruit. Dat zijn die betreffende studies en die betreffende invoering van een nieuw pensioenreglement. De overige opmerkingen betreffen een waaier aan afspraken, van harmonisatie pensioenformules, extra stortingen in het pensioenfonds, indexeren van de franchise, verhogingen van werkgevers- of werknemersbijdrage, verlenging van de VUT-regeling, pensioenopbouw tijdens zwangerschap, en dergelijke.

Vanaf 2000 zijn vele studies geïnitieerd op het onderhavige terrein, al is het aantal recent wat teruggelopen (Tabel 8.4). In totaal gaat het om 258 CAO's. De meeste studies hebben betrekking op de omzetting van VUT naar prepensioen, ook wel getypeerd als modernisering pensioenregeling. Ook zijn er studies over de verandering van eind- naar middelloon, over deeltijdpensioen, en over de combinatie van VUT, flexpensioen en verlofsparen.

Vanaf 2000 zijn er in 132 CAO's afspraken te vinden over aanpassing of invoering van een prepensioen/pensioenreglement. Hierbij hebben we de woorden 'aanpassen' en 'invoeren' van de (pre)pensioenregeling als synoniem beschouwd. Twee onderwerpen zijn vaak de reden voor verandering van het pensioenreglement: de omzetting van VUT naar prepensioen en de verandering

van eind- naar middelloon. Een derde reden is het harmoniseren van pensioenreglementen na fusies of bij aanpassing aan bedrijfstakregelingen.

Tabel 8.4 Percentage CAO's waarin een studie naar prepensioen o.i.d. en de invoering van een nieuw pensioenreglement is afgesproken, uitgesplitst naar startjaar CAO

CAO's met ...	pensioen studie	nieuw pensioen reglement	Totaal aantal CAO's
start in	%	%	
2000	29	13	336
2001	25	12	302
2002	19	9	289
2003	16	14	174

Bron: AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=1101)

9 ZIEKTEVERZUIM IN CAO'S

9.1 REGISTRATIE VAN ZIEKTEVERZUIM

De FNV registreert onder de noemer *Arbeidsomstandigheden* een aantal onderwerpen (zie Tabel 9.1). In de hoofdstukken 6 en 7 kwamen andere onderwerpen van de *Arbeidsomstandigheden* aan de orde. Hier staat het onderdeel verzuimbeleid centraal. FNV registreert het feitelijk ziekteverzuim, of er normatieve en lichtere afspraken zijn gemaakt inzake verzuimbeleid met een ja/nee-codering, en in een kolom toelichting kan geëxpliciteerd worden welke soort afspraak gemaakt is.

Tabel 9.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot ziekteverzuim

Onderdeel	Subonderdeel	Variabele type	Toelichting
Verzuimbeleid	1	Feitelijk ziekteverzuim	% / kal.jaar
	2	Normatieve afspraak	Ja/Nee
	3	Lichtere afspraken	Ja

Bron: Coderingsschema FNV cao-databank 2003

De AWWN registreert onder de noemer *Kwaliteit van de arbeid en sociale zekerheid* diverse onderwerpen, waaronder afspraken over ziekteverzuim(beleid) en Poortwachter. Van de 583 CAO's in het AWWN-bestand met afspraken onder deze noemer hebben er 245 afspraken die raken aan ziekteverzuim(beleid): 115 over ziekteverzuim zelf en 130 over Poortwachter.

9.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER ZIEKTEVERZUIM

De FNV-database met meest recente CAO's

In Tabel 9.2 is te zien dat 17% van de CAO's een afspraak over verzuimbeleid kent. In de bouwnijverheid komen deze afspraken het meest voor, in de bedrijfstak vervoer, opslag en communicatie komen ze relatief weinig voor.

Tabel 9.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over verzuimbeleid, uitgesplitst naar bedrijfstak

	Normatieve afspraak over verzuimbeleid	Totaal aantal CAO's
SBI-bedrijfstak 2003	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	20	10
D Industrie	23	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	20	10
F Bouwnijverheid	31	13
G-H Reparatie, handel en horeca	11	75
I Vervoer, opslag en communicatie	6	119
J Financiële instellingen	14	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	14	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	19	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	18	17
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	10	49
Totaal	17	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

Uit de FNV cao-databank met alle CAO's sinds 2000 blijkt dat het percentage CAO's met een normatieve afspraak over verzuimbeleid in de afgelopen jaren is toegenomen van 14% in 2000 tot 25% in 2003 (Tabel 9.3). De toelichting in de database verschaft enige duidelijkheid over welk soort afspraken gemaakt zijn. Zo gaat het om ziekteverzuimpreventie, een quick scan, een inspanningsverplichting, een bonussysteem, een arbo-convenant, of er wordt verwezen naar een bijlage van de CAO. Uit de toelichting op de 'lichtere' afspraken blijkt het verder te gaan om afspraken over onderzoek, om inspanningsverplichtingen, om experimenten, of om de instelling van een werkgroep.

Tabel 9.3 Percentage CAO's met een normatieve afspraak over verzuimbeleid, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	Normatieve afspraak over verzuimbeleid		Totaal aantal CAO's
	%	aantal CAO's	
2000	14	79	559
2001	15	88	588
2002	16	56	357
2003	25	30	122

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

Bij 103 CAO's is het feitelijk ziekteverzuim geregistreerd als percentage per kalenderjaar. Het ziekteverzuim loopt uiteen van 1 tot 12 %, met pieken bij 4 en 5%. Er zijn twee opmerkelijke uitschieters: in de CAO van Polimoon (vh Dynoplast) wordt 3 jaar achtereen een ziekteverzuim van 40% geregistreerd en in de CAO van Schur verpakkingen is het 3 jaar achtereen 18%. Het is niet helemaal duidelijk wat de FNV precies registreert onder het onderdeel feitelijk ziekteverzuim, want opmerkelijk genoeg varieert bij de meeste CAO's het ziekteverzuim niet in de tijd.

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

Van de 1.101 in het AWWN-bestand geregistreerde CAO's zijn er 583 terug te vinden onder de noemer Kwaliteit van de arbeid en sociale zekerheid. 115 hiervan hebben betrekking op ziekteverzuim(beleid). Tabel 9.4 brengt deze in beeld.

Studie van ziekteverzuim (of van verzuimbeleid, of van de effecten van verzuimbeleid) wordt 15 keer genoemd. 25 afspraken betreffen het voeren van ziekteverzuimbeleid. 9 keer wordt in dit verband een Plan van aanpak genoemd. Afspraken over materiële prikkels voor een lager ziekteverzuim worden 17 keer genoemd. In meerderheid gaat het hierbij om sancties, minder vaak worden positieve prikkels genoemd. In 3 CAO's worden extra verlof- of vacantedagen bij geen ziekte gedurende een bepaalde periode vastgelegd. Met enige goede wil zou men deze afspraken over beleid en prikkels tesamen in de FNV-termen normatieve afspraken kunnen noemen. Het betreft dan dus 42 afspraken: 37% van alle CAO's in de AWWN-database met afspraken over ziekteverzuim. 30 CAO's hebben wijzigingen in de ziektekostenverzekering (ZKV) als onderwerp, waarvan er 25 wijzigingen in de premieverdeling inhouden. Het meest frequent wordt hierbij een verhoging van de werkgeverspremie genoemd. Verder zijn veranderingen in de ZKV als gevolg van fusie of overname hieronder gerubriceerd. Doorbetaling (aanvulling loon) tot 100% gedurende maximaal 104 weken blijkt 18 keer te zijn overeengekomen. Tenslotte raken 10 afspraken aan het systeem van wachtdagen. In 8 CAO's is afschaffing van wachtdagen overeen gekomen, in 2 handhaving daarvan.

Tabel 9.4 Aantal CAO's met afspraken over ziekteverzuim

onderwerp	aantal reg.	aantal reg.
1. Studie ziekteverzuim(beleid, effecten beleid)		15
2. Ziekteverzuimbeleid w.v. Plan van aanpak.	9	25
3. Materiele prikkels bij lager ziekteverzuim		17
4. Wijziging Ziektekostenverzekering w.v. Wijziging premieverdeling	25	30
5. Doorbetaling 100%/2 ^e jaar		18
6. Wijziging wachtdagen w.v. Afschaffing wachtdagen	8	10
Totaal		115

Bron: Selectie CAO's uit AWWN CAO-database met afspraken over ziekteverzuim (N=115)

130 CAO's in het AWWN-bestand kennen afspraken over Poortwachter: zie Tabel 9.5. 12 afspraken verwijzen naar "Studie Poortwachter". In 7 gevallen is wat cryptisch sprake van "Tekst Poortwachter", waarbij 3 keer verwezen wordt naar overleg met de OR. In 38 CAO's gaat het om "Invoering Poortwachter", waarbij 24 keer wordt aangegeven dat het hier een regeling conform die bij Parenco betreft. In 64 CAO's is een protocol over (de invoering van) Poortwachter overeengekomen. In 9 CAO's zijn diverse afspraken met betrekking tot Poortwachter vastgelegd;

daaronder vallen “extra aandacht Poortwachter”, het evalueren van afspraken over Poortwachter, en het aanscherpen van afspraken terzake.

Tabel 9.5 Aantal CAO's met afspraken over Poortwachter

onderwerp	aantal reg.
1. Studie Poortwachter	12
2. Tekst Poortwachter	7
3. Invoering Poortwachter	38
4. Protocol Poortwachter	64
5. Diverse afspraken m.b.t. Poortwachter	9
Totaal	130

Bron: Selectie CAO's uit AWWN CAO-database met afspraken over Poortwachter (N=130)

10 WERKERVARINGSPLAATSEN EN ARBEIDSMARKTPROJECTEN IN CAO's

10.1 REGISTRATIE VAN WERKERVARINGSPLAATSEN EN ARBEIDSMARKTPROJECTEN

De FNV registreert onder de noemer *Arbeidsmarkt* onderwerpen met betrekking tot leerarbeidsovereenkomsten, werkervaringsplaatsen en arbeidsmarktprojecten: zie Tabel 10.1. In een kolom toelichting kan de afspraak gespecificeerd worden. Onder de noemer *Arbeidsmarkt* komen daarnaast onderwerpen als *Leerlingwezen*, *Opleidingen*, *Opleidingsfonds*, *Instroom afspraak nieuwe banen* aan de orde.

Tabel 10.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot werkervaringsplaatsen en arbeidsmarktprojecten

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
Leerarbeidsovereenkomst	1 Afspraken over leerarbeidsovereenkomsten	Ja/Nee	-
Werkervarings plaatsen algemeen	1 Werkervaringsplaatsen (aantal of bedrag)	Plaatsen	ja
	1 Werkervaringsplaatsen (aantal of bedrag)	euro	ja
Arbeidsmarkt-project	1 Zijn er streefcijfers	Ja/Nee	ja
	2 Aantal	plaatsen	ja
	3 Medewerking externe organisatie	organisatie	ja
	4 Doelgroepen	ja/nee	ja
	5 Aard project	omschrijving	ja
	6 Bedrag project	euro	ja
	7 Mobiliteitscentrum	Ja/Nee	ja

Bron: Coderingsschema FNV cao-databank 2003

De AWWN registreert onder *Werkgelegenheid* onderwerpen over werkervaringsplaatsen (afgekort tot WEP) en arbeidsmarktprojecten, waaronder vooral Brug- en Instroomprojecten. Verder worden hieronder REA-plaatsen voor arbeidsgehandicapten gerubriceerd. Meestal worden de plaatsen als arbeidsplaatsen aangeduid; in veel mindere mate betreffen de CAO-afspraken geen plaatsen maar budgetten, en in een enkele CAO is het budget aangeduid als percentage van de loonsom.

10.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER WERKERVARINGSPLAATSEN EN ARBEIDSMARKTPROJECTEN

De FNV-database met meest recente CAO's

In 15% van de CAO's bestaan leerarbeidsovereenkomsten en in 3% afspraken over werkervaringsplaatsen (Tabel 10.2). De afspraken over leerarbeidsovereenkomsten komen vooral voor in de bedrijfstak landbouw, bosbouw, visserij, gevolgd door de bouwnijverheid en de gezondheids- en welzijnszorg. Daarentegen zijn nauwelijks leerarbeidsovereenkomsten te vinden bij

het openbaar bestuur en onderwijs. In de industrie komen naar verhouding de meeste afspraken over werkervaringsplaatsen voor.

Tabel 10.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over leerarbeidsovereenkomsten en werkervaringsplaatsen, uitgesplitst naar bedrijfstak

	leerarbeidsover- eenkomsten	werkervarings- plaatsen	Totaal aan CAO's
SBI-bedrijfstak 2003	%	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	56	0	10
D Industrie	18	7	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	8	0	10
F Bouwnijverheid	31	0	13
G-H Reparatie, handel en horeca	18	0	75
I Vervoer, opslag en communicatie	8	0	119
J Financiële instellingen	5	0	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	8	2	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	4	0	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	28	0	17
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	9	0	49
Totaal	15	3	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

Uit de FNV cao-databank met alle CAO's sinds 2000 blijkt dat er in totaal 223 CAO's met afspraken over leerarbeidsovereenkomsten zijn. Tussen 2000 en 2003 is een stijging van het aantal afspraken te zien: zie Tabel 10.3.

In totaal zijn er 73 CAO's met afspraken over werkervaringsplaatsen waarbij in 66 een aantal plaatsen is afgesproken, in 3 een bedrag voor werkervaringsplaatsen is afgesproken en in 4 een andere, in de database niet gespecificeerde, afspraak voor werkervaringsplaatsen geldt. Tussen 2000 en 2003 is een daling van het aantal afspraken te zien: zie Tabel 10.3. In 62 CAO's bedraagt het aantal afgesproken werkervaringsplaatsen 10 of minder. De CAO Timmerfabrieken vormen een uitzondering: in 2000 en in 2001 zijn daar 90 respectievelijk 80 plaatsen afgesproken. In 2002 zijn in deze CAO echter geen afspraken meer gemaakt over dit onderwerp. Onder de CAO's waarin een bedrag is afgesproken is die van MSD (Merck, Sharp & Dohme) opmerkelijk. Hier is in 2002 een bedrag van € 136.000 per jaar overeengekomen. Een andere opmerkelijke afspraak is die in de CAO Uniqema Nederland BV, waarin in 2002 is afgesproken 0,5% van de loonsom te besteden aan werkervaringsplaatsen.

De FNV-database telt 74 CAO's met afspraken over arbeidsmarktprojecten; in 64 daarvan zijn streefcijfers afgesproken. Als er streefcijfers zijn afgesproken gaan die meestal tot 10 arbeidsplaatsen, met enkele uitschieters naar 40, 100 of 200 plaatsen. Daar bovenuit zijn in de CAO Beveiliging Particulier van 2000 en 2002 400 arbeidsplaatsen afgesproken en is in de CAO MODE / Mitex van 2000 en 2002 sprake van 1.000 arbeidsplaatsen.

De (schaarse) toelichtingen in de database laten weten dat het gaat om “arbeidsmarkt Limburg afspraken”, of dat 1/3 van de vacatures door werklozen wordt bezet. In een klein aantal gevallen is de beoogde doelgroep van een project toegelicht, te weten Wet MW, moeilijk bemiddelbaren, JWP-ers, inspanning vrouwen, herintreders, of gehandicapten.

Tabel 10.3 Percentage CAO's met afspraken over leerarbeidsovereenkomsten, werkervaringsplaatsen en arbeidsmarktprojecten, uitgesplitst naar startjaar CAO

	CAO's met leerarbeidsovereenkomsten	CAO's met werkervaringsplaatsen	CAO's met arbeidsmarktprojecten	Totaal aantal CAO's
start in	%	%	%	
2000	10	5	5	559
2001	16	5	3	588
2002	14	4	5	357
2003	19	2	3	122

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

Van de 1.101 in het AWWN-bestand geregistreerde CAO's zijn er 290 terug te vinden onder de noemer Werkgelegenheid. Van deze 290 hebben er 48 geen betrekking op werkervaringsplaatsen en arbeidsmarktprojecten; het gaat dan bijvoorbeeld om algemene afspraken over werkgelegenheidsbehoud. Zo blijven er 242 CAO's (22% van de 1.101) over. In onderstaande tabel hebben we de uitkomsten van de inventarisatie van onderwerpen op dit terrein weergegeven. Het totaal (270) is hoger dan het aantal van 242 CAO's omdat sommige CAO's meerdere afspraken bevatten, bijv. zowel ten aanzien van WEP als van REA, de Wet op de (Re)integratie Arbeidsgehandicapten van 1998, waar de meeste afspraken op dit punt op aansluiten.

Tabel 10.4 Aantal CAO's met afspraken over werkervaringsplaatsen en arbeidsmarktprojecten

onderwerp	aantal reg.	waarvan.
1. Werkervaringsplaatsen (WEP)	122	
w.v. studie WEP		3
2. Inspanning doelgroepen alg., werkgelegenh.projecten alg.	16	
w.v. studie doelgroepen, werkgelegen.pr. alg.		4
3. Instroom allochtonen/etnische minderheden	6	
w.v. studie instr. allocht./etn.minderh.		3
4. Instroom jongeren	27	
w.v. studie instr. jongeren		1
w.v. Brug- en Instroomprojecten		22
5. Instroom arbeidsgehandicapten, REA	99	
w.v. studie instr. arbeidsgeh., REA		21

Bron: Selectie CAO's uit AWWN CAO-database met afspraken over werkervaringsplaatsen en arbeidsmarktprojecten (N=242)

Ter toelichting op deze tabel het volgende. De meeste afspraken hebben betrekking op werkervaringsplaatsen. Van de 122 hebben er 117 betrekking op het continueren of uitbreiden van

WEP, 3 op studies en 2 op het schrappen van WEP. In 94 gevallen worden streefcijfers ten aanzien van arbeidsplaatsen genoemd: in 2 gevallen 60 nieuwe WEP, 1 keer 10 WEP, 7 keer 6 WEP, 10 keer 5 WEP en 74 keer minder dan 5 WEP. 15 keer worden de streefcijfers financieel onderbouwd: 13 keer vindt koppeling plaats aan een bedrag in Hfl/€; 2 keer wordt een percentage van de loonsom genoemd.

De afspraken met een algemene inspanningsverplichting ten aanzien van (niet-gespecificeerde) doelgroepen (7) en werkgelegenheidsprojecten (9) hebben we samen genomen. We komen dan tot 16 CAO's, waarvan 4 studies.

Slechts 6 CAO's uit het AWWN-bestand bevatten afspraken over de instroom van allochtonen en etnische minderheden, waarbij 3 afspraken inzake studies.

27 afspraken hebben betrekking op instroom van jongeren; daar is slechts 1 afspraak over studie bij. Hiervan hebben 22 afspraken betrekking op Brug- en Instroomprojecten.

Op het vlak van het in dienst nemen of houden van arbeidsgehandicapten hebben we in totaal 99 afspraken geteld; in 81 daarvan wordt REA genoemd. Van deze 99 betreft het in 21 gevallen afspraken over studies: in 14 wordt verwezen naar REA, waarbij in 6 meer concreet sprake is van studie van de inzet van de REA bij instroom WAO, en in 7 gevallen wordt in zijn algemeenheid verwezen naar studie naar de instroom van arbeidsgehandicapten.

In 15 afspraken over het in dienst nemen of houden van arbeidsgehandicapten worden streefcijfers ten aanzien van arbeidsplaatsen genoemd en 7 keer vindt koppeling plaats aan een bedrag in Hfl/€.

De AWWN registreert in woorden en niet in cijfers. Daarom zijn de aanduidingen van de AWWN door ons gehercodeerd in "ja/nee"-categorieën met betrekking tot reïntegratie arbeidsgehandicapten en tot en werkervaringsplaatsen. Daarbij zijn woorden als budget, X (aantal) plaatsen, intentie, inspanningsverplichting en dergelijke als "ja" gerekend, maar het instellen van werkgroepen, het doen van een studie en het houden van gesprekken als "nee". Door deze ruime codering komen we bij de werkervaringsplaatsen tot hogere percentages dan op basis van de FNV-gegevens in Tabel 10.3. In Tabel 10.5 is te zien dat, zo berekend, volgens het AWWN-bestand het aantal CAO's met afspraken over reïntegratie arbeidsgehandicapten en werkervaringsplaatsen tussen 2000 en 2003 afneemt. Datzelfde bleek bij de analyse van de FNV-database.

Tabel 10.5 Percentage CAO's met afspraken over reïntegratie arbeidsgehandicapten en werkervaringsplaatsen, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	CAO's met reïntegratieplaatsen	CAO's met werkervaringsplaatsen	Totaal aantal CAO's
	%	%	
2000	13	15	336
2001	15	15	302
2002	1	7	289
2003	1	9	174

Bron: AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=1101)

II DOELGROEPEN IN CAO'S

De doelgroepen waarvoor afspraken in de FNV- en AWWN-bestanden worden geregistreerd, zijn a. jongeren, b. allochtonen en ethnische minderheden, c. vrouwen, en d. ouderen. De afspraken ad a. en b. zijn grotendeels gedekt door onze behandeling van de werkervaringsplaatsen en brug- en instroomprojecten (Hoofdstuk 10). De specifieke afspraken ad c. zijn grotendeels terug te vinden bij de afspraken ten aanzien van seksuele intimidatie (Hoofdstuk 15). Overige afspraken die belangrijk zijn voor vrouwen, zoals kinderopvang (Hoofdstuk 4) en recht op deeltijdarbeid (zie onder Hoofdstuk 5) zijn inmiddels niet meer specifiek voor vrouwen geldend. De afspraken ad d. worden onder het hiernavolgende Hoofdstuk 12 behandeld.

12 SENIORENDAGEN EN LEEFTIJSBEWUST PERSONEELBELEID IN CAO'S

12.1 REGISTRATIE VAN SENIORENDAGEN EN LEEFTIJSBEWUST

PERSONEELBELEID

De FNV registreert onder de noemer *Senioren* de extra vrije dagen of uren per leeftijdjaar van de werknemer, en regels over geen verplichting overwerk, geen verplichting ploegendienst, het recht om uit de ploegendienst te gaan, afspraken over andere functies en afspraken over seniorenbeleid: zie Tabel 12.1.

Tabel 12.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot seniorendagen en leeftijdsbewust personeelbeleid

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
Senioren	1 Dagen/uren 55 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	2 Dagen/uren 56 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	3 Dagen/uren 57 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	4 Dagen/uren 58 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	5 Dagen/uren 59 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	6 Dagen/uren 60 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	7 Dagen/uren 61 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	8 Dagen/uren 62 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	9 Dagen/uren 63 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	10 Dagen/uren 64 jr senioren	dagen of uren per week	ja
	11 Geen verpl. overwerk vanaf lf.	jaar	ja
	12 Geen verpl. ploegend. vanaf lf.	jaar	ja
	13 Recht uit ploegend. te gaan vanaf lf.	jaar	ja
	14 Afspraken opleiding/andere functie	ja/nee	ja
	15 Planmatige aanpak	ja/nee	ja
	16 Afspraken over seniorenbeleid	ja/nee	ja

Bron: *Coderingsschema FNV cao-databank 2003*

De AWWN registreert onder de noemer *Inzetbaarheid* onderwerpen over POP, scholing en employability, in- en externe mobiliteit, functioneringsgesprekken, loopbaanadviezen, maar ook regelingen over seniorendagen en andere regelingen die aan de oudere leeftijdsgroepen zijn verbonden. In dit hoofdstuk gaan we in op deze laatste categorie. In het volgende hoofdstuk komen scholing en opleiding aan de orde.

Onder de noemer *Inzetbaarheid* registreert de AWWN tenslotte ook nog afspraken over verlofdagen voor ouderen, zoals bijvoorbeeld "Wn. > 55 jr. kan zijn initiële sal. verhoging ruilen tegen verlof met behoud van pens.rechten" (CAO Brinkman 2000). Dit onderwerp blijft hier buiten beschouwing.

12.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER SENIORENDAGEN EN LEEFTIJSBEWUST PERSONEELBELEID

De FNV-database met meest recente CAO's

Afspraken over senioren dagen vanaf 55 jaar komen in 30% en vanaf 60 jaar in 54% van de CAO's voor. Verder kent 50% van de CAO's een leeftijdsgrens aan overwerk, kent 30% een bovengrens voor de verplichting tot ploegendienst en 15% een leeftijdsgrens voor het recht om uit de ploegendienst te gaan (Tabel 12.2).

Naar verhouding komen de meeste CAO's met afspraken over senioren dagen voor in de gezondheids- en welzijnszorg, de industrie en de bouwnijverheid, terwijl geen senioren dagen te vinden zijn in de landbouw. In de industrie komen naar verhouding de meeste afspraken over de leeftijdsgrenzen voor overwerk voor. De industrie kent naar verhouding ook de meeste afspraken over de leeftijdsgrenzen voor de verplichting tot ploegendienst. Het recht om uit de ploegendienst te gaan bij een bepaalde leeftijd komt het meest voor in de delfstoffenwinning en nutsbedrijven.

Tabel 12.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over senioren dagen/ uren vanaf 55 jr en vanaf 60 jr en over leeftijdsgrenzen voor overwerk, ploegendienstverplichting en recht uit ploegendienst te gaan, uitgesplitst naar bedrijfstak

SBI-bedrijfstak 2003	senioren dagen/ vanaf 55 jr	senioren dagen/ vanaf 60 jr	leeftijds grens aan overwerk	leeftijdsgrens voor ver plichting ploegdienst	leeftijds grens voor recht uit ploegdienst	Totaal aantal CAO's
	%	%	%	%	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	0	20	40	20	0	10
D Industrie	38	68	64	43	22	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	30	30	50	40	30	10
F Bouwnijverheid	38	54	54	23	23	13
G-H Reparatie, handel en horeca	19	41	53	24	11	75
I Vervoer, opslag en communicatie	19	34	21	19	4	119
J Financiële instellingen	33	43	48	19	10	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	27	48	44	13	12	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	29	52	19	10	5	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	59	59	47	18	12	17
O Milieudienstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	22	45	37	10	4	49
Totaal	30	54	50	30	15	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

Uit de FNV cao-databank met alle CAO's sinds 2000 blijkt dat er 760 CAO's met afspraken over senioren dagen of senioren uren zijn. Uit Tabel 12.3 valt te lezen dat senioren dagen vooral vanaf het 60ste levensjaar gelden. Tussen 2000 en 2003 is een stijging te zien van het aantal CAO's met senioren dagen.

Het maken van een precieze schatting van het aantal senioredagen in CAO's is in principe mogelijk, maar vereist een meer gedetailleerde studie dan waarvoor hier ruimte is. Er bestaat namelijk een grote variëteit aan afspraken over senioredagen. Deze dagen worden in uren of in dagen uitgedrukt, per week, per maand, per kwartaal of per jaar. De doorbetaling van senioredagen bedraagt soms niet de volledige 100%, maar er worden percentages genoemd in CAO's variërend van 70% tot 95%. Deze percentages kunnen variëren met de leeftijd van de werknemer. Daarnaast zijn er nog enkele CAO's waarin de senioredagen onderdeel zijn van de CAO à la carte systemen. De verplichting tot overwerk is in 716 CAO's aan leeftijd gebonden. Veruit de meest voorkomende leeftijdsgrens is 55 jaar (520 CAO's), gevolgd door 50 jaar (111 CAO's). In 187 CAO's is geen leeftijdsgrens opgenomen. Dit zijn CAO's uit 2000. Vanaf 2001 ligt het aandeel van CAO's met een leeftijdsgrens voor verplichting tot overwerk boven de 50%.

Er is geen verplichting tot het werken in ploegdienst vanaf een bepaalde leeftijd in 412 CAO's vastgelegd. Veruit de meest voorkomende leeftijdsgrens is 55 jaar (302 CAO's), gevolgd door 50 jaar (35 CAO's) en door 60 jaar (30 CAO's). In 187 CAO's is geen leeftijdsgrens genoteerd; dit betreft CAO's uit 2000. Vanaf 2001 ligt het aandeel van CAO's met een leeftijdsgrens voor geen verplichting tot het werken in ploegdienst rond de 33%.

Daarnaast bestaat er in 201 CAO's het recht om uit de ploegdienst te gaan vanaf een bepaalde leeftijd. In 35 daarvan is er wel het recht vastgelegd om op een bepaalde leeftijd uit de ploegdienst te gaan, maar is er geen afspraak gemaakt over een leeftijd waarop er geen verplichting meer is tot het werken in ploegdienst. In de overige 166 CAO's is beide afgesproken. Daarbij zijn de leeftijden voor beide vrijwel steeds gelijk. Ook hier is in 2000 in veel CAO's dit onderwerp niet genoteerd. Vanaf 2001 ligt het aandeel van CAO's met een leeftijdsgrens voor het recht om uit de ploegdienst te gaan rond 16%.

Tabel 12.3 Percentage CAO's met afspraken over senioredagen/uren vanaf 55 jr en vanaf 60 jr, over leeftijdsgrenzen voor overwerk, ploegdienstverplichting en recht om uit de ploegdienst te gaan, uitgesplitst naar startjaar CAO

CAO's met ...	senioredagen/ uren vanaf 55 jr	senioredagen/ uren vanaf 60 jr	leeftijdsgrens aan overwerk	leeftijdsgrens voor verplichting plgndst	leeftijdsgrens voor recht uit plgndst	Totaal aantal CAO's
start in	%	%	%	%	%	
2000	17	30	-	-	-	559
2001	29	51	50	30	14	588
2002	37	59	56	34	16	357
2003	38	69	55	38	19	122

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

De AWWN registreert leeftijdsgrenzen voor overwerk en voor het recht uit ploegdienst te gaan. Het subtiele verschil tussen de ploegdienstverplichting en het recht uit ploegdienst te gaan wordt in het AWWN-bestand niet gemaakt.

Het AWWN-bestand bevat in totaal 319 CAO's met afspraken over ouderen. Daarvan hebben 71 CAO's afspraken over ouderen in verband met verzwarende arbeidsomstandigheden (zie Tabel 12.4). In 10 van de 65 CAO's zijn er leeftijdsgrenzen voor overwerk, bij 5 ervan gaat het om werknemers vanaf 55 jaar, bij eveneens 5 gaat het om werknemers vanaf 50 jaar. Bij 9 CAO's gaat het om vrijstelling van consignatiediensten of extra opkomstdagen, meestal vanaf 55 jaar. Bij 29 CAO's betreft het vrijstelling van nachtdiensten of onregelmatige diensten, in bijna de helft van de gevallen vanaf 55 jaar, maar ook vanaf 50 jaar (5x), vanaf 57 jaar (5x), een andere leeftijd, of is de leeftijd niet gespecificeerd. Tenslotte gaat het bij enkele CAO's om demotiebeleid, behoud van salaris bij demotie, verzoek andere functie of een lager functieniveau. Ook worden in enkele CAO's studies naar werkbelasting afgesproken, of wordt extra aandacht bepleit voor ouderen in verband met zware werkbelasting. Uit Tabel 12.4 blijkt dat het percentage CAO's met afspraken over vermindering werkbelasting over de tijd stabiel blijft.

Veruit het grootste deel van de 319 CAO's met afspraken over ouderen hebben betrekking op seniorendagen. In 196 CAO's worden extra vrije dagen toegekend aan oudere werknemers (zie Tabel 12.4), terwijl die in 10 bestaande regelingen in meerdere of mindere mate worden afgeschaft. Bij de afschaffingen variëren de afspraken van bevordering arbeidsdeelname ouderen, pilot langer doorwerken in het onderwijs, verhoging seniorendagen van 54 naar 55 jaar m.i.v. '06, of afbouw seniorendagen voor 40-55-jarigen. Het aantal CAO's waarin uitbreiding van seniorendagen wordt afgesproken is echter vele malen groter. Voor werknemers van 55 jaar en ouder bestaan er regelingen om vier dagen per week te werken, soms met gedeeltelijk of zelfs geheel behoud van loon. Daarnaast worden vooral voor de leeftijdsgroep 55-60 jaar een of meer extra verlof- of vakantiedagen afgesproken, of zijn er ruimere mogelijkheden om vrije dagen te kopen. Uit Tabel 12.4 blijkt dat het percentage CAO's met afspraken over seniorendagen tot 2002 licht is toegenomen.

Tabel 12.4 Percentage CAO's met afspraken over vermindering werkbelasting ouderen en over seniorendagen, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	CAO's met afspraken over vermindering werkbelasting	CAO's met seniorendagen	Totaal aantal CAO's
	%	%	
2000	7	17	336
2001	7	18	302
2002	5	21	289
2003	7	14	174

Bron: AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=1101)

Tenslotte bestaat het resterende deel van de 319 CAO's met afspraken over ouderen uit studies, uit het niet gespecificeerde "invoering ouderenbeleid", of uit aandacht voor scholing van ouderen.

13 OPLEIDING EN SCHOLING IN CAO'S

13.1 REGISTRATIE VAN OPLEIDING EN SCHOLING

De FNV registreert onder de noemer *Arbeidsmarkt* de onderdelen Opleidingen en Opleidingsfonds. Daarbij komen onderwerpen als opleidingsplannen/POP, scholing, outplacement en premiehoogte aan de orde (Zie Tabel 13.1). De FNV is het voorkomen van outplacement-regelingen vanaf 2001 gaan registreren.

Tabel 13.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot opleiding en scholing

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
Opleidingen	1 Doorlopend bedrijfs(tak) opleidingsplan	Ja/Nee	Ja
	3 Eenmalig opleidingsplan	Ja/Nee	Ja
	4 Ind. opleidingsplan/POP pers. opl. plan	Ja/Nee	Ja
	6 Niet functiegebonden scholing	Ja/Nee	Ja
	8 Outplacement	ja/nee	Ja
	9 Persoonlijk ontwikkelings Budget	% v.d. loonsom	
Opleidingsfonds	1 Opleidingsfonds	euro's	Ja
	2 Premiehoogte	Ja/Nee	Ja
	3 Looptijd opleidingsfonds	%	Ja
	4 Datum Algemeen Verbindend Verklaring	Van Tot Datum	Ja Ja Ja

Bron: Coderingsschema FNV cao-databank 2003

De AWWN registreert onder de noemer *Inzetbaarheid* afspraken over POP, scholing en employability, in- en externe mobiliteit, functioneringsgesprekken, loopbaanadviezen, maar ook regelingen over seniorendagen en andere regelingen die aan de oudere werknemersgroepen zijn verbonden. In het vorige hoofdstuk zijn we ingegaan op deze laatste categorie. In dit hoofdstuk komen scholing en opleiding aan de orde. Onder de noemer *Inzetbaarheid* registreert de AWWN ook nog afspraken over buitengewoon verlof bij studie of examen, maar zij komen hier niet aan de orde.

13.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER OPLEIDING EN SCHOLING

De FNV-database met meest recente CAO's

In 32% van de CAO's komen afspraken voor over een doorlopend bedrijfs(tak) opleidingsplan, in 27% komen afspraken voor over individuele opleidingsplannen/POP, en bij 19% is sprake van een opleidingsfonds. Afspraken over eenmalige opleidingsplannen, over niet-functiegebonden opleiding en over outplacement komen in 1%, resp. 8% en 1% van de CAO's voor (Tabel 13.2).

Uit Tabel 13.2 blijkt verder dat de meeste afspraken over een doorlopend bedrijfs(tak) opleidingsplan voorkomen in de landbouw, bosbouw en visserij, gevolgd door de bouwnijverheid, terwijl ze niet te vinden zijn bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven. Eenmalige opleidingsplannen

komen daarentegen naar verhouding wel veel voor bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven. Individuele opleidingsplannen komen relatief veel voor in de bouwnijverheid. Niet functiegebonden scholing komt relatief vaak bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven, het openbaar bestuur en onderwijs en bij de financiële instellingen. Outplacementregelingen komen weinig voor in CAO's, met uitzondering van het openbaar bestuur. Een opleidingsfonds is vooral vaak te vinden in de bouwnijverheid, gevolgd door de delfstoffenwinning en nutsbedrijven en de landbouw, bosbouw en visserij.

Tabel 13.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over een doorlopend bedrijfs (tak) opleidingsplan, een eenmalig opleidingsplan/POP, niet functiegebonden scholing, outplacement en opleidingsfonds, uitgesplitst naar bedrijfstak

CAO's met	Doorlopen d bedrijfs(tak) opleid.plan	Eenmalig opleidings- plan	Ind. oplei- dingsplan/ POP pers. opl. plan	Niet functie- gebonden scholing	Out- place- ment	Oplei- dings- fonds	Totaal aantal CAO's
SBI-bedrijfstak 2003	%	%	%	%	%	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	70	10	30	0	0	30	10
D Industrie	40	1	26	8	1	14	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	0	10	20	20	0	30	10
F Bouwnijverheid	62	0	62	0	0	62	13
G-H Reparatie, handel en horeca	28	0	23	1	0	28	75
I Vervoer, opslag en communicatie	22	2	29	8	2	22	119
J Financiële instellingen	33	5	29	19	0	24	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	23	2	23	15	2	15	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	29	0	43	19	5	19	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	41	0	41	0	0	24	17
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	6	0	18	2	0	12	49
Totaal	32	1	27	8	1	19	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-databank met CAO's vanaf 2000

De FNV cao-databank vanaf 2000 telt 479 CAO's met afspraken over een doorlopend bedrijfs(tak) opleidingsplan. Uit Tabel 13.3 valt te lezen dat tussen 2000 en 2003 een stijging optreedt van het aantal CAO's met zo'n opleidingsplan.

De FNV cao-databank vanaf 2000 telt 30 CAO's met afspraken over een eenmalig opleidingsplan. Uit dezelfde tabel blijkt tussen 2000 en 2003 een daling van het percentage CAO's met een dergelijke afspraak. Hetzelfde FNV-bestand kent 368 CAO's met afspraken over een individueel of persoonlijk opleidingsplan of POP. Uit de tabel is af te leiden dat tussen 2000 en 2003 een stijging optreedt van het percentage CAO's met zo'n opleidingsplan.

De FNV cao-databank vanaf 2000 telt 110 CAO's met afspraken over niet functiegebonden scholing. Tabel 13.3 laat tussen 2000 en 2003 een forse stijging zien van het percentage CAO's met zo'n

afpraak. Hetzelfde FNV-bestand vanaf 2000 telt 16 CAO's met afspraken over outplacement, met de aantekening dat dit onderwerp pas vanaf 2001 wordt geregistreerd. Uit de tabel valt af te lezen dat tussen 2001 en 2003 het percentage CAO's met afspraken over outplacement zeer gering blijft. De FNV cao-databank vanaf 2000 telt tenslotte 270 CAO's met afspraken over een opleidingsfonds. Uit de tabel 13.3 blijkt tussen 2000 en 2003 het percentage CAO's met afspraken over een opleidingsfonds te stijgen. Bij een enkele CAO is een toelichting gegeven. Dan wordt de naam van het fonds genoemd, of opgemerkt dat voor het fonds ook gebruik is gemaakt van EU-subsidies, met name van het ESF (Europees Sociaal Fonds). Dit is het geval bij de CAO's van Talens, PL Automotive en Favini (v/h Gelderse papiergroep).

Tabel 13.3 Percentage CAO's met afspraken over een doorlopend bedrijfs(tak) opleidingsplan, een eenmalig opleidingsplan, POP, niet functiegebonden scholing, outplacement en opleidingsfonds, uitgesplitst naar startjaar CAO

CAO's met.	Doorlopend bedrijfs(tak) opleidingsplan	Eenmalig opleidingsplan/POP	Ind. opleidingsplan/pers. opl. plan	Niet functiegebonden scholing	Outplacement	Opleidingsfonds	Totaal aantal CAO's
start in	%	%	%	%	%	%	
2000	22	3	16	5	-	13	559
2001	30	2	23	7	1	18	588
2002	37	1	29	8	1	18	357
2003	39	0	28	10	1	18	122

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

De AWWN telt in 399 CAO's afspraken op het terrein van scholing en opleiding, inclusief employability, functioneringsgesprekken, loopbaanbeleid en LBPB. Er zijn 92 CAO's met afspraken over een studie, vooral naar LBPB, maar ook naar employability, opleidingsplannen, multi-inzetbaarheid, POP/POR, of EVC (Elders Verkregen Kwalificaties). Uit tabel 13.4 blijkt dat het percentage CAO's met afspraken over een studie vooral in 2001 naar verhouding hoog was.

In de AWWN-database worden verschillende woorden gebruikt om een Persoonlijk Ontwikkelings Plan ofwel POP aan te duiden, zoals POB, of POZB (persoonlijk ontwikkelings- en zorgbudget). Daaronder vallen ook afspraken inzake investeringen in opleidingen van werknemers of het beschikbaar stellen van persoonsgebonden budgetten. Ten behoeve van Tabel 13.4 hebben we het aantal CAO's met afspraken over dit brede scala van opleidingen en verwante onderwerpen geteld. Dit kan gaan om afspraken dat 'alle werknemers hebben recht op scholing' of 'bredere inzetbaarheid werknemers' tot exacte aanduidingen van het beschikbare budget. Dit scholingsbudget kan variëren van 0,2% van de loonsom tot 5%. Als het om persoonsgebonden budgetten gaat, dan variëren de bedragen van € 250 tot € 1.600,- per werknemer per jaar. In sommige CAO's gelden studiekostenvergoedingen of worden premies betaald bij het behalen van een diploma. Daarnaast

zijn er CAO-afspraken over opleiding die specifieke groepen adresseren, zoals uitzendkrachten die meer dan een jaar bij het bedrijf werken, partieel leerplichtigen, ouderen, of werknemers met een VAPRO-diploma. In totaal zijn er 333 CAO's met afspraken over opleiding en scholing. In de tabel is te zien dat het percentage CAO's met dergelijke afspraken tussen 2000 en 2003 gedaald is. Dit komt niet overeen met de resultaten van de analyse van de FNV cao-databank in Tabel 13.3, waar juist een stijging werd geconstateerd.

Tabel 13.4 Percentage CAO's met afspraken over opleiding en scholing, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	CAO's met afspraken over studie	CAO's met afspraken over opleiding	Totaal aantal CAO's
	%	%	
2000	6	34	336
2001	12	34	302
2002	9	26	289
2003	9	24	174

Bron: AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=1101)

14 VERLOFVORMEN IN CAO'S

14.1 REGISTRATIE VAN VERLOFVORMEN

De FNV registreert onder de noemer *Werk & Privé* een groot aantal verlofvormen, namelijk Calamiteitenverlof, Kraamverlof vader, Kort verzuim regeling, Ouderschapsverlof, Rouwverlof, Zorgverlof kort en Zorgverlof lang (zie Tabel 14.1). Alleen Kraamverlof vader en Ouderschapsverlof zijn vanaf 2000 geregistreerd; de overige onderwerpen is de FNV pas vanaf 2001 gaan registreren.

Tabel 14.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot verlofvormen

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
Kort verzuim regeling betaald	1 Betaald verlof max. dagen	ja/nee dagen	Ja
	2 Huwelijk werknemer	dagen	Ja
	3 Huwelijk verwanten	dagen	Ja
	4 Overlijden fam. 1e graads	dagen	
	5 Overlijden fam. 2e graads	dgn bij regelen dagen	Ja
	6 Onbetaald verlof (zonder enig doel) max.	ja/nee	
Calamiteitenverlof	1 Conform Wet arbeid en zorg	ja/nee	
	2 Betaling 100%, 70%	%	Ja
	3 Aantal dagen gelimiteerd	ja/nee dagen	Ja Ja
	4 CAO-fonds	ja/nee	Ja
	5 Verrekening met ATV-dagen	ja/nee %	Ja
	6 Verrekening met vakantiedagen	ja/nee %	Ja
Zorgverlof kort	1 Kort zorgverlof	ja/nee	Ja
	2 Conform Wet arbeid en zorg	ja/nee	Ja
	3 Aantal dagen > 10	dagen	Ja
	4 Aantal dagen < 10	dagen	Ja
	5 Doorbetaling:	ja/nee %	Ja
	6 CAO-fonds	ja/nee	Ja
	7 Beperking tot levensbedreigend/terminaal	ja/nee	Ja
	8 Clausulering/toestemming werkgever verei	ja/nee	Ja
	9 Verrekening met ATV-dagen	ja/nee	Ja
	10 Verrekening met vakantiedagen	ja/nee	Ja
Zorgverlof kort toegestaan voo	1 Inwonend zorgverlof kort toegestaan voo	ja/nee	Ja
	2 Uitwonend zorgverlof kort toegestaan voo	ja/nee	Ja
	3 Familie 1e graad zorgverlof kort toegest	ja/nee	Ja
	4 Familie 2e graad zorgverlof kort toegest	ja/nee	Ja
	5 Partner zorgverlof kort toegestaan voor	ja/nee	Ja
Zorgverlof lang	1 Lang zorgverlof	weken	Ja
	2 Doorbetaling:	ja/nee %	Ja
	3 CAO-fonds	ja/nee	Ja
	4 Aanvulling werkgever op UVI-uitkering, p	ja/nee	Ja
	5 Beperking tot levensbedreigend/terminaal	ja/nee	Ja
	6 Clausulering/toestemming werkgever verei	ja/nee	Ja
Zorgverlof lang toegestaan voo	1 Zorgverlof lang toegestaan voor inwonend	ja/nee	Ja
	2 Zorgverlof lang toegestaan voor uitwonen	ja/nee	Ja

	3	Zorgverlof lang toegestaan voor familie	ja/nee	Ja
	4	Zorgverlof lang toegestaan voor familie	ja/nee	Ja
	5	Zorgverlof lang toegestaan voor partner	ja/nee	Ja
Rouwverlof	1	Rouwverlofregeling	ja/nee	Ja
Uitzendtermijn en verlof	1	Compensatieverlof voor mn vakantie	dagen varen dagen verlof	Ja
	2	Compensatieverlof voor mn vakantie 2	weken varen weken verlof	Ja
	3	Compensatieverlof voor mn vakantie 3	maanden varen maanden verlof	Ja
Kraamverlof vader	1	Kraamverlof vader	ja/nee	Ja
	2	Conform Wet arbeid en zorg	ja/nee	Ja
	3	Verlof in werkdagen/weekdagen	dagen uren	Ja
	4	Doorbetaling	ja/nee %	Ja
	5	CAO-fonds	ja/nee	Ja
	6	Ook voor partner	ja/nee	Ja
Ouderschapsverlof	2	Bovenwet. aanvulling (lengte verlof)	Ja/Nee weken	Ja
	4	Betaald verlof niet gewerkte uren	Ja/Nee %	Ja
	6	Verpl. min. aantal uren blijven werken	Ja/Nee Uur	Ja
	7	Pensioenpremie (werknemer) betaald door	ja/nee	Ja
	8	Pensioenpremie (werkgever) betaald door	ja/nee	Ja
	9	Pensioenpremie (fonds) betaald door	ja/nee	Ja
	10	CAO-fonds	ja/nee	Ja
	11	Max. leeftijd kind	leeftijd kind	Ja
	12	Leeftijdsgrens bij gedeeltelijke betaling	leeftijd kind %	Ja
	13	Splitsing van verlof mogelijk	ja/nee	Ja

Bron: Coderingsschema FNV cao-databank 2003

De AWWN registreert onder de noemer *Werk en privé* afspraken over kinderopvang (zie Hoofdstuk 4), over deeltijd (zie Hoofdstuk 6), en afspraken over ouderschapsverlof, over verlof voor calamiteiten, zorg, rouwverwerking en palliatieve zorg, en tenslotte over verlof- en tijdsparregelingen. Deze drie onderwerpen komen in dit hoofdstuk aan de orde.

14.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER VERLOFVORMEN

De FNV-database met meest recente CAO's

In 45% van de CAO's zijn afspraken gemaakt over kort verzuim betaald verlof, in 30% over kort zorgverlof, in 23% over calamiteitenverlof conform de Wet Arbeid en Zorg, in 19% over kraamverlof vader, in 12% over een bovenwettelijke aanvulling op het ouderschapsverlof, in 11% over een rouwverlofregeling, en in 8% over een bovenwettelijke aanvulling op het zwangerschaps- en bevallingsverlof (Tabel 14.2).

Verder is in Tabel 14.2 te zien dat de meeste afspraken over kraamverlof vader voorkomen in de bedrijfstakken industrie, bouwnijverheid, reparatie, handel en horeca, en bij het openbaar bestuur,

terwijl deze nauwelijks te vinden zijn in het vervoer, opslag en communicatie. Bovenwettelijke aanvullingen op het ouderschapsverlof komen veel voor bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven, gevolgd door het openbaar bestuur. Betaald verlof voor kort verzuim komt vaak voor in de bouwnijverheid en bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven en de landbouw. Bovenwettelijke aanvullingen op het zwangerschaps- en bevallingsverlof komen eveneens veel voor bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven. Afspraken over het calamiteitenverlof conform de Wet Arbeid & Zorg, over Kort zorgverlof en over een rouwverlofregeling komen alle drie het meest voor bij de bouwnijverheid.

Tabel 14.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over zeven verlofvormen, uitgesplitst naar bedrijfstak

CAO's met ...	Kraamverlof vader	Ouderschapsverlof Bovenw. aanvull	Kort verzuim Betaald verlof	Zwangersch- en bev.verl Bovenw. aanvul.	Calamiteitenverlof cf WAZ	Kort zorgverlof	Rouwverlof regeling	Totaal aantal CAO's
SBI-bedrijfstak 2003	%	%	%	%	%	%	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	10	20	60		10	10	30	10
D Industrie	24	10	46	7	28	34	8	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	20	30	60	30	10	20	10	10
F Bouwnijverheid	23	15	77	8	38	69	69	13
G-H Reparatie, handel en horeca	24	9	41	7	31	35	15	75
I Vervoer, opslag en communicatie	3	8	37	6	8	16	7	119
J Financiële instellingen	14	19	38	10	14	33	19	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	17	12	42	6	27	19	6	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	24	29	52	10	24	48	10	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	18	24	71	6	24	24	12	17
O Milieudienstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	10	20	43	14	12	31	18	49
Totaal	19	12	45	8	23	30	11	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

In hoeverre komen de onderzochte verlofvormen tesamen voor in CAO's? Er is geen enkele CAO met alle zeven vormen van verlof, maar wel zijn er vier CAO's met zes vormen van verlof. De meeste CAO's (222) hebben echter een vorm van verlof afgesproken, en er zijn 218 CAO's met geen enkele vorm van verlof. Tabel 14.3 laat zien in welke combinatie verlofvormen voorkomen. Kraamverlof voor de vader is in 135 CAO's afgesproken. In 12 CAO's is het de enige verlofafspraak, in 24 CAO's is er daarnaast nog een verlofvorm afgesproken, in 44 zijn er daarnaast nog twee verlofvormen afgesproken, enzovoorts. Dat betekent dat als er kraamverlof voor de vader is afgesproken, de kans groot is dat er ook nog een, twee, of drie andere vormen van verlof zijn afgesproken. Ook rouwverlof en een bovenwettelijke aanvulling op zwangerschaps- en

bevallingsverlof komen vaak in combinatie met andere verlofvormen voor. Daarentegen is betaald verzuim voor kort verlof veel vaker de enig voorkomende verlofafspraak.

Tabel 14.3 Meest recente CAO's: aanallen CAO's met afspraken over zeven verlofvormen, uitgesplitst naar totaal aantal verlofvormen

totaal aantal verlofvormen	0	1	2	3	4	5	6	Total
Kraamverlof vader		12	24	44	38	14	3	135
Ouderschapsverlof								
Bovenwet. aanvulling		10	24	22	18	9	4	87
Kort verzuim Betaald verlof		138	70	60	33	20	4	325
Zwang en beval verlof								
Bovenwet. aanvull		4	15	10	15	10	2	56
Calamiteitenverlof cf Wa&z		22	24	54	43	17	4	164
Kort zorgverlof		27	47	70	50	20	4	218
Rouwverlofregeling		9	16	19	23	10	3	80
Geen enkele verlofregeling	218	222	110	93	55	20	4	722

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later, van 1 CAO ontbreekt informatie (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

De FNV cao-databank telt vanaf 2000 172 CAO's met afspraken over Kraamverlof vader. Uit Tabel 14.4 valt te lezen dat pas in 2002 en 2003 een substantieel aantal CAO's met zo'n verlof tot stand zijn gekomen. Hetzelfde FNV-bestand telt 181 CAO's met afspraken over een bovenwettelijke aanvulling ouderschapsverlof. Uit de tabel valt af te leiden dat tussen 2000 en 2003 het percentage CAO's met zo'n aanvulling stabiel blijft rond de 10-14%.

De FNV cao-databank vanaf 2001 telt 676 CAO's met afspraken over Kort verzuim Betaald verlof. Uit Tabel 14.4 valt te lezen dat tussen 2001 en 2003 het percentage CAO's met zo'n verlofregeling redelijk stabiel is gebleven rond de 45%. In de meeste CAO's zijn geen maximum aantal dagen geregistreerd, maar als ze dat wel zijn, is dit meestal 5 dagen per jaar. Ook 4 en 3 verlofdagen komen veel voor. Meer dan 5 verlofdagen komen weinig voor. Een uitschieter is de CAO Sociale Verzekeringsbank met 120 verlofdagen.⁷ De CAO van Het Nederlands Kamerkoor kent 31 dagen, die van de AT5 Groep 26 dagen, van Polaroid Europa 25 dagen, van Wellman Pet Resins Europe 17 dagen, van Textron 15 dagen en van de Veerdienst SBS (Schuyt-Boom-Stanfries) 12 dagen. Daarentegen tellen de CAO's van de Mortel- en morteltransportondernemingen, het EIM Economisch Instituut Midden- en kleinbedrijf, de Paddestoelen (champignons) en de NOB slechts 1 dag.

De FNV cao-databank vanaf 2001 telt 103 CAO's met afspraken over een bovenwettelijke aanvulling van het Zwangerschaps- en bevallingsverlof. Uit de tabel valt te lezen dat tussen 2001 en 2003 het

⁷ Het kan zijn dat het hier een tyfout betreft. Anderzijds kent deze CAO in 2001 volgens de AWWN database een doorbetaald adoptieverlof van 6 weken.

percentage CAO's met afspraken op dit punt stabiel en gering blijft rond de 7%. Hetzelfde FNV-bestand telt 231 CAO's met afspraken over een Calamiteitenverlof Conform Wet arbeid en zorg. Uit de tabel valt af te leiden dat in 2002 en 2003 het percentage CAO's met zulke afspraken sterk is gestegen, en wel tot 34% resp. 42%.

De FNV cao-databank vanaf 2001 telt 366 CAO's met afspraken over Kort zorgverlof. Uit de tabel valt te lezen dat tussen 2001 en 2002 het percentage CAO's met zulke afspraken sterk is gestegen tot 44%, maar dat het daarna weer is gedaald tot 40%. Hetzelfde FNV-bestand telt 132 CAO's met afspraken over een Rouwverlofregeling. De tabel geeft aan dat in 2002 het percentage CAO's met zulke afspraken is gestegen tot 13%, maar daarna weer is gedaald tot 8%.

Tabel 14.4 Percentage CAO's met afspraken over zeven verlofvormen, uitgesplitst naar startjaar CAO

CAO's met	Kraamverlof vader	Ouderschapsverlof Bovenw. aanvull	Kort verzuim en Betaald verlof	Zwangerschaps- en bevallingsverlof Bovenw. aanvul.	Calamiteitenverlof cf WAZ	Kort zorgverlof of	Rouwverlof regeling	Totaal aantal CAO's
start in	%	%	%	%	%	%	%	
2000	1	10						559
2001	5	10	46	7	7	20	9	588
2002	30	14	48	10	34	44	13	357
2003	27	11	43	7	42	40	8	122
totaal	11	11	45	6	14	23	8	1626

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

De AWWN-database

In deze paragraaf gaan we na wat de AWWN registreert over de zeven verlofvormen van de FNV-database, te beginnen bij het kraamverlof voor de vader. In totaal 20 CAO's kennen volgens de AWWN kraamverlof. Dat is 2% van het totaal aantal CAO's. Kijken we alleen naar de meest recente CAO's, dan gaat het om 11 CAO's, nog steeds 2%. Volgens de FNV-database zou dit percentage op 16 liggen.

Ook de AWWN registreert afspraken over ouderschapsverlof, maar doet dat niet in termen van bovenwettelijke aanvullingen zoals de FNV. De AWWN registreert een aantal afspraken over ouderschapsverlof voor kinderen tot 8 jaar, of in enkele gevallen voor kinderen tot 12 jaar. Er is ook een enkele afspraak geregistreerd waarin ouderschapsverlof ook voor mannelijke werknemers van toepassing is, waarin ouderschapsverlof voor 50% wordt doorbetaald, of waarin het ouderschapsverlof in perioden van tenminste 1 maand moet worden opgenomen.

De AWWN kent niet de FNV-terminologie Kort verzuim Betaald verlof; ze registreert dit onderwerp niet. De AWWN kent ook geen registratie van afspraken over bovenwettelijke aanvullingen van het zwangerschaps- en bevallingsverlof. Ze telt nog 7 CAO's waarin gerept wordt over bevallingsverlof, maar het is ook goed mogelijk dat deze afspraken betrekking hebben op kraamverlof voor de vader waarbij het woord echtgenoot of partner niet expliciet genoemd wordt.

Het calamiteiten- of zorgverlof conform de Wet Arbeid & Zorg (WAZ) komt daarentegen uitgebreid aan de orde in de AWWN-database. Volgens dit bestand zijn er 221 CAO's met afspraken over zorgverlof (20%). Kijkend naar de meest recente CAO's gaat het dan om 135 CAO's ofwel 22%. Deze percentages zijn iets hoger dan in de FNV-database, maar dat zou kunnen komen door de meest voorkomende, maar wat vage formulering, namelijk "Verlof conform de WAZ", zonder nadere specificatie. Als er wel iets meer is afgesproken, betreft dit meestal 10 dagen zorgverlof tegen 100% salaris, maar soms ook tegen 85%, 70% of 25% salaris. Let op: hier is geen onderscheid gemaakt tussen kort zorgverlof en calamiteitenverlof, zoals de FNV dat wel doet.

Tenslotte telt de AWWN 20 CAO's met een rouwverlofregeling (2%), waarvan 14 in de meest recente CAO's (2%). In 5 van de 20 CAO's gaat het om maximaal tien dagen betaald rouwverlof, in 1 om tien dagen tegen 85% van het salaris, in 1 om 4 dagen betaald verlof, in 3 gaat het om 5 dagen onbetaald rouwverlof, terwijl in de resterende CAO's gesproken wordt over rouwverlof zonder nadere specificatie. De AWWN noemt daarnaast ook een aantal keren een regeling voor palliatief verlof. Hier is het percentage CAO's met een verlofregeling in het AWWN-bestand veel lager dan in de FNV cao-databank.

15 PREVENTIE VAN SEXUELE INTIMIDATIE IN CAO'S

15.1 REGISTRATIE VAN DE PREVENTIE VAN SEXUELE INTIMIDATIE

De FNV registreert onder de noemer *Werk & Privé* vier onderwerpen met betrekking tot preventie van seksuele intimidatie, te weten preventie, klachtenregeling, vertrouwenspersoon en beleid preventie ongewenst gedrag: zie Tabel 15.1.

Tabel 15.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot preventie van seksuele intimidatie

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
Beleid seksuele intimidatie	1 Preventie seksuele intimidatie	Ja/Nee	Ja
	2 Klachtenregeling	Ja/Nee	Ja
	3 Vertrouwenspersoon	Ja/Nee	Ja
	4 Beleid preventie ongewenst gedrag	ja/nee	Ja

Bron: Coderingsschema FNV cao-databank 2003

De AWWN registreert niet of er CAO-afspraken terzake zijn gemaakt.

15.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER PREVENTIE VAN SEXUELE INTIMIDATIE

De FNV-database met meest recente CAO's

In 20% van de CAO's zijn afspraken gemaakt over preventie van seksuele intimidatie, in 19% over een vertrouwenspersoon, in 16% over een klachtenregeling en in 9% over preventie ongewenst gedrag (Tabel 15.2). CAO's met een regeling over preventie seksuele intimidatie hebben veel vaker ook een klachtenregeling en een afspraak over vertrouwenspersoon dan in CAO's die niet zo'n preventieregeling kennen. CAO's met een regeling over preventie seksuele intimidatie hebben ook iets vaker een regeling preventie ongewenst gedrag.

Verder is in Tabel 15.2 te zien dat naar verhouding de meeste afspraken over preventie van seksuele intimidatie te vinden zijn in het openbaar bestuur, sociale verzekeringen en onderwijs, gevolgd door de financiële instellingen. Bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven daarentegen komen dergelijke afspraken niet voor. Bij de financiële instellingen zijn het meest afspraken gemaakt over een klachtenregeling en over een vertrouwenspersoon, terwijl dergelijke afspraken bijna niet voorkomen bij de landbouw, de delfstoffenwinning en nutsbedrijven, de bouwnijverheid en de gezondheids- en welzijnzorg. Bij het openbaar bestuur, sociale verzekeringen en onderwijs komen de meeste afspraken voor over preventie ongewenst gedrag.

Tabel 15.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over vier vormen van beleid inzake ongewenst gedrag, uitgesplitst naar bedrijfstak

	Preventie sexuele intimidatie	Klacht regeling	Vertrou wens persoon	Preventie ongewenst gedrag	Totaal aantal CAO's
SBI-bedrijfstak 2003	%	%	%	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	20	0	10	10	10
D Industrie	16	12	21	9	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	0	10	20	0	10
F Bouwnijverheid	23	0	8	8	13
G-H Reparatie, handel en horeca	28	17	19	11	75
I Vervoer, opslag en communicatie	23	23	21	8	119
J Financiële instellingen	38	48	29	5	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	31	19	17	12	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	43	33	24	19	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	12	6	0	0	17
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	10	18	10	4	49
Totaal	20	16	19	9	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

In de FNV-database met CAO's vanaf 2000 zijn er 309 CAO's met een afspraak over preventie van sexuele intimidatie, ofwel 19%. Uit Tabel 15.3 is een lichte toename in de tijd af te lezen van de afspraken terzake in CAO's. Van de CAO's die in 2000 werden afgesloten had minder dan 17% een regeling met betrekking tot preventie van sexuele intimidatie. In 2002 is dat opgelopen tot 23%, maar in 2003 lijkt een stagnatie op te treden. Uit de weinige toelichtingsvelden blijkt dat het een afspraak met de OR betreft en in enkele CAO's dat het een algemene klachtenregeling betreft, waarin ook het onderwerp preventie sexuele intimidatie is ondergebracht.

Er zijn 246 CAO's geregistreerd met een klachtregeling, ofwel 15%. Uit Tabel 15.3 is af te lezen dat de afspraken terzake in CAO's tussen 2000 en 2003 een lichte toename laten zien.

289 CAO's hebben een afspraak over een vertrouwenspersoon, ofwel 18%. Uit Tabel 15.3 is te zien dat in de CAO's die in 2000 werden afgesloten 14% een vertrouwenspersoon kenden; in 2002 is dat opgelopen tot 23%, maar in 2003 lijkt een stagnatie op te treden.

Er zijn 111 CAO's met een afspraak over beleid ter preventie van ongewenst gedrag, ofwel 7%. Uit Tabel 15.3 is een lichte toename in de tijd af te lezen van de afspraken terzake in CAO's.

Tabel 15.3 Percentages CAO's met afspraken over preventie seksuele intimidatie, uitgesplitst naar startjaar CAO

	Preventie seksuele intimidatie	Klacht regeling	Vertrouwens persoon	Beleid preventie ongewenst gedrag	Totaal aantal CAO's
start in	%	%	%	%	
2000	17	13	14	5	559
2001	19	15	18	6	588
2002	23	18	23	10	357
2003	20	18	19	9	122

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

16 CAO À LA CARTE IN CAO'S

16.1 REGISTRATIE VAN CAO À LA CARTE

De FNV registreert onder de noemer *Kwaliteit van de contracten* uitgebreid het voorkomen en de bronnen en doelen van de CAO à la carte: zie Tabel 16.1. In het navolgende gaan we alleen in op het voorkomen van de CAO à la carte; we maken geen nadere analyse van de bronnen en doelen.⁸ De FNV is de CAO à la carte vanaf 2001 gaan registreren.

Tabel 16.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot CAO à la carte

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
CAO à la carte	1 CAO à la carte van toepassing	ja/nee	Ja
Bronnen	1 Bovenwettelijk vakantiedagen	ja/nee	Ja
	2 Roostervrije dagen of ATV-dagen	ja/nee	Ja
	3 Overwerk compensatie in tijd	ja/nee	Ja
	4 Overwerk compensatie in geld	ja/nee	Ja
	5 Consignatievergoeding in tijd	ja/nee	Ja
	6 Consignatievergoeding in geld	ja/nee	Ja
	7 Senioren dagen	ja/nee	Ja
	8 Tijdsparen	ja/nee	Ja
	9 Eindejaarsuitkering	ja/nee	Ja
	10 Toeslagen	ja/nee	Ja
	11 Winstdelingsregeling	ja/nee	Ja
	12 Spaarloonregeling	ja/nee	Ja
	13 Eenmalige beloningselementen	ja/nee	Ja
	14 Premiespaarregeling	ja/nee	Ja
	15 Extra verlofdagen	ja/nee	Ja
Doelen	1 Extra verlofdagen	ja/nee	Ja
	2 Doorbetaling loopbaanonderbreking	ja/nee	Ja
	3 Doorbetaling verlening ouderschapsverlof	ja/nee	Ja
	4 Extra scholingsverlof	ja/nee	Ja
	5 Studiekosten	ja/nee	Ja
	6 Sparen voor vervroegd pensioen	ja/nee	Ja
	7 Verhogin pre-pensioen	ja/nee	Ja
	8 Aanvullende ziektekostenverzekering	ja/nee	Ja
	9 WAO-hiaat	ja/nee	Ja
	10 ANW-hiaat	ja/nee	Ja
	11 Eigen bijdrage lease auto	ja/nee	Ja
	12 Eigen bijdrage kinderopvang	ja/nee	Ja
13 Eigen bijdrage telefoon	ja/nee	Ja	
14 Aandelenplan	ja/nee	Ja	
15 Loon in natura	ja/nee	Ja	
16 Eigen bijdrage PC-privé	ja/nee	Ja	
17 Uitbetaling verlofdagen in geld	ja/nee	Ja	

Bron: Coderingsschema FNV cao-databank 2003

De AWWN registreert onder de noemer *Arbeidsduur* afspraken over kopen en verkopen van dagen. Onder de noemer *Diversen* registreert de AWWN studies naar de CAO à la carte, en onder de noemer *Werk en privé* registreert ze studies naar verlof- en tijdsparregelingen.

⁸ Daarvoor verwijzen we naar een binnenkort te verschijnen rapport Korteweg, Tijdens, de Winter.

16.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER CAO À LA CARTE

De FNV-database met meest recente CAO's

In 26% van de CAO's komen afspraken voor met een of meerdere elementen van de CAO à la carte (Tabel 16.2). De meeste afspraken over CAO à la carte voorkomen bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven (60%), terwijl ze niet te vinden zijn in de landbouw.

Tabel 16.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over CAO à la carte, uitgesplitst naar bedrijfstak

SBI-bedrijfstak 2003	CAO à la carte %	Totaal aantal CAO's
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	0	10
D Industrie	26	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	60	10
F Bouwnijverheid	23	13
G-H Reparatie, handel en horeca	24	75
I Vervoer, opslag en communicatie	19	119
J Financiële instellingen	33	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	33	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	33	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	35	17
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	27	49
Totaal	26	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

De FNV cao-databank telt 284 CAO's met afspraken over een CAO à la carte, maar in 2000 wordt het onderwerp nog niet geregistreerd, een enkele uitzondering daargelaten. Uit Tabel 16.3 valt af te leiden dat in 2002 het percentage CAO's met zulke afspraken is gestegen tot 31% en in 2003 tot 39%.

Tabel 16.3 Percentages CAO's met afspraken over CAO à la carte, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in	CAO à la carte %	Totaal aantal CAO's
2000	-	559
2001	15	588
2002	33	357
2003	39	122

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

In 48 van de 606 meest recente CAO's zijn nieuwe afspraken opgenomen over koop en verkoop van dagen (Tabel 16.4). In 32 CAO's betreft dit de invoering van koop- of verkoopdagen voor het

gehele personeel. Het meest komt de invoering van 5 (ver)koopdagen voor (bij 11 CAO's), maar ook 3,4, 8 of 10 dagen komen voor. In een paar CAO's is het aantal dagen niet gespecificeerd. In een enkele CAO is het kopen of verkopen geformuleerd in termen van uren (bijvoorbeeld 144 uur per jaar). In deze 32 CAO's is vrijwel steeds sprake van complementariteit: er zijn evenveel dagen te verkopen als te kopen. Bij een enkele CAO zijn alleen koopdagen, in enkele andere CAO's alleen verkoopdagen afgesproken.

In de resterende 12 CAO's is het kopen en verlopen beperkt tot bepaalde groepen werknemers, bijvoorbeeld de hoogste salarisgroepen (2x), het hoger personeel (1x), bepaalde niet-gespecificeerde functies (1x), de ex-Unilever werknemers (1x), of alleen bij einde dienstverband (1x). Voorts zijn er CAO's waarin de verkoop gereguleerd is, bijvoorbeeld "eenmalige mogelijkheid verkoopdagen voor werknemers die een jaarsaldo hebben van meer dan 180 uur" (1x). Ook zijn er enkele CAO's die afspreken verlofstuwmeren te voorkomen of overuren aanwenden ten behoeve keuzeplan, of verkoop ADV-dagen ten behoeve van de PC-privé-regeling.

Tabel 16.4 De 48 meest recente CAO's met afspraken over kopen en verkopen van dagen

Naam CAO	Aantal wns	Afspraak
Meubelindustrie	25000	(Ver)kopen vak.-en ATV-dgn (0.5% v. loon p/d)
Solvay Draka	295	8 dgn inzetbaar CAO à la carte.
Rail Infrabeheer	1070	Aanwenden overuren t.b.v. keuzeplan.
AGA Gas	250	Deel HP werkt 38 uur (heeft bij invoering 36 uur 1% loon gekregen). Extra dgn hiervoor i.c.m. tijdsparen/ pens.storting.
Datelnets Diensten	1900	Dtw na 01/03/ 01 ADV niet in tijd, maar in sa-laris.
Imperial Tobacco	130	Eenm .mog verkoopdgn bij jaarsaldo >180 uur.
Dierentuinen	400	Faciliteren uit-bet. ATV-dgn.
Sara Lee DE Household & Body C	575	Hoogste sal.-groepen kun-nen 26 ADV-dgn verkopen.
Sara Lee DE Coffee & Tea	2795	Hoogste sal.-groepen kun-nen 26 ADV-dgn verkopen.
NOB	400	In 2003 en 2004 ter comp. 6 dgn in à la Carte.
CBR	1050	Inv. 10 (ver)koopdgn.
Broomchemie	160	Inv. 10 (ver)koopdgn.
Politie	45000	Inv. 200 uur verk., 80 uur kopen (ww niet >40 uur).
Meldon	60	Inv. 3 (ver)koopdgn.
Muziektheater	600	Inv. 4 verkoopdgn.
Nestle II	415	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Colortrend	45	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Aviko	680	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Nestle I	965	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Masterfoods	220	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Horeca	296000	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Cargill	915	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Euroma	160	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Ogden Aviation (Schiphol)	715	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Philips A	16000	Inv. 5 (ver)koopdgn.
Philips B	14000	Inv. 5 (ver)koopdgn.
AAR Aircraft	205	Inv. 5 koopdgn.

dmc ² Electronic Materials I	150	Inv. 5 koopdgn.
Suikerverw Industrie (VBZ)	6000	Inv. 5 koopdgn.
Xerox Manufacturing	850	Inv. 8 (ver)koopdgn.
Struik Food Group	90	Inv. 8 koopdgn en 6 verkoopdgn.
Teijin Twaron	1000	Inv. verkoop verlof max. 144 uur p/jr.
Pril	80	Inv. verkoopdgn.
Brocacef Holding	685	Keuze comp. overwerk in tijd/geld.
Doe-het-zelfbranche	15700	Mog. pilot inv. jaarurenmodel cf Praxis-CAO i.o.m. OR/PVT
Metaal- en elektrotechnische industrie	164000	Mog. verkoop vak.dgn.
HTM	2150	Mog. afkoop ADV-dagen mits t.bijv. PC-privé-regeling.
Brinks	650	Mogelijkheid tot koop/ verkoop vrije dagen.
Budelpack	75	Toeslag voor kopen 11 resp. 12 RVD voor exunilever wn resp. ass. managers. (4,6% maandsal.)
Rotterdam-Antwerpen Pijpleiding	15	Uitbr. koop-dgn v. 3 n. 6.
Unilever	7695	Uitbr. verkoopdgn n. alle bo-venw. vak.dgn.
Holland Railconsult	1300	Vak.dgn verkoopbaar.
Gehandicaptenzorg	95000	Verh. koopdgn v. 3 n. 6. Bovenwett. vak.dgn verkoopbaar.
Smurfit De Halm	525	Verkoopdgn bep. functies.
Kadaster	2310	Voorkomen verlof stuwmeren.
Boeken- en tijdschriftenuitgeverij	7500	Uitbet. vk-dgn per 01/01/04 alleen bij einde dienstverband.
Vinamul	160	Uitruil 5 verlofdgn.
Akzo Nobel	17000	Wn kan 2 RVD kopen. Geen max. in verkoop verlof-dgn..

Bron: Selectie meest recente CAO's in AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=606)

In 110 van de 1.101 CAO's uit het AWWN-bestand zijn afspraken opgenomen over een studie naar verlof- of tijdspaarregelingen (10%). In Tabel 16.5 is te zien dat het percentage CAO met zo'n studie tussen 2000 en 2003 enigszins schommelt. Daarnaast zijn in 104 CAO's studies afgesproken naar de CAO à la carte, die ook wel bekend staat onder de namen cafetariasysteem, meerkeuzesysteem of flexibilisering arbeidsvoorwaarden (9%). Tenslotte is in 142 CAO's de invoering van een CAO à la carte afgesproken (13%). Hiertoe rekenen we ook afspraken over een pilot, het testen of het ontwikkelen van een CAO à la carte. Hiertoe rekenen we echter niet de afspraken over kopen en verkopen van dagen uit Tabel 16.4. Zo komen we hier tot een lager percentage dan bij de analyses van de FNV cao-databank, waar het begrip immers wat ruimer is opgevat. Uit Tabel 16.5 blijkt tenslotte dat de studies een voorbode kunnen zijn geweest van de invoering van de CAO à la carte een jaar later.

Tabel 16.5 CAO's conform WAA, uitgesplitst naar startjaar CAO

	studies naar verlof- of tijdsparen	studies naar CAO à la carte	invoering CAO à la carte	Totaal aantal CAO's
start in	%	%	%	
2000	11	11	10	336
2001	9	9	16	302
2002	12	10	11	289
2003	6	7	17	174

Bron: AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=1101)

17 GELAAGDE CAO'S

17.1 REGISTRATIE VAN GELAAGDE CAO'S

De FNV registreert onder de noemer *Kwaliteit van de contracten* ook het voorkomen van gelaagde CAO's (zie Tabel 17.1). De FNV is de CAO's, die op enigerlei wijze als "gelaagd" zouden kunnen worden aangemerkt, vanaf 2001 gaan registreren.

Tabel 17.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot gelaagde CAO's

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
Gelaagde CAO's	1 Decentrale afspraken	ja/nee	Ja
	2 Arbeidstijden/roosters	ja/nee	Ja
	3 Verlofregelingen	ja/nee	Ja
	4 Spaarregelingen	ja/nee	Ja

Bron: Coderingsschema FNV cao-databank 2003

De AWWN registreert onder de noemer *Diversen* ook onderwerpen over die betrekking hebben op de decentralisatie van de arbeidsvoorwaardenvorming.

17.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER GELAAGDE CAO'S

De FNV-database met meest recente CAO's

Het is niet helemaal duidelijk wat in de FNV cao-databank onder Decentrale afspraken wordt verstaan. Het betreft niet de overkoepelende categorie voor de decentrale afspraken over Arbeidstijden/roosters, Verlofregelingen of Spaarregelingen, want er zijn 5 CAO's die wel gelaagde afspraken hebben over Arbeidstijden/roosters maar niet scoren in de categorie Decentrale afspraken. Evenzo zijn er 5 CAO's die gelaagde afspraken hebben over Verlofregelingen maar niet scoren in de categorie Decentrale afspraken. En er zijn 7 CAO's waarvoor dit geldt ten aanzien van de gelaagde afspraken over Spaarregelingen. Daarbij is er nogal wat overlap. Het gaat om de volgende CAO's: 2001 AIK Laminates, 2001 AT5 Groep, 2001 Het Nederlands Kamerkoor, 2002 NS Stations, 2002 Syngenta, 2002 Trega Internationaal (vh Sphinx tegels), 2003 Levensmiddelenbedrijf (detail), 2003 Suikerunie (Cosin), 2003 VGL - Grootwinkelbedrijven Levensmiddelen, 2003 Waterleidingbedrijven (WWB). Blijkbaar is de variabele 'Decentrale afspraken' niet selectief gebruikt ten opzichte van specifieke gelaagde afspraken.

In Tabel 17.2 te zien dat 2-3% van de CAO's een vorm van gelaagde afspraken kent. De meeste afspraken over gelaagde CAO's komen voor bij de delfstoffenwinning en nutsbedrijven, gevolgd door de gezondheids- en welzijnzorg, de milieudienstverlening, cultuur, recreatie, overige dienstverlening, en het openbaar bestuur en onderwijs. In veel bedrijfstakken komen geen gelaagde CAO's voor.

Tabel 17.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over een gelaagde CAO, uitgesplitst naar bedrijfstak

	Decentrale afspraken	Arbeidstijden /roosters	Verlof-regelingen	Spaar-regelingen	Totaal aantal CAO's
SBI-bedrijfstak 2003	%	%	%	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	0	0	0	0	10
D Industrie	1	1	2	2	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	10	20	10	10	10
F Bouwnijverheid	8	0	0	0	13
G-H Reparatie, handel en horeca	5	4	3	1	75
I Vervoer, opslag en communicatie	4	4	1	2	119
J Financiële instellingen	0	0	0	0	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	2	0	0	0	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	5	5	5	5	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	6	6	6	6	17
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	6	4	10	6	49
Totaal	3	3	2	2	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

In 2000 wordt het onderwerp decentrale afspraken nog nauwelijks geregistreerd in de FNV cao-databank, maar in de jaren daarna wel. Het totale bestand telt 39 CAO's met Decentrale afspraken. Uit Tabel 17.3 valt af te lezen dat tussen 2001 en 2003 het percentage CAO's met decentrale afspraken niet is gestegen en blijft schommelen rond de 2%.

De FNV cao-databank telt 31 CAO's met decentrale afspraken over Arbeidstijden/roosters; 29 CAO's met decentrale afspraken over Verlofregelingen, en 25 CAO's met decentrale afspraken over Spaarregelingen. Tussen 2000 en 2003 blijft het percentage CAO's met dergelijke afspraken zeer laag.

Tabel 17.3 Percentage CAO's met gelaagde afspraken, uitgesplitst naar startjaar CAO

	Decentrale afspraken	Arbeidstijden/roosters	Verlofregelingen	Spaarregelingen	Totaal aantal CAO's
start in	%	%	%	%	
2000	-	-	-	-	559
2001	2	3	2	2	588
2002	3	2	2	1	357
2003	3	3	3	2	122
totaal	3	2	2	2	1626

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

De AWWN registreert de decentralisatie van de arbeidsvoorwaarden onder de noemer *Diversen*. De aanduiding 'decentralisatie' komt 4 keer voor: zie Tabel 17.4. Zoals gezegd maakt het onderwerp van de gelaagde CAO niet vaak deel uit van de AWWN-database.

Tabel 17.4 Vier CAO's met afspraken over gelaagde CAO's, uitgesplitst naar startjaar CAO

start in meest recente CAO	CAO naam	Aantal wns	Decentrale afspraak
2000	nee Kartoflex	10.000	Studie CAO à la carte. Aanbevelingen t.a.v. decentralisatie arbeids-voorwaarden.
2003	ja Boeken- en tijdschriftenuitgeverij	7.500	Uitbr. CAO à la carte (w.o. decentr. afspr. bov.wet. vk-dgn.).
2003	ja Grafimedia	50.000	Ontw. onderst. programma v. decentr. overleg.
2003	ja Onderwijsverzorging (WVOI)	1.200	Uitbr. werkingsfeer met wn zeefdrukbedrijf. Studie decentr. arb.vw.-reg.

Bron: AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=1101)

18 FACILITEITEN VOOR VAKBONDSWERK IN CAO'S

18.1 REGISTRATIE VAN FACILITEITEN VOOR VAKBONDSWERK

De FNV registreert onder de noemer *Zeggenschap* het voorkomen van de faciliteiten voor vakbondswerk. In het FNV-databestand heten de afspraken op dit terrein Faciliteiten (kader)leden. Zij vallen daarin uiteen in zes onderwerpen: rechten op informatie/publicatie, op tijd voor vakbondswerk met betrekking tot algemene zaken, op (vergader)ruimte, op scholing, op rechtsbescherming van kaderleden conform de WOR-regeling voor OR-keden en op recht voor tijd voor het uitwerken van de CAO: zie Tabel 18.1.

Tabel 18.1 Onderwerpen in de FNV CAO databank met betrekking tot faciliteiten voor vakbondswerk

Onderdeel	Subonderdeel	Variabeletype	Toelichting
Faciliteiten (kader)leden	1 Recht op informatie/publicatie	ja/nee	Ja
	2 Recht op tijd algemene zaken	ja/nee	Ja
	3 Recht op ruimte	ja/nee	Ja
	4 Recht op scholing	ja/nee	Ja
	5 Rechtsbesch. kaderleden conform WOR	ja/nee	Ja
	6 recht op tijd uitwerken CAO	ja/nee	Ja

Bron: *Coderingsschema FNV cao-databank 2003*

In het AWWN-bestand vallen afspraken over faciliteiten voor vakbondswerk in CAO's uiteen in a. afspraken voor vakbondsverlof voor vakbondsleden voor vakbondsgelateerde activiteiten, b. afspraken voor het aanstellen van vakbondsconsulenten en c. afspraken voor een financiële bijdrage van de werkgever, de zogenaamde vakbondsbijdrage. Hier gaan we alleen in op a. en b. en laten we voorzover mogelijk de vakbondsbijdrage buiten beschouwing. 'Voorzover mogelijk', want het kan zijn dat deze bijdrage ondergebracht is in de AWWN-rubriek Uitbreiding vakbondsfaciliteiten.

Er is een duidelijke discrepatie tussen de FNV- en de AWWN-registraties. De afspraken inzake tijd (voor algemene zaken, voor uitwerken van de CAO) hebben betrekking op vakbondsverlof. De FNV-database registreert niet specifiek afspraken voor het aanstellen van vakbondsconsulenten.

18.2 VOORKOMEN VAN AFSPRAKEN OVER FACILITEITEN VOOR VAKBONDSWERK

De FNV-database met meest recente CAO's

In 51% van de CAO's zijn afspraken gemaakt over Recht op informatie/publicatie, in 63% over Recht op tijd voor algemene zaken, in 47% over Recht op vergaderruimte, in 41% over Recht op scholing, in 23% over Rechtsbescherming kaderleden conform WOR en in 14% is afgesproken het Recht op tijd uit te werken in de CAO (Tabel 18.2).

De bedrijfstak vervoer, opslag en communicatie heeft bij vrijwel alle vormen van vakbondsfaciliteiten het laagste percentage. In de industrie daarentegen is het percentage CAO's waarin Recht op informatie/publicatie, Recht op tijd voor algemene zaken, en Recht op vergaderruimte is geregeld het meest voor.

Tabel 18.2 Meest recente CAO's: percentage CAO's met afspraken over faciliteiten voor vakbondswerk, uitgesplitst naar bedrijfstak (selectie meest recente CAO's)

	Recht op informatie/publicatie	Recht op tijd algem. zaken	Recht op ruimte	Recht op scholing	Rechtsbesch. kaderl conf WOR	Recht op tijd uitw CAO	Totaal aantal CAO's
SBI-bedrijfstak 2003	%	%	%	%	%	%	
A-B Landbouw, bosbouw, visserij	60	70	50	50	30	20	10
D Industrie	69	75	66	46	30	14	336
C+E Delfstoffenwinning en nutsbedrijven	20	60	30	50		20	10
F Bouwnijverheid	54	46	31	38	15	31	13
G-H Reparatie, handel en horeca	48	65	36	40	21	15	75
I Vervoer, opslag en communicatie	24	48	21	25	12	9	119
J Financiële instellingen	52	57	33	43	38	38	21
K Zakelijke dienstverlening en verhuur	33	40	23	40	21	12	52
L-M Openb bestuur, verpl soc verzek, onderwijs	33	43	33	48	19	10	21
N Gezondheids- en welzijnszorg	59	71	65	76	12	12	17
O Milieudnstverl, cultuur, recreatie, ov dienstverl	31	47	27	37	12	12	49
Totaal	51	63	47	41	23	14	723

Bron: Selectie meest recente CAO's in FNV cao-databank met ingangsjaar 2000 of later (N=723)

De FNV-database met CAO's vanaf 2000

In Tabel 18.3 zijn de afspraken gerubriceerd naar de zes onderwerpen en naar ingangsjaar. Van 2000 naar 2003 is een toename van afspraken te signaleren inzake alle zes onderwerpen. Afspraken over recht op tijd voor algemene zaken komen het meeste voor, gevolgd door die over recht op informatie/publicatie en recht op ruimte.

Tabel 18.3 Percentage CAO's met afspraken over faciliteiten voor vakbondswerk, uitgesplitst naar startjaar CAO

	Recht op informatie/publicatie	Recht op tijd algemene zaken	Recht op ruimte	Recht op scholing	Rechtsbesch. kaderleden conform WOR	Recht op tijd uitwerken CAO	Totaal aantal CAO's
start in	%	%	%	%	%	%	
2000	48	57	43	39	18	8	559
2001	49	64	46	40	23	13	588
2002	59	68	52	42	27	16	357
2003	58	68	57	43	27	15	122

Bron: FNV cao-databank alle CAO's met ingangsjaar 2000 of later (N=1626)

In 71 CAO's uit de FNV cao-databank wordt het recht op tijd voor algemene zaken verder toegelicht. Daarbij gaat het in 53 CAO's over een maximum-aantal dagen. Dit maximum loopt uiteen van 1,5 dag tot 12 dagen per jaar, waarbij in 34 CAO's dit recht gespecificeerd is van 3 – 6 dagen per jaar. Overige toelichtingen betreffen voorwaarden ("mits 1 maand van tevoren aangemeld"). Verder is sprake van "10 dagen onbetaald" en "conform AWWN-regeling". De faciliteit recht op ruimte wordt vrijwel niet toegelicht in de FNV-database.

In 69 CAO's wordt het recht op scholing toegelicht. Daarbij wordt in 29 het maximum aantal dagen per jaar gespecificeerd (in 13 CAO's 5 dagen, in 12 CAO's 3 dagen, in twee CAO's 4 dagen en in twee 6 dagen). In 7 CAO's is de aanduiding "met behoud van salaris" te vinden, tegenover in 24 CAO's de formulering "in eigen tijd" of "onbetaald". Daarnaast wordt in een enkele CAO toegelicht dat Hfl 450.000,- beschikbaar is, een studievergoeding toegekend wordt tot 75%, of wordt de restrictie aangegeven "voorzover werk dit toelaat".

In een klein aantal (9) CAO's wordt het recht op tijd voor het uitwerken van de CAO toegelicht. Daarbij gaat het meestal om een maximum aantal dagen per jaar (3 - 6), of, in het geval van een CAO, om (maximaal) 8 vergaderingen per jaar.

De AWWN-database met CAO's vanaf 2000

In het AWWN-bestand zijn 36 CAO's terug te vinden met afspraken over vakbondsverlof of vakbondsconsulenten. De meeste afspraken zijn opgenomen in CAO's uit 2000 (14), maar ook in 2001 (8 CAO's) en 2002 (eveneens 8 CAO's) zijn afspraken gemaakt over vakbondswerk. In 2003 zijn nog in 6 CAO's afspraken hierover gemaakt.

In ongeveer de helft van de CAO's betreffen de afspraken het maximale aantal dagen vakbondsverlof. Een enkele keer is expliciet vermeld dat dit het maximum per jaar betreft, maar voor de andere CAO's zal ook wel gelden dat het hier om het maximum per jaar gaat. Het meest gebruikelijk zijn maxima van 3 of van 5 dagen. Een enkele CAO noemt maxima van 8, 19, 12, 20 en zelfs 40 dagen. In een klein aantal CAO's is gespecificeerd dat het vakbondsverlof alleen geldt voor kaderleden. In enige CAO's is het maximale aantal kaderleden gespecificeerd, bijvoorbeeld "maximaal voor 2 kaderleden". In een enkele CAO wordt volstaan met de aantekening "Verlof voor vakbondsactiviteiten".

In twee CAO's in 2003 wordt vakbondsverlof onderdeel van de CAO à la carte (Tabel 18.4).

Tabel 18.4 Twee recente afspraken over vakbondsverlof in het kader van CAO à la carte (AWVN database)

Jaar	Naam CAO	Afspraak
2003	Suikerwerk (VBZ)	Vakbondsverlof = arb.tijd. Vastleggen uurwaarde tbv CAO à la carte
2003	WENb BIKAT	Uitbr. CAO à la carte m. vakbondscontr.

Bron: Selectie meest recente CAO's in AWWN CAO-database met ingangsjaar 2000 of later (N=606)

19 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit onderzoek is beoogd de CAO-databestanden van de FNV en de AWWN op een aantal punten met elkaar te vergelijken. Met dit onderzoek dienden vier vragen te worden beantwoord:

- (1) In hoeverre komen de tellingen van de vijftien onderwerpen op basis van de FNV cao-databank en van het AWWN-bestand overeen?
- (2) Wat zijn de oorzaken van eventuele onderlinge verschillen en zijn er mogelijkheden om dit probleem structureel op te lossen? Welke afspraken kunnen er worden gemaakt tussen FNV en AWWN om te voorkomen dat rapportages gebaseerd op verschillende tellingen rondgaan?
- (3) Zijn er voor de vijftien onderwerpen verschillen waarneembaar naar sector, type CAO of aantal werknemers onder de CAO?
- (4) Hoe kunnen gegevens uit de FNV-databank aangewend worden voor kwaliteitsverbetering van de beleidsprocessen binnen de Stichting van de Arbeid?

Na de exploratie van de vijftien onderwerpen in de hoofdstukken 4 tot en met 18 kunnen we deze vragen beantwoorden.

- (1) De gegevens uit de FNV cao-databank en het AWWN-bestand zijn verschillend van aard. Daar waar de FNV registreert welke afspraken er in de CAO staan, registreert de AWWN welke veranderingen afgesproken zijn op basis van principeakkoorden. De FNV cao-databank tracht aan het doel van een zo breed en grondig mogelijke registratie van CAO-afspraken te beantwoorden, terwijl de AWWN-database is gericht op het monitoren van de dynamiek in de cao-ontwikkeling. Met de FNV cao-databank kunnen vragen beantwoord worden als: in hoeveel CAO's is een 36-urige werkweek afgesproken? Met het AWWN-bestand kunnen daarentegen vragen beantwoord worden als: zijn in het CAO-seizoen 2003 veel nieuwe afspraken gemaakt over verkorting van de arbeidsduur tot 36 uur? Het is in principe mogelijk om uit de FNV cao-databank af te leiden welke veranderingen zijn afgesproken bij de onderhandelingen van een CAO, maar dit zal een substantiële tijdsinvestering vergen in termen van programmeerwerk en/of aanvullende analyses van het statistisch bestand. Op basis van het AWWN-bestand is het niet mogelijk te reconstrueren wat er in de geregistreerde CAO's staat. Beide bestanden registeren op een verschillende wijze; zij zijn aanvullend en niet overlappend. Derhalve kunnen we geen antwoord geven op de vraag of de tellingen al dan niet overeenkomen.
- (2) In de beantwoording van vraag (1) ligt ook het antwoord besloten op vraag (2). Er is geen sprake van eventuele onderlinge verschillen en dan heeft het ook geen zin om naar de oorzaken daarvan te zoeken.

(3) De vijftien onderwerpen zijn in de voorgaande hoofdstukken geanalyseerd met behulp van de FNV cao-databank en het AWWN-bestand. Daarbij is de FNV cao-databank steeds gebruikt om in percentages aan te geven hoeveel CAO's uit 2000, 2001, 2002 en 2003 afspraken bevatten over de desbetreffende onderwerpen. Daarnaast zijn voor de meest recente CAO's de percentages uitgesplitst naar sectoren. Het AWWN-bestand is gebruikt om te onderzoeken in welke jaren een bepaald onderwerp op de onderhandelingsagenda heeft gestaan en welke details afgesproken zijn. Met behulp van het AWWN-bestand is onder meer goed te zien hoe en wanneer wetgeving beklijft in CAO-afspraken.

In dit onderzoek zijn de onderwerpen niet uitgesplitst naar type CAO (ondernemings- of bedrijfstak-CAO) en niet naar aantallen werknemers. Beiden behoren tot de mogelijkheden. Er zal dan een substantiële inspanning verricht moeten worden om de CAO's in beide bestanden te coderen als ondernemings- of bedrijfstak-CAO, omdat dat nu niet het geval is. Ook zal een substantiële inspanning verricht moeten worden om het aantal werknemers dat onder een CAO valt voor elke CAO correct te registreren. Het AWWN-bestand registreert vrijwel steeds het aantal werknemers, de FNV cao-databank doet dit voor een groot deel van de CAO's, maar de aantallen werknemers lopen in het merendeel der gevallen tussen beide bestanden uiteen.

(4) Uit de FNV cao-databank kan relatief eenvoudig – op basis van de lopende CAO's - een overzicht gemaakt worden over een veelheid van afspraken in CAO's. Met iets meer inspanning zou over de gehele linie de kern van een afspraak – dus de codering in de FNV cao-databank en het bijbehorende tekstfragment – via Internet toegankelijk gemaakt kunnen worden voor de werkgevers en werknemers in Nederland. Voor afspraken op het terrein van arbeid & zorg is sinds kort het geval voor een dertigtal CAO's (zie www.vrouwonline.nl, doorklikken naar CAO's). Ook voor een aantal CAO's die door FNV Bondgenoten worden afgesloten doet deze bond dit.

Tot slot, beide databestanden bevatten een schat aan informatie, die meer uitputtend dan hier gebeurd is geëxploreerd zou kunnen worden. Op diverse plaatsen in dit rapport zijn hiertoe aanzetten gegeven. Met de AWWN-database kunnen bijvoorbeeld overzichten worden gegeven over 'de ontwikkelingen in het CAO-seizoen 2003'. Dergelijke overzichten zijn dan gebaseerd op de nieuwe CAO's uit een bestand van ruim 600 CAO's. Met de FNV cao-databank kunnen overzichten gemaakt worden over de aanwezigheid van afspraken in ruim 700 lopende (meest recente) CAO's voor een groot aantal onderwerpen. Er zijn geen andere databestanden in Nederland waarmee dergelijke overzichten kunnen worden gemaakt voor een zo groot aantal CAO's.

Dit onderzoek is gebaseerd op de gecodeerde informatie van de FNV cao-databank en de AWWN-database, en niet op de teksten van CAO's. In toenemende mate zijn CAO-teksten in te zien via

Internet (www.startpagina.nl). Verwacht mag worden dat in de komende jaren CAO-onderhandelaars, en misschien ook individuele werknemers, hun CAO via het Internet toegankelijk zullen maken. Het voordeel van de FNV cao-databank is echter dat hier de teksten van vrijwel alle CAO's in Nederland beschikbaar zijn, en dat ze snel en gemakkelijk doorzoekbaar zijn via een thesaurus. Voor het maken van beleid en voor onderzoek heeft de FNV cao-databank een aanzienlijke meerwaarde boven de verspreid op Internet staande CAO's.

BIJLAGE I. DE AWWN- EN FNV-CAO-NAMEN

Vergelijking CAO's in AWWN-bestand met overeenkomstige CAO's in FNV-bestand

CAO-naam in AWWN-bestand	CAO-naam in FNV-bestand
ABAB	ABAB
ABN Amro	ABN/AMRO
ABP	ABP/USZO
ABU Uitzendkrachten	ABU: Uitzendkrachten
ABU Vaste medewerkers	ABU: Vast
Academische ziekenhuizen	Academische Ziekenhuizen
Accounting Plaza	Accounting Plaza
Acheson	Acheson
Achmea	Achmea
Acordis	Acordis
ADM Cocoa	ADM Cocoa
Aedes	Aedes (vh NCIV)
AEP Industries	AEP Industrie Nederland BV (v/h Borden)
Afa Polytek	AFA Polytek
Ahold distributiepersoneel	Albert Heijn Distributie
AIK Laminates	AIK Laminates
Akrosil	Akrosil
Akzo Nobel	Akzo Nobel Nederland
Akzo Nobel Engineering & SUAC	Akzo Nobel Engineering & SUAC
Alcoa chemie	Alcoa Chemie Nederland BV
Allied Domecq	Allied Domecq
Alpla	Alpla Nederland BV
Aluchemie	Aluchemie BV
Ambulancevervoer	Ambulancezorg (personeel)
Amylum	Amylum Nederland (v/h Bijenkorf Zetmeel)
Ankerpoort	Ankerpoort
ANWB	ANWB
Apotheken	Apotheken
Arbo Unie	Arbo Unie
ArboNed	Arboned
ARCADIS	Arcadis
Architectenbureaus	Architectenbureaus
Armstrong	Armstrong World Industries Neth. BV
AT5	AT5 Groep
Atoglas	Atoglas
AVEBE	Avebe
AVEBE Latenstein	Avebe Latenstein
Avery Dennison	Avery Dennison
Aviapartner	Avia Partner
Aviko	Aviko
Axel Christiernsson	Axel Christiernsson
Bakkersbedrijf	Bakkersbedrijf
Baksteenindustrie (KNB)	Baksteenindustrie
Banden- en wielenbranche	Banden en Wielenbranche

Bankbedrijf	Bankbedrijf
Basell Benelux	Basell
BAT Exports	BAT Commerce
BAT Manufacturing	BAT Productie
Bavaria	Bavaria
Beiersdorf	Beiersdorf
Beroepsgoederenvervoer	Beroepsgoederenverv. o.d. weg en verhuur
Besloten busvervoer	Besloten Busvervoer
Betaald voetbal	Contractspelers Betaald Voetbal
Betonmortelfabrikanten (VOBN)	Mortel- en morteltransportondernemingen
Betonproductenindustrie (BFBN)	Betonproduktenindustrie
Beverol	Beverol BV
Bic	BIC Benelux Nederland BV
Bioscoopbedrijf	Bioscoopbedrijf REG
BKH	BKH Adviesbureau
Bloemengroothandel	Bloemen en planten groothandel
Bloemenveiling Aalsmeer	Bloemveiling Aalsmeer
BN International	BN International BV
Boekelo Decor	Boekelo Decor
Boeken- en tijdschriftenuitgeverij	Boeken- en tijdschriften uitgeverijbed.
Bouw UTA	Bouw - UTA Uitvoerend, technisch en adm.
Bouwbedrijf	Bouwbedrijf
Bouwmaterialen (HIBIN)	Groothandel bouwmaterialen
Brinkman	Brinkman BV
Brinks	Brinks Nederland BV
Brocef Holding	Brocef
Broomchemie	Broomchemie
Brunner Mond	Brunner Mond
BSN Glasspack (Vereenigde Glasfabrieken)	BSN Glass Pack
Budelpack	Budelpack
Bull	Bull Benelux
Cabot	Cabot
Campbells Soup Company	Cambell
Carbon Black	Carbon Black Nederland
Cargill	Cargill
Carglass	Carglass BV
CBR	Centraal Bureau Rijvaardigheidsbew (CBR)
Cehave Landbouwbelang	Cehave/Landbouwbelang
Cerestar	Cerestar Benelux B.V.
Chefaro	Chefaro Omega (vh Akzo)
Chep	Chep Benelux BV
Ciba Specialty Chemicals	Ciba Specialty chemicals
Cindu	Cindu BV/Nevcin Polymers BV
Climax	Climax Molybdenum
CNC	CNC/AMCO
Coca Cola	Coca-Cola Enterprises Nederland CCEN
Codi	Codi International
COKZ	COKZ (Cent. Org. v. Kwal. i.d. Zuivel)
Colortrend	Colortrend

Connexion Water	Connexion Water
Consumentenbond	Consumentenbond
Contractcatering	Contract-cateringbranche
Corus	Corus
COVRA	COVRA (Centr.org.voor Radioactief Afval)
Crematoria (WVNC)	Crematoria
Crompton	Crompton BV (vh Witco)
Crompton Europe	Crompton Europe BV (vh Uniroyal)
Crown Van Gelder	Crown van Gelder
CSM Suiker	CSM Suiker BV
Curver	Curver
CWI	Arbeidsvoorziening
Dagbladjournalisten	Dagbladjournalisten
Dakbedekkingsbedrijven	Bitumineuze en Kunststoffen dakbedekking
Dalli Dicom	Dicom Chemie
Damco Maritime	Damco Maritime
debis IT Services (hoofdkantoor)	Debis It Services Benelux
DECS Operating	DE CS operating
Defensie	Militair personeel Defensie
Deli-HTL	Deli HTL
Depron	Depron Weert (ex-Hoechst)
Detailhandel	SBD(Samenwerkende bedrijven detailhandel
Dierentuinen	Dierentuinen, Nederlandse
Dixons	Dixons
DLV	DLV-Adviesgroep
Doe-het-zelfbranche	Doe Het Zelf
Doeksen	Rederij Doeksen
DPI	Dielco Plastics Industries (DPI)
DR Oetker Nederland BV	Dr. Oetker
Drie Mollen	Mollen, De Drie
Drogisterijen	Drogisterij-branche
DSM Coating Resins	DSM Resins
DSM Fine Chemicals	DSM Fine Chemicals Netherlands
DSM Gist	DSM Gist (v/h Gist Brocades)
DSM Limburg	DSM Limburg
DSM Special Products	DSM Specials Products
Du Pont de Nemours	Dupont de Nemours
Du Pont de Nemours Rozenburg	Dupont de Nemours Rozenburg Works BV
Dyade	Dyade
Dynadro	Dynadro
Dynea	Dynea (vh Neste)
Ecolab	Ecolab BV
ECT	ECT Beambten/operatieve European Combin
EDS	Electric Data System (EDS) International
EIM	EIM Economisch Instituut Midden- en klei
EMO Operationeel	EMO BV operationeel
ENB (Nutsbedrijven)	Energie- en Nutsbedrijven I
ENB Afval & Milieu (Nutsbedrijven)	Afval & Milieu
ENB Distributie (Nutsbedrijven)	Distributie onderdeel ENB

ENCI	ENCI (Eerste Ned. Cement Ind.)
Nutsbedrijven (WENB)	Energie- en Nutsbedrijven II
Engelhard De Meern	Engelhard De Meern B.V.
Enitor	Enitor
Enna Aerosols	Enna Aerosols
Epenhuysen	Epenhuysen Chemie NV
ESD	Kleencare Hygiene BV (vh Laporte ESD)
Esha Holding	Esha holding (v/h Smid & Hollander)
Eternit	Eternit
EuroCeramic	EuroCeramic/Teeuwen van Thiel
Euroma	Euroma
Fibor	Fibor Packaging
Flora	Bloemenveiling FloraHolland
Fokus	Fokus
Forbo Linoleum	Forbo Linoleum BV
Forbo Novilon	Forbo Novilon Produktiebedrijven
Fort Dodge	Fort Dodge Animal Health Holland BV
Fortis Bank	Fortis Bank
Fotofinishing Bedrijven (WFB)	Fotofinishing Bedrijven
Frans Maas Logistics	Frans Maas Logistics Nederland
Frantschach Industrial Packaging	Frantschach Industrials
Fresenius Hemocare	Fresenius HemoCare
Freudenberg	Freudenberg Household Products
Frisia Zout	Frisia Zout
Gasunie	Gasunie, Ned.
GBC	GBC Film Group
GE Plastics	General Electric Plastics (Bergen op Zoo
GE Plastics ABS	General Electric Plastics (Amsterdam)
Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ)	GGZ Geestelijk Gezondheidszorg
Gehandicaptenzorg	Gehandicaptenzorg-Z
Gelderse Papiergroep	Favini (v/h Gelderse papiergroep)
Gemaksvoedingindustrie	Gemaksvoedings-industrie
Gemeenten	Gemeenten
Genencor	Genencor International BV
Gerken	Gerken CaCAO
Getronics	Getronics Holding Nederland BV Raam-CAO
Gezondheidsdienst voor Dieren	Gezondheidsdienst voor Dieren
Gipsbouw	Gipsbouw bv
Givaudan	Givaudan Roure
Glasfabriek Sas van Gent	Sas van Gent, Glasfabriek
Glasrecycling Noord-Oost-Nederland	Glasrecycling N/O Nederland
Glaverbel	Glaverbel Nederland (vh maasglas)
Goederenvervoer over spoor	Goederenvervoer over spoor
Graanbe- en verwerkende bedrijven	Graanbe- en verwerkende bedrijven
Grafimedia	Grafi Media
Greenery	Greenery Intern.
Groenten en Fruit (VIGEF)	Groenten & Fruitverwerkende Industrie
Grolsch	Grolsche Bierbrouwerijen
Groothandel AFG (groenten en fruit)	AGF Groothandel

Groothandel Levensmiddelen (FGL)	Groothandel levensmidd, zoet en tabak
Gulpener Bierbrouwerij	Gulpener Bierbrouwerij BV
GWK	Grenswisselkantoren (GWK)
Hapag-Lloyd	Hapag LLOYD Nederland BV
Hays Logistics	Hays Logistics Benelux
HBO	Hoger Beroepsonderwijs (HBO)
Heineken	Heineken
Helvoet	Helvoet
Hema	Hema & HP
Henkel Ecolab	Henkel Raycap (wordt kunststof en rubber
Hercules	Hercules (v/h Aqualon. Zwijndrecht
Heye-Glas	Heijeglas
HISWA	HISWA
Hoek Loos	Hoekloos
Holland Casino	Holland Casino
Holland Media Groep	Holland Media Groep
Holland Railconsult	Holland Railconsult
Honeywell fluorine	Honeywell Fluorine Products Europe BV
Honig Merkartikelen	Honig Merkartikelen
Horeca	Horecabedrijf
Houthandel	Houthandel
Houtverwerkende industrie	Houtverwerkende industrie
Hoveniers (VHG)	Hoveniersbedrijf
HTM	HTM - Haagse Tram Maatschappij
Huntsman	Huntsman Holland BV
Hydro Agri Sluiskil	Hydro Agri Sluiskil B.V. (v/h NSM)
ICT	ICK (Info. comm en kantoor- technologie)
IFF	IFF (Intern. Flavors & Fragrances)
IKEA	IKEA
IMK Intermediair	IMK Intermediair
Imko Nut Products	Imko Nut Products vh Imko Gelria
Imperial Tobacco RYO Produktie	Imperial Tobacco RYO bv
Industrial Park	IPV Industrial Parc Vlissingen (vh hoech
INEOS Silicas	Ineos Silicas Netherlands BV
ING	ING Groep
Interbrew	Interbrew Nederland
Interpharm	Interpharm
Jaarbeurs	Jaarbeurs
Jeugdhulpverlening	Jeugdhulpverlening
Johma	Johma
Johnson Matthey	Johnson Matthey
Juweliersartikelen	Juwelierszaken SBD
Kadaster	Kadaster
Kalibra	Kalibra BV
Kalkzandsteenindustrie (VNK)	Kalkzandsteenindustrie
Kantic	Kantic
Kappa Packaging Golfkarton	Kappa Golfkarton
Kappa Packaging Massief Karton	Kappa massiefkarton
Kappersbedrijf	Kappersbedrijf

Karlshamns	Karlshamns B.V.
Kartoflex	Kartonnage en Flexibele Verpakingsbedr.
Katwijk Farma	Katwijk Farma
KCA DEUTAG	Deutag Nederland BV
Kelder Plastibox	Kelder Plastibox
Kema	Kema
Kemira Agro Rozenburg	Kemira Agri Rozenburg
Kendrion Van Niftrik	Kendrion van Niftrik
Kerr-McGee Pigments	Kerr-McGee Pigments (vhKemira)
Kinderopvang	Kinderopvang
KIT	Koninklijk Instituut voor de Tropen(KIT)
Kiwa	Kiwa
Klockner Pentaplast	klockner pentaplast (voorheen Kalle)
Klok, De	Klok, Zeepfabriek de
Koole Tankstorage Pernis	Koole Tankopslag KTP
Koopmans Consumenten (KCP)	Koopmans Consumenten Produkten
Koopmans Meel	Koopmans Meel
Koppert	Koppert BV
KoSa	Kosa Netherlands B.V.
KPN	KPN
KPN Callcenter Agents	KPN Call Center Agents
Krehalon	Krehalon Ind.
Kuipers en Haringpakkers	Haringpakkers, Schuur-, Erf-, technisch
Kunststof- en Rubber (NVR)	Kunststof- en Rubberindustrie
Kunstzinnige vorming	Kunstzinnige vorming
KvK Vereniging	Kamers van Koophandel
Lafarge	Lafarge gips BV
Land- en tuinbouw (LTO)	Glastuinbouw
Landbouwwerktuigen Exploiterende Ondernemingen	Landbouwwerktuigen exploiterende ondern.
Lantor	Lantor
Larcom	Larcom
Laurus Distributiecentra	Laurus DC
Leeuw bierbrouwerij	Leeuw, Bierbrouwerij BV
Lensen	Lensen Toppoint
Levensmiddelenbedrijf (VGL)	Levensmiddelenbedrijf (detail)
Linnenverhuur, wasserij en textielreiniging	Linnenverhuur- en Wasserijbedrijven en T
Loodswezen	Loodswezen
Loparex	Loparex (v/h Rexam Release BV)
Lucent Technologies	Lucent Technologies
Luchthaven Schiphol	Luchthaven Schiphol NV
Lucite	Lucite
Luxan	Luxan Chem Pharm. Ind.
Maastricht Aachen Airport	Maastricht Aachen Airport
Maastricht Handling Services	Maastricht Handling
Maersk Delta BV	Maersk Delta BV
Mallinckrodt Baker	Mallinckrodt Baker
Mallinckrodt Medical	Mallinckrodt-Medical BV
Margarine- en Spijsvetindustrie	Margarine en Spijsvetten
Masterfoods	Masterfoods

McBride Grada	McBride vh Grada
McCain	McCain
MediaMotion	Media Motion (vh Cinram)
Meerssen & Palm	Meerssen Papier B.V.
Meldon	Meldon Plastics
Meneba Meel Rotterdam	Meneba Meel Rotterdam
Meneba Meel Weert	Meneba Weert BV
Meneba Meel Wormerveer	Meneba Wormerveer
Metaal- en elektrotechnische industrie	Metaal/Elektro technische industrie
Meubelindustrie	Meubelindustrie en meubileringsbedrijven
Meypro	Meypro
Mode- en Sportdetailhandel	MODE / Mitex
Mondo Minerals	Mondo Minerals (vh AIME)
Mosa	Mosa, Koninklijke
MSD	MSD Merck, Sharp & Dohme
Muziektheater	Muziektheater
NAM	NAM, Ned. Aardolie Mij
National Starch & Chemical	National Starch & Chemical B.V.
Natuursteenbedrijf	Natuursteen
Nedalco	Nedalco BV
Nedap	Nedap (Nederlandse Apparatenfabriek)
NEDMAG	Nedmag Industries Mining & Manufacturing
Nerefco	Netherlands Refining Company (Nerefco)
Nestle	Nestle Nederland (incl.HP)
Nestlé Purina PetCare	Nestle Purina Petcare BV
NJHC (Jeugdherberg)	NJHC (Ned. Jeugdherberg Centrale)
NOB	NOB Ned. Omroepproductie Bedrijf NV
Noorder Dierenpark	Noorderdierenpark
Noordgastransport	Noordgastransport
NORIT	Norit NV
Norplast	Kendrion Norplast
Norske Skog Parenco	Nordske Skog
NPBI	NPBI (Ned. Produktielaboratorium voo
NS Opleidingen	NS Opleidingen
NS Reizigers	NS Reizigers
NS Stations	NS Stations
Nufarm	Nufarm
NVS Sigarenindustrie	Sigarenindustrie
Nyloplast Europe	Nyloplast BV/Nyloplast Europe BV
Ogden Aviation (Schiphol)	Menzies Aviation Group (vh Ogden)
Onderwijs	Onderwijs (sector - wet)
Onderwijsverzorging (WVOI)	Onderwijsverzorging
Onderzoeksinstituten	Onderzoeksinstituten
Openbaar Vervoer	Openbaar Vervoer
Openbare Bibliotheken	Openbare Bibliotheken
OPG	OPG (Onderl. Pharmac. Groothandel)
Orgelbouw	Orgelbouw
Origin	Atos Origin
Orkesten (CNO)	Orkesten, Nederlandse

Orsima	Orsima (v/h Sito)
Ouwehand	Ouwehand
OVET	Ovet (stuwadoors & techn. dienst)
OWASE	OWASE
Owens Corning Veil	Owens Corning Veil Netherlands BV
P&O Nedlloyd	P & O Nedlloyd
Parketbedrijven	Parketvloerondernemingen
Particuliere beveiliging (VPB)	Beveiliging Particulier
PGGM	PGGM - Pensioenfonds gezondheid/geesteli
PGI Nonwovens	PGI Non Woven (v/h Chicopee)
Pharma Bio-Research	Pharma Bio-Research group BV
Pharmachemie	Pharmachemie BV
Philip Morris	Philip Morris
Philips A	Philips A
Philips B	Philips B
PilloPak	Pactiv Netherlands BV - PilloPak BV
Pink Roccade	PinkRoccade(Bravo)
Pipelife	Pipelife Nederland
Plasticon	Plasticon Twentse Kunststoffenind.
Pluimvee	Pluimvee Industrie
Plukon Poultry	Plukon
Plysu Kerkrade	Plysu Kerkrade (v/h S.E.P.)
Podt Alplain	Plastirol / Podt Alplain
Polaroid	Polaroid Europa
Polimoon	Polimoon (vh Dynoplast)
Politie	Politie
Postkantoren	Postkantoren
PPG	PPG Industries Fiber Glass BV
Prommix (Felicitas)	Felicitas
Provincies	SPA Provincies
Publex	Publex Services
Publieke omroep	Omroeppersoneel
Purac Biochem	Purac (v/h CCA Biochem)
Quaker Oats	Quaker Oats
Quest	Quest International
Rabobank	Rabobank
Raden voor Rechtsbijstand	Raden voor Rechtsbijstand
Rail Infrabeheer	NS Railinfrabeheer
Rail Service Center	Rail Service Center
Rail Service Center Rotterdam	Rail Service Center
Railinfrastructuur	NS Railinfrastructuur
Railned	Railned
RDW	Rijksdienst Wegverkeer
Reclassering	Reclassering
Recticel	Recticel B.V.
Reisbranche (ANVR)	Reisbranche
Reprografisch Bedrijf	Reprografisch Bedrijf regulier
Resolution	Resolution
Rexam Glass	Rexam Glass Dongen

Rieter Automotive	Rieter (v/h Keller)
Rijksambtenaren	Algemeen rijksambtenarenreglement
Rijksmusea (VRM)	Verzelfstandigde Rijksmusea
Rockwool	Rockwool BV
Rode Kruis	Sanquin
Rodenstock	Rodenstock
Rotterdam-Antwerpen Pijpleiding	Rotterdam Antwerpen Pijp Leiding (RAPL)
Rundveeverbeteraars	Rundveeverbetering
Saint-Gobain Isover	Isover Glaceries de Saint Roch
Sanaro	Sanaro (vh Natrena)
Sappi	Sappi Nederland NV
Sara Lee DE Coffee & Tea	Coffee and Tea DE
Sara Lee DE Household & Body C	DE Household en personal care (H&PC)
Sasol Servo	Sasol Servo (vh Condea Servo)
Saturn Petfood	Saturn Petfood
SCA Hygiene Products Gennep	SCA Hygiene Products Gennep
SCA Hygiene Products Tilburg /Suameer	SCA Hygiene Products Tilburg/Suameer
Schildersbedrijf	Schilders-, afwerkings- en glaszetbedrijf
Schiphol Nederland	Schiphol Dienstverlening BV
Schoonmaak	Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf
Schreiner Luchtvaart Groep Grondpers	Schreiner Luchtvaart Groep BV
Schur Flexible	Schur verpakkingen
Schut Papierfabriek	Schut papier Heelsum
Sekisui Alveo	Sekisui-Alveo
SFB Groep	Sociaal Fonds Bouwnijverheid (SFB)
Shell	Shell Nederland Raffinaderij/Chemie
Shin-Etsu VCM	Shin Etsu
Sigma Coatings	Sigma Coatings
Slagersbedrijf	Slagersbedrijf
Smals	Grint- en Zandexploitatie (v/h Smals)
Smiths Food Group	Smiths Food Group
Smits Vuren	Smits Vuren
Smurfit De Halm	Smurfit de Halm Karton
Smurfit Lona Golfkarton	Smurfit/Lona - Mercurius
SNS Reaal	SNS Reaal
SNT	SNT Callcenters
Sociale Verzekerings Bank (SVB)	Sociale Verzekeringsbank
Sociale werkvoorziening	Sociale Werkvoorziening
Solvay Chemie	Solvay Chemie (Haagen)
Solvay Draka	Solvay Draka B.V.
Solvay Pharmaceuticals	Solvay Pharmaceuticals
Sphinx	Sphinx Gustavsberg
Stahl Holland	Stahl Holland
Stayokay	Stayokay
Stora Enso Berghuizer	Berghuizer papierfabriek
Struik Food Group	Struik Food Group
Stucadoors	Stukadoors, afbouw, terrazzo
Suiker Unie	Suikerunie (Cosin)
Suikerverw Industrie (VBZ)	Suikerverwerkende industrie (Koek)

Suikerwerk (VBZ)	Suikerwerk en chocolade (Snoep)
Superfos	Superfos Packaging BV
Synprodo	Synprodo
Syntens	Syntens
Talens	Talens
Taxi	Taxivervoer
TEAM	Texaco Esso Aramco Maatschap (TEAM)
Technische Groothandel	Technische Groothandel
Teepak	Devro Teepak Ned.
Teijin Twaron	Teijintwaron BV
Tentoonstellingsbouw	Tentoonstellingsbouw
Teso	Texels Eigen Stoomboot Ondernem. (TESO)
Textielindustrie	Textielindustrie
Textron Automotive	Textron
Thermphos	ThermPhos International bv
Thuiszorg	Thuiszorg
Timmerindustrie	Timmerfabrieken
Torex-Hiscom	Hiscom
TPG	TPG
Transavia (grondpersoneel)	Transavia Airlines Grondpersoneel
Trawlvisserij	Trawlvisserij
Trega	Trega Internationaal (vh Sphinx tegels)
Trespa	Trespa International Weert (ex-Hoechst)
Trobas	Trobas
Tuinbouwveilingen	Tuinbouw veilingen
Tuincentra	Tuincentra
Tuinspecialist	Tuinspecialist, de
Tuinzaadbedrijven (NVZP)	Tuinzaadbedrijf
Uitvaart	Uitvaartverzorging
Unilever	Unilever
Uniqema	Uniqema Nederland BV
Uniroyal Chemical	Uniroyal Chemical B.V.
Universal Music	Universal Music
Universiteiten	Universiteiten, Nederlands Openbare
Uti Nederland	UTI Nederland BV
Vakopleiding Transport en Logistiek	Vakopleiding Transport en Logistiek
Vaktijdschriftjournalisten	Vaktijdschriftjournalisten
Van der Weg	Weg v.d.Rioolreinigingsbedrijf
Van Oordt Portion Paack Europe	Van Oordt & Co. BV - Oud Beijerland
Veerhaven	Veerhaven Bison
Vendor	Vendor
Verblijfsrecreatie	Verblijfsrecreatie
Verf- en drukinktindustrie (VVVF)	Bereide Verf- en Drukinktindustrie
Verpleeg- en Verzorgingshuizen	Verpleeg en Verzorgingstehuizen I en IIB
Verzekeringsbedrijf	Verzekeringsbedrijf Binnendienst
VHD Facilitair BV	VHD Facilitair BV
VHP Veiligheidspapierfabriek	Veiligheidspapier VHP Gullen
Villeroy & Boch	Villeroy & Boch Wellness BV
Vinamol	Vinamol

Vlakglasbranche	Groothandel in Vlakglas
Vleessector (COV)	Vleessector
Vleeswarenindustrie	Vleeswarenindustrie
Vredestein	Vredestein
Vroom & Dreesmann	Vroom & Dreesman
Wagenborg Passagiersdiensten	Wagenborg passagiersdiensten
Waterbouw	Baggerbedrijf
Waterleidingbedrijven (WWB)	Waterleidingbedrijven (WWB)
Waterschappen	Waterschapspersoneel (LAWA)
Wedco	Wedco
Weefselkweek (VGB)	Weefselkweek
Wellman	Wellman Pet Resins Europe b.v.
Welzijn	Welzijnswerk
WENb BIKAT	Bikat
Wientjes Beheer	Wientjes BV Beheer
Winpac	Winpac BV
Woningcorporaties	Woningcorporaties
Woonbranche	Wonen
WOS	Sport
Xerox Manufacturing	Xerox Manufacturing
Yamanouchi	Yamanouchi Europe bv
Ziekenhuizen	Ziekenhuizen
Zorgverzekeraars	Zorgverzekeraars
Zuid-Chemie	Zuid-Chemie
Zuivelindustrie (NZO) I	Zuivelindustrie (+hp)
	AbvaKabo
	ADM Europoort
	Advies
	Aero Groundservices BV
	AFS (Aircraft Fuel Supply)
	AGF Detailhandel
	Agterberg
	AHOLD - VUT
	Air Liquide - Eindhoven
	Air Liquide - Rotterdam
	Air Liquide Industrie BV
	Air Products Ned. B.V.
	Akker v.d. Berging
	Akzo Nobel Chemicals BV
	Akzo Nobel Coatings BV
	Akzo Nobel Nederland HP
	Akzo Nobel Pharma
	Albert Heijn staf en services
	Albert Heijn winkelmanagement
	Aldipress
	Algemeen rijksambtenarenreglement
	Algemeen rijksambtenarenreglement
	Algemene Verpakkingindustrie
	Alpha Flight Services

	Amateurkunst
	AMEV - Binnendienst
	Ammeraal Beltech BV
	ANP administratief personeel
	ANWB Concernost/Lidmaatschap/Ontwikkel.
	ANWB Facilitair Bedrijf
	ANWB Hulpverlening
	ANWB Uitgeverij, Informatie, Bewegwijzer.
	ANWB Verkoop en Services
	AOB
	Arbo Management Groep (AMG)
	Astenhof (vh Goossens)
	Astmafonds, Nederlands
	Atlantic Container Line
	Atofina Vlissingen (vh Atochem)
	Atofina/Cerexagri
	Atrive (v/h NAH-Groep en Linos advies)
	Audax
	AV Facilitair bedrijf (cinevideo camco)
	AVM Holding BV
	Axent
	Bakkersbedrijf-
	BASF Nederland BV Arnhem
	Bedrijfslaboratorium voor grond en gewas
	Bedrijfsopleidingen Stichting
	Bedrijfsverzorgingsdiensten land/tuinbou
	Belden Wire & Cable BV
	Berging en Transport Scheffers
	Beroeps- en volwasseneducatie (BVE)
	Besturenraad/vbs VO
	Bijenkorf (warenhuizen)
	Bik Bouwprodukten
	Binnenscheepvaart
	Bloembollen groothandel
	Bloemen en Plantendetailhandel
	Bloemenveiling Oost-Nederland
	Blue Sky Group
	Boekhandel
	Bols Nederland B.V.
	Bonar Plastics
	Borax
	Borden Chemicals
	Bore Shipowners BV
	Bosbouw (particulier)
	Bouwfonds Nederlandse Gemeenten
	Branche Kringloopbedrijven Nederland BKN
	Brandstoffenbedrijf
	Brink's Geldverwerking
	Bruna

	Bureau Wijsmuller BV
	Burger Groep
	CAOP
	Carre
	CED Holding BV
	Centraal Boekhuis
	Centrum voor Innovatieve Opleid. (CINOP)
	Chefaro
	Chemgas Shipping BV (binnenvaart)
	Chemgas Shipping Varend Personeel
	Chemgas Terminal Vlissingen BV
	Chevron Oronite Technology
	Cinram
	Clearwater Group
	Colo
	Confectie-industrie
	Constar
	Contractspelers Betaald Voetbal
	COVRA (Centr.org.voor Radioactief Afval)
	Cross Ocean
	Cultuur Netwerk (v.h. LOKV)
	Cultuurtechnische werken
	CurTec Nederland
	Cytec Industries BV
	Dans
	Danzas Logistics
	Decostone
	Dierenartsassistenten
	Dierenspecialzaken Detailhandel SBD
	Dirkzwager BV
	Dockwise Schepelingen
	Domo Polypropylene
	Dr. Oetker
	Draka Contecq
	Drankindustrie + groothandel
	DSM-EP
	Dupont / Fe Chin
	Eastman Chemicals Middelburg(vh Hercules
	EECV (ertsoverslagbedrijf)
	Eendracht, de
	Eerland GJ Sleepdienst
	Elektroschmelzwerk
	Elektrotechnische Detailhandel
	Energie- en Nutsbedrijven ENB Productie
	Enk, De
	Epenhuysen Chemie NV en Relavit
	ETOS Ahold
	Euroceramic/Theeuwen Van Thiel
	European Bulk Services

	EWT duwboten
	EWT havenploeg
	Exel Freight Management (vh MSAS)
	Farm Frites
	Ferro
	Ferro Uden
	Firet Interlinings
	Flexsys BV
	FNV Bondgenoten Handboeken
	Fotofinishing Bedrijven
	Fotografische artikelen detailhandel SBD
	Frantschach Industrials
	Freight Eight
	GAK
	Gall en Gall (Ahold)
	Gate Gourmet
	GBW (wetenschappelijke boekbandels)
	Gelders Genootschap
	Geldnet Services
	Gemengde en Speelgoedbranche
	Genencor International BV
	Gezondheidscentra
	Gipsbouw bv
	Globeground Amsterdam
	Goederenvervoer (KNV)
	Goedkoop/Wijsmuller
	Gouda Vuurvast
	Grafische bedrijfsfondsen
	Groenvoeder (drogerijen)
	Grontmij
	Groothandel in Eieren en Eiproducten
	Groothandel in Textielgoederen en aanver
	Guilbert Nederland BV
	HAL Beheer
	Handelsvaart tot 9000 GT
	HAS Kennis Transfer
	Hatenboer Neptunus
	Havens Delfzijl en Eemshaven
	Heineken Cavo
	Hercules (v/h Aqualon) Zwijndrecht
	Hercules (v/h Aqualon. Zwijndrecht
	Heuvelman
	Hiram Walker Benelux
	HISWA
	Hommel
	Houtcentrum BV
	Houten- en kunststoffen jachtbouw
	Huisbladjournalisten
	Huybregts, Gebr.

	Iberia
	ICO Holland (v/h Wedco)
	IHD Schiphol Services BV
	Inchcape Testing Services (beambten)
	Inchcape Testing Services Operationeel
	Informatietechnologie, Kabel en Telecom
	Jamin (Ahold)
	Jo Tankers
	Journalisten bij Associated Press
	Journalisten bij het ANP
	KAHN Crew Services
	Kalibra BV
	Kamerkoor, het nederlands
	Kantic
	Kantoorvakhandel
	Kantoren Fonds Nederland
	Kappa Empee
	Kappa Hermes
	Kappa RapidCorr
	Katwijk Farma
	Kenniscentrum Beroesponderwijs
	Kijkshop
	Kijkshop - Sellers & Sellers
	Kintent
	Kivo C.V.
	KLM Grondpersoneel
	Knauf Isol (vh Litonit)
	Koekkoek Kraanverhuur
	Koninklijk Instituut voor de Tropen(KIT)
	Koudijs Wouda Voeders
	Lamb Weston Meijer
	Landelijke Onderwijsinstellingen (WVOI)
	Larcom
	Lederwaren- en reisartikelen detailhande
	Lehnkering Montan
	Leopack
	Licom NV
	LTO Nederland
	Lucent Technologies
	Luchthaven Schiphol NV
	LWB Eindhoven
	Lypack
	M&S Mode & HP
	M&T Loodgieters, fitters, cv
	M&T Motorvoertuigen en tweewielerbedri
	M&T, Carrosseriebedrijven
	M&T, Elektrotechnisch bedrijf
	M&T, Goud en zilvernijverheid
	M&T, Isolatiebedrijf

	M&T, Metaalbewerking
	M.M. Eerbeek
	Maas International Benelux BV
	Maas Services
	Maas, Ned. Slijpsteen Industrie BV
	Maashaven Silo
	Maastricht Handling
	Maasveren, de Stichting
	Maat- en Orthopedische Schoenmakerijen
	Maatschap Europoort Terminal (MET/Mafina
	Maersk Delta Beambten
	Magnetic Products Oosterhout
	MAJA Stuwadoors BV
	Martinair Food (Marfo)
	Martinair Grondpersoneel
	Martinair Party Services
	Melk- en Zuiveldetailhandelsbedrijf
	Melkcontrolestations
	Menken Drinks Bodegraven
	Mensinga Cleaning Stadskanaal
	Michelin en Transityre B.V.
	Militair Historisch Museum
	Mirec
	MN-Services
	Modo v. Gelder Hamij
	Monsternemers bij de melkproductieregist
	Mosa Porselein NV
	MTB, Carrosseriebedrijven
	MTB, Elektrotechnisch bedrijf
	MTB, Goud en zilvernijverheid
	MTB, Isolatiebedrijf
	MTB, Loodgieters, fitters, cv
	MTB, Metaalbewerking
	MTB, Motorvoertuigen en tweewielerbedri
	Muiden Chemie Internationaal
	Multifunctionele sport- en fitnesscentru
	Muziekcentrum voor de Omroepen
	Muziekinstrumenten en bladmuziek
	Naaimachinebranche SBD
	Nederlands Audiovisueel Archief
	Nederlands Inkoop Centrum
	Nederlandse Gasunie HP
	Nedlloyd Groep, Kon.
	Nedtrain (vh ns materieel en techn.onder
	NeoResins
	Niemeyer, Koninklijke Theodorus BV
	Nieuwsbladjournalisten
	Nijenrode University
	Noordelijke Accountantsunie BV

	Norfolk line (varend personeel)
	Norske Skog
	Northern Marine Management
	Nova Chemicals Netherlands (vh BPM)
	Noviant BV/Nymplex (v/h Metsa)
	NS Internationaal
	NS Railinfrabeheer en Railned
	NS Sociale Eenheid
	NS Vastgoed
	NSI Holland BV
	NU3
	NUFFIC
	Nyquist
	OBA Overslagbedrijf Amsterdam
	Oce Technologies
	Offerman
	Onderwijsbegeleidingsdnt./Schoolbegelei
	Ons Middelbaar Onderwijs
	Opera, Nederlandse
	Opinieweekbladjournalisten
	Optiekbedrijven
	Optische Industrie Amsterdam B.V.
	Oranjewoud (ingenieursbureau)
	P&O Nedlloyd Kapiteins
	P&O Nedlloyd Schepelingen
	P&O North Sea Ferries (Zeevarenden)
	P&O NSF (beambten)
	P&O NSF (operationeel)
	Pack-O-phane
	Pactiv Netherlands BV
	Paddestoelen (champignons)
	Papier restgroep
	Papiergroothandel
	Parfumerieartikelen SBD
	Particuliere kaaspakhuizen
	Peineman Heftrucks
	Pianotechnici en pianostemmers
	Pieterman Glas
	PilloPak BV
	PL Automotive
	Plysu Kerkrade (v/h S.E.P.)
	Porcelijne Fles, de
	Postorderbedrijven
	PPL Beheer & Algroup
	PQ Zeolites BV
	Praxis Groep & HP
	Prenatal
	Primair onderwijs
	Publiekrecht.Bedrijfsorg(PBO)verordening

	Publiekstijdschriftjournalisten
	PvdA + Neveninstellingen
	Radio Holland Marine
	Railion Benelux NV
	Railverkeersleiding Nederland
	RAZOB
	Rechtsbijstand
	Rederij Bergmann Rondvaart
	Rederij Cement Tankvaart
	Rederij Muller BV
	Relan (vh Cadans en Guo groep)
	Rendac Son (Cebeson)
	Resina Chemie BV
	Rotterdam Airport BV
	RPC Bebo Goor
	RPC Bebo Ned. BV (v/h Thompack/AEP Rigid
	RST Noordzijde beambten
	RST Noordzijde operationele diensten
	RST Zuidzijde beambten
	RST Zuidzijde operationele diensten
	Sanquin
	Saronix
	SCA Hygiene Products
	SCA Packaging de Hoop B.V.
	SCA Packaging Display Barneveld
	Schoen- en lederwarenindustrie
	Schoenendetailhandel
	Schoenherstellers
	Schoonhoven Keramiek BV
	Schouwburgen en concertgebouwen
	Seabrex (operationeel)
	Seceurop Nederland
	Seceurop Security Check (Schiphol Bev.)
	Sektor controle SVN
	Selektvracht
	Sens
	Servisair Rotterdam BV
	SGS Inspection Services
	SGS Redwood
	SHB R'dam operationele werknemers
	Shin Etsu PVC
	Shipping & Signalling Services
	Siemens VDO Trading
	Sigarenindustrie
	Sigrano Nederland BV
	Sillevoldt, C.M. van
	Sjor-Sektor
	Slagerijpersoneel (inlegvel VGL)
	Slijterijen

	Smit Havensleepdiensten
	Smit Tak Int. Berging
	Smit Tak Varende maandloners
	Smit Tak Werkplaats Maassluis
	Smit Zoutwater
	Sociaal Fonds Schilders
	Sociale Verzekeringen model-CAO
	Sofas (Suwas)
	SOS International
	Spectra Facility
	SPF Beheer BV
	Spliethoff Beheer
	St. Havenbedrijf Eemmond
	Start (eigen personeel)
	Stena Line (Beambten)
	Stena Line (Zeevarenden)
	Stoas
	StoraEnso
	Stramit B.V.
	Structon Systems Hengelo
	Stukgoed Amsterdam
	Superconfex
	Supplylink Nederland BV
	Syngenta
	Tabaksartikelen detailhandel SBD
	Tandtechniek
	TCG (Transport Centrale Gelderland)
	Telco Marine Zeevarenden wonende in NI
	Tessengerlo Chemie
	Tetterode Nederland
	Theater (Nederlands)
	Tibbet en Britten
	Tica/LISV
	Tichelaars Kon. Makkumer Aardewerk enz.
	Tjoapack BV
	Tomingroep bv
	Tonerfill
	Total Raffinaderij Ned.
	TPG Postbezorgers
	Tyco Integrated Systems
	Universiteiten, Nederlands Bijzonder
	URS (Unie van Redding en sleepdiensten)
	Utrechtse Werkbedrijven
	VAD /Verordening Arbeidsvoorwaarden Det.
	Van Gend & Loos
	Van Oordt Portion Pack
	Varkensverbetering in Nederland(vh stamb
	VCK Air
	Veerdienst H. de Visser

	Veerdienst SBS (Schuyt-Boom-Stanfries)
	Veiling Vleuten
	Veiling Zuid-Oost Nederland
	Vendex KBB IT Services
	Verbrugge Terminals BV
	Verbrugge Terneuzen Terminals BV
	Verbrugge Zeeland Terminals
	Verdugt
	Verf & Behang detailhandel SBD
	Veronica (omroep)
	Vertalers ondertiteling (VVFT)
	Verzekeringsbedrijf Buitendienst
	VGL - Grootwinkelbedrijven Levensmiddele
	VGT /Ver.Grootwinkelbedrijf Textiel
	Videobranche
	Villeroy & Boch Wellness BV
	VNV Beveiliging
	Voortgezet Onderwijs (VO)
	Vopak Barging Europe
	Vopak Chemical Tankers Serv. BV
	Vopak tankopslag (vott/pton)
	VPK Packaging (vh Uniwell)
	VT Personnel Services BV
	VVV
	Wagenborg Sleepdienst BV
	Waterbus bv
	Waterleiding Maatschappij Limburg
	Waterleidingmaatschap. Midden Nederland
	Waterleidingmaatschappij Oost Brabant
	Welzijn
	Wijnen, van
	Witco Chemical
	Zaterdagbestellers
	Zeehavenbedrijf Dordrecht
	Zeep-, was-, en reinigingsmiddelenindust
	Zeilmakerijen, Dekkle.& Scheepsben.(SZS)
	Zenitel Netherlands BV
	Ziegler expeditie
	Zuivelindustrie hoger personeel
AAR Aircraft	
AGA Gas	
Anvv	
AssiDomän	
Associatie	
Aventis CropScience	
Barry Callebaut	
BAT Netherlands Raam-CAO	
California	
Centrum Vakopleiding	

Cereol	
Combiservices	
Crosfield	
CSM Suiker I	
Ctsv	
Datelnets Diensten	
Datelnets Projecten	
Datelnets Projecten Infrastructuur	
Delta Lloyd	
dmc ² Electronic Materials I	
Dyade Dienstverlening	
Edwards Lifesciences	
ENB Advies (Nutsbedrijven)	
ESD	
Fr8	
Franpack Bates	
Fresenius Hemocare	
Friskies	
Fusion	
Gelatine Delft	
Gouda Vuurvast Ovenbouw	
Gouda Vuurvast Productie en Kantoor	
Imperial Tobacco	
KBB	
Kemira Agro Pernis	
Kliq	
KLM Luchtvaartschool	
Kornelis Kunsthars	
KPN Telecom	
Kunststoffen & Rubber (NWBC)	
Luchtverkeersleiding	
Maetis Arbo	
Mannesmann VDO Car Communication	
Maxxim Medical	
Mayr-Meln-hof	
MCS	
Meneba Meel Rotterdam/ Wormerveer	
Metaal en Technische bedrijfstakken	
Multi Modaal Vervoer	
Nampak	
Nedloyd Kantoor	
Nestle I	
Nestle II	
NIC	
Niemeijer	
Niemeijer I	
Niemeijer II	
NIZO	
NOB (facilitair bedrijf)	

Novartis Consumer Health	
P&O Nedlloyd Kantoorpersoneel	
Papierindustrie	
Philips	
Pril	
Prismant	
RPC Tedeco	
SCA Hygiene Products Hoogezand	
SCA Packaging	
SCA Packaging Benelux	
SCI Netherlands	
SER	
Staatsloterij	
Steengaasfabriek Twello	
Suiker Unie	
SUK	
Supermarkten	
Trelleborg Bakker	
T-Systems	
Ucosan	
Union Minière	
Union-Transport	
UWV	
Vandervalk + de groot	
Veem & Factor	
VHP	
VHP Veiligheidspapierfabriek	
Visafslag Urk	
Waterbedrijven	
WENb Distributie	
WENb Productie	
Woningraad-Groep	
Zaanlandse Olieraffinaderij	
Zeolyst	

BIJLAGE 2. DE CODERINGSLIJST VAN DE FNV

De coderingslijst van de FNV cao-databank

I Algemeen				
1 Looptijd van t/m	1 Looptijd van t/m Algemeen (totaal aantal CAO	Van	Tot	Eenmalig
2 CAO werknemers	1 werknemers)	Werknemers		Blijvend
3 Niet-CAO werknemers	1 Aantal niet CAO werknemers	Werknemers		Blijvend
4 Leden onder CAO	1 Aantal leden	Leden		Blijvend
	2 Vrouwen			Blijvend
	3 Mannen			Blijvend
5 Opzeggen CAO	1 Datum opzeggen CAO	Opzeggen per		Eenmalig
6 Aantal werknemers na AVV	1 Aantal werknemers na AVV	Werknemers		Blijvend
7 Werkgeversbijdrage	1 Werkg.bijdrage AWWV regeling	ja/nee		Blijvend
	2 Werkgeversbijdrage	ja/nee		Blijvend
	3 Bedrag werkgeversbijdrage	euro per jaar		Blijvend
8 Klachtrecht	1 Klachtenprocedure STAR	ja/nee		Blijvend
	2 Geschillencommissie	ja/nee		Blijvend
2 Inkomen & Functie				
1 Structureel	1 Loonsverhoging structureel 1	%	Per	Eenmalig
	2 Loonsverhoging structureel 2	%	Per	Eenmalig
	3 Loonsverhoging structureel 3	%	Per	Eenmalig
	4 Loonsverhoging structureel 4	%	Per	Eenmalig
	5 Loonsverhoging structureel 5	%	Per	Eenmalig
	6 Loonsverhoging structureel 6	%	Per	Eenmalig
	7 Loonsverhoging structureel 7	%	Per	Eenmalig
	8 Loonsverhoging structureel 8	%	Per	Eenmalig
2 Eenmalig	1 Eenmalig % 1	%	Per	Eenmalig
	2 Eenmalig % 2	%	Per	Eenmalig
	3 Nominale bedragen 1e ktr. jaar	x	euro	Eenmalig
	4 Nominale bedragen 2e ktr. jaar	x	euro	Eenmalig
3 Toeslagen	1 Toeslag dag- & avonddienst standaard	%	Ber. over	Blijvend
	Toeslag dag-, avond & nachtdns			
	2 standaard	%	Ber. over	Blijvend
	Toeslag volcontinue 33.6 uur			
	5 standaard	%	Ber. over	Blijvend
	Ma-vr			
	1 1 Standby/oproep/bereikbaar/consign	%	euro	Blijvend
	Za			
	1 2 Standby/oproep/bereikbaar/consignatie	%	euro	Blijvend
	Zo			
	1 3 Standby/oproep/bereikbaar/consignatie	%	euro	Blijvend
	Roosterd			
	1 9 Standby/oproep/bereikbaar/consi	%	euro	Blijvend
	Feestdag			
	1 4 Standby/oproep/bereikbaar/cons	%	euro	Blijvend
	20 Feestdagtoeslag	%	Ber. over	Blijvend
	2 1 Feestdagtoeslag ploegendienst	%	Ber. over	Blijvend
	2 2 Toeslag avonddienst	%	Ber. over	Blijvend
	2 3 Toeslag nachtdienst	%	Ber. over	Blijvend
	2 4 Gelijke toeslag deeltijdwerkers	ja/nee		Blijvend
	2 5 Gelijke toeslag tijdelijk personeel	ja/nee		Blijvend
	2 6 Gelijke toeslag vakantiewerkers	ja/nee		Blijvend
	Vorstverlet/hoogwater			
	2 7 vergoedingsregelin	ja/nee		Blijvend
	2 8 dispensatieregeling aanwezig	ja/nee		Blijvend

Overige					
4Inkomenscomponenten	1 Vakantietoelage	%	Ber. over	Blijvend	
	2 Vloer vakantie toeslag 1 e/2e ktr. jaar	euro	euro	Eenmalig	
	3 Gepremieeerde spaarregeling	Ja/Nee		Blijvend	
	5 Maximale inleg spaarregeling	euro/jaar		Blijvend	
	6 Max. werkg. bijdrage spaarregeling	euro/jaar		Blijvend	
	7 Winstdelingsregeling	Ja/Nee		Blijvend	
	9 Spaarloonregeling	Ja/Nee		Blijvend	
	14 Max inleg spaarloonregeling Hoogte fiscaal maximum	euro/jaar		Blijvend	
	15 (spaarloonreg.)	euro/jaar		Blijvend	
	11 Eindejaarsuitkering	Ja/Nee		Blijvend	
	16 Hoogte eindejaarsuitkering	%	euro	Blijvend	
	13 Dertiende maand	Ja/Nee		Blijvend	
	17 Veertiende periode	Ja/Nee		Blijvend	
	5 Functieclassificatiesysteem	1 Naam systeem			Blijvend
		2 Bovengrens functiecl. systeem	Punten		Blijvend
		6 Invoering variabel loon	Ja/Nee		Eenmalig
		7 Variabel loon naar beoordeling	Ja/Nee		Blijvend
8 Laagste loonschaal		euro		Blijvend	
10 Aanloopschalen hogere functies		ja/nee		Blijvend	
11 Overige afspraken lagere betaling		ja/nee		Blijvend	
12 Aantal periodieken alle functiegroepen		periodieken		Blijvend	
13 Aantal functiegroepen		functiegroepen		Blijvend	
8 Overwerk		1 Overwerktoelage ma t/m vrij	%	%	Blijvend
		2 Overwerktoelage za	%	%	Blijvend
		3 Overwerktoelage zo	%	%	Blijvend
		4 Overwerktoelage feestdagen	%	%	Blijvend
	5 Overwerktoelage roosterdag	%	%	Blijvend	
	6 Betaling - tijd voor tijd	ja/nee		Blijvend	
	7 Betaling - tijd voor tijd + % tijd	ja/nee	%	Blijvend	
	8 Betaling - uitbetaling uren	ja/nee		Blijvend	
	9 Betaling - uren en toeslag	ja/nee		Blijvend	
	10 Betaling - naar keuze	ja/nee		Blijvend	
	11 Betaling - mogelijkheid tot sparen	ja/nee		Blijvend	
	12 Meerurentoeslag deeltijders	ja/nee		Blijvend	
	13 Vaste vergoeding overwerk	ja/nee		Blijvend	
9 Reiskostenregeling	1 OV-regeling	ja/nee		Blijvend	
	2 Km-regeling (wettelijk)	ja/nee		Blijvend	
	3 Hogere km-vergoedingsregeling	eurocent/km		Blijvend	
	4 Carpoolregeling	ja/nee		Blijvend	
10 Specifieke toeslagen	1 Cruise toeslag	ja/nee		Blijvend	
	2 Ladingsbehandeling (toeslag)	ja/nee		Blijvend	
	3 Zeesleepvaart	ja/nee		Blijvend	
	4 Diplomaverhoging	ja/nee		Blijvend	
	5 Tankerverhoging	ja/nee		Blijvend	
3 Arbeidstijd & Rooster					
14 Standaard arbeidsduur	1 Jaarlijkse arbeidsduur volgens CAO	uur per jaar		Blijvend	
	2 Standaard werktijd per week	uur/week		Blijvend	
	3 Bruto uur per week	uur/week		Blijvend	
	4 ATV dagen	dagen	uren	Blijvend	
	5 ATV dagen vrij opneembaar	ja/nee		Blijvend	
	6 ATV dagen bij deeltijd	ja/nee		Blijvend	
Standaard dag- en 3 avonddienst					
14 Standaard dag-, avond &	1 Bruto uur per week	Uur/week		Blijvend	
	2 ATV dagen	Dagen	Uren	Blijvend	
	3 Vakantiedagen (alleen bij afwijking stnd	Dagen	Uren	Blijvend	
14 Standaard dag-, avond &	1 Bruto uur per week	Uur/week		Blijvend	

nachtd				
	2ATV dagen	Dagen	Uren	Blijvend
	3Vakantiedagen (alleen bij afwijking stnd	Dagen	Uren	Blijvend
Standaard volcontinuue 33.6				
7 uur	1Bruto uur per week	Uur/week		Blijvend
	2ATV dagen	Dagen	Uren	Blijvend
	3Vakantiedagen (alleen bij afwijking stnd	Dagen	Uren	Blijvend
	4Opkomst dagen per jaar	dagen per jaar		Blijvend
9Flexibele arbeidstijden	1Piek-dal / seizoenswerk	Ja/Nee		Blijvend
11Deeltijdwerk	1Recht op deeltijd	Ja/Nee		Blijvend
	2Deeltijd op alle functies en nivo's	Ja/Nee		Blijvend
	3Verpl. om min. aantal uren te werken	Ja/Nee	Uur	Blijvend
	4Verhoging deeltijdbanen (aantal of %)	Banen	%	Eenmalig
	Min. urengrens (voor scholing, VUT			
	5 etc.)	Uren		Blijvend
	13Uitbreiding uren mogelijk	ja/nee		Blijvend
	7Rechtspositie deeltijd = voltyd	Ja/Nee		Blijvend
	10Overwerktoeslag deeltijd = voltyd	Ja/Nee		Blijvend
	11Zeggenschap roosters	Ja/Nee		Blijvend
	12Verlofsparen mogelijk?	Ja/Nee		Blijvend
15Feestdagen	1 1 januari	ja/nee		Blijvend
	2Goede vrijdag	ja/nee		Blijvend
	3 1e paasdag	ja/nee		Blijvend
	4 2e paasdag	ja/nee		Blijvend
	5Hemelvaart	ja/nee		Blijvend
	6 1e Pinksterdag	ja/nee		Blijvend
	7 2e Pinksterdag	ja/nee		Blijvend
	18Koninginnedag / 30 april	ja/nee		Blijvend
	8 1 mei	ja/nee		Blijvend
	9 5 mei jaarlijks	ja/nee		Blijvend
	10 5 mei (alleen in lustrumjaar)	ja/nee		Blijvend
	11Carnaval	ja/nee	dagen	Blijvend
	12 1e Kerstdag	ja/nee		Blijvend
	13 2e Kerstdag	ja/nee		Blijvend
	14Overige bijzondere feestdagen	ja/nee		Blijvend
	15Offerfeest/ledul Ad H	ja/nee		Blijvend
	16Holifeest/Holiphagwa	ja/nee		Blijvend
	17Suikerfeest/ledul Fitr	ja/nee		Blijvend
16Roosters	1Volgt wet: Standaard regeling	ja/nee		Blijvend
	2Volgt wet: Specifieke regeling	ja/nee		Blijvend
	3Overlegregeling	ja/nee		Blijvend
13Vari-tijd	10Afspraken over vari-tijd	ja/nee		Blijvend
	3Ondergrens bandbreedte	uur/week		Blijvend
	4Bovengrens bandbreedte	uur/week		Blijvend
	5Sparen in tijd of geld			Blijvend
	6Termijn waarbinnen opname overuren	weken		Blijvend
	7Salaris op basis van standaardtijd	ja/nee		Blijvend
	8Salaris op basis van werkelijke tijd	ja/nee		Blijvend
Offshore				
17roosters/zeewachtsyst	1 4 uur op 8 uur af	ja/nee		Blijvend
	2 6 uur op 6 uur af	ja/nee		Blijvend
	3 12 uur op 12 uur af	ja/nee		Blijvend
4Ouderen				
2 VUT	1VUT-leeftijd	Jaar	Aantal dienstjr	Blijvend
	2VUT-leeftijd eenmalig	Jaar	Aantal dienstjr	Eenmalig
	3VUT 40 dienstjaren	Ja/Nee		Blijvend

		Van	Tot	
	4Looptijd VUT-regeling			Blijvend
	5Premie VUT volledig werkgever	Ja/Nee		Blijvend
	6Premie VUT werkg. huidig kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	7Premie VUT werkg. volgend kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	8Premie VUT werkn. huidig kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	9Premie VUT werkn. volgend kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	10Ingangleeftijd deeltijd VUT	Jaar		Blijvend
	11Parttimers VUT gerechtigd	Ja/Nee		Blijvend
3Pensioen	25AVV datum VUT-regeling	AVV per		Blijvend
	1 Soort pensioenregeling			Blijvend
	2(in)directe discriminatie	Ja/Nee		Blijvend
	3(in)directe discriminatie opgeheven	Ja/Nee		Blijvend
	4Pensioenpremie vrijstelling WAO	Ja/Nee		Blijvend
	5Franchise berekening - afgeleid AOW			Blijvend
	6Franchiseberekening - nominaal	euro		Blijvend
	7Premie pensioen volledig werkgever	Ja/Nee		Blijvend
	8Premie pensioen werkg. huidig kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	Premie pensioen werkg. volgend kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	10Premie pensioen werk. huidig kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	Premie pensioen werkn. volgend kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	12Flexibel pensioen	Ja/Nee		Blijvend
	13Partner pensioen	Ja/Nee		Blijvend
	14ANW-gat verzekering	Ja/Nee		Blijvend
	15ANW gat verz. verplicht (collectief)	Ja/Nee		Blijvend
	16ANW-gat verz. vrijwillig (individueel)	Ja/Nee		Blijvend
	18Hoogte opbouw pensioenregeling	% per jaar		Blijvend
5Werk & Prive				
	Kort verzuim regeling			
7betaald	1 Betaald verlof max. dagen	ja/nee	dagen	Blijvend
	2Huwelijk werknemer	dagen		Blijvend
	3Huwelijk verwanten	dagen		Blijvend
	4Overlijden fam. 1e graads	dagen	dgn bij regelen	Blijvend
	5Overlijden fam. 2e graads	dagen		Blijvend
	Onbetaald verlof (zonder enig doel)			
	6 max.	ja/nee	dagen	Blijvend
6Vakantiedagen	7Sabbatsverlof	ja/nee		Blijvend
	1 16 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	2 17 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	3 18 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	4 19 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	5 20 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	6 21 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	7 22 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	8 23 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	9 24 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	10 25 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	11 26 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	12 27 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	13 28 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	14 29 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	15 30 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	16 31 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	17 32 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	18 33 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	19 34 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	20 35 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend

	21	36 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	22	37 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	23	38 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	24	39 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	25	40 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	26	41 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	27	42 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	28	43 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	29	44 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	30	45 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	31	46 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	32	47 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	33	48 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	34	49 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	35	50 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	36	51 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	37	52 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	38	53 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	39	54 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	40	55 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	41	56 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	42	57 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	43	58 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	44	59 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	45	60 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	46	61 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	47	62 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	48	63 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
	49	64 jaar	dagen per jaar	uren per jaar	Blijvend
8	Senioren	dagen/uren 55 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		2Dagen/uren 56 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		3Dagen/uren 57 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		4Dagen/uren 58 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		5Dagen/uren 59 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		6Dagen/uren 60 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		7Dagen/uren 61 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		8Dagen/uren 62 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		9Dagen/uren 63 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		10Dagen/uren 64 jr senioren	dagen per week	uren per week	Blijvend
		11 Geen verpl. overwerk vanaf lf.	jaar		Blijvend
		12 Geen verpl. ploegend. vanaf lf.	jaar		Blijvend
		13 Recht uit ploegend. te gaan vanaf lf.	jaar		Blijvend
		14 Afspraken opleiding/andere functie	ja/nee		Blijvend
		15 Planmatige aanpak	ja/nee		Blijvend
		16 Afspraken over seniorenbeleid	ja/nee		Blijvend
I	Kinderopvang	1 Regeling kinderopvang	Ja/Nee		Blijvend
		3 Kinderopvang voor alle werkn.	Ja/Nee		Blijvend
		4 Kinderopv voor alleen vrouwen	Ja/Nee		Blijvend
		5 Kindplaatsen (max aantal of bedrag)	Plaatsen	euro	Blijvend

	6Deelname leeftijd kinderen	t/m		Blijvend
	7CAO-fonds	ja/nee		Blijvend
	Financiële bijdrage werkgever			
	8gemaximeer	ja/nee	euro	Blijvend
	9VWS-tabel	ja/nee		Blijvend
Zwangerschaps- en 9bevallingsve	1Bovenwet. aanvulling (lengte verlof)	ja/nee	weken	Blijvend
	Recht om bepaalde taken niet uit te			
	2 voer	ja/nee		Blijvend
	3Borstvoedingsfaciliteiten	ja/nee		Blijvend
	4Uitsluiting van werk bij zwangerschap	ja/nee		Blijvend
2Kraamverlof vader	1Kraamverlof vader	ja/nee		Blijvend
	2Conform Wet arbeid en zorg	ja/nee		Blijvend
	3Verlof in werkdagen/weekdagen	dagen	uren	Blijvend
	4Doorbetaling	ja/nee	%	Blijvend
	5CAO-fonds	ja/nee		Blijvend
	6Ook voor partner	ja/nee		Blijvend
3Ouderschapsverlof	2Bovenwet. aanvulling (lengte verlof)	Ja/Nee	weken	Blijvend
	4Betaald verlof niet gewerkte uren	Ja/Nee	%	Blijvend
	6Verpl. min. aantal uren blijven werken	Ja/Nee	Uur	Blijvend
	Pensioenpremie (werknemer) betaald			
	7 door	ja/nee		Blijvend
	Pensioenpremie (werkgever) betaald			
	8 door	ja/nee		Blijvend
	9Pensioenpremie (fonds) betaald door	ja/nee		Blijvend
	10CAO-fonds	ja/nee		Blijvend
	11Max. leeftijd kind	leeftijd kind		Blijvend
	12Leeftijdsgrens bij gedeeltelijke betalen	leeftijd kind	%	Blijvend
	13Splitsing van verlof mogelijk	ja/nee		Blijvend
10Calamiteitenverlof	1 Conform Wet arbeid en zorg	ja/nee		Blijvend
	2Betaling 100%, 70%	%		Blijve
	3Aantal dagen gelimiteerd	ja/nee	dagen	Blijvend
	4CAO-fonds	ja/nee		Blijvend
	5Verrekening met ATV-dagen	ja/nee	%	Blijvend
	6Verrekening met vakantiedagen	ja/nee	%	Blijvend
11Zorgverlof kort	1Kort zorgverlof	ja/nee		Blijvend
	2Conform Wet arbeid en zorg	ja/nee		Blijvend
	3Aantal dagen > 10	dagen		Blijvend
	4Aantal dagen < 10	dagen		Blijvend
	5Doorbetaling:	ja/nee	%	Eenmalig
	6CAO-fonds	ja/nee		Eenmalig
	Beperking tot			
	7levensbedreigend/terminaal	ja/nee		Blijvend
	Clausulering/toestemming werkgever			
	8verei	ja/nee		Blijvend
	9Verrekening met ATV-dagen	ja/nee		Blijvend
	10Verrekening met vakantiedagen	ja/nee		Blijvend
Zorgverlof kort toegestaan	Inwonend zorgverlof kort toegestaan			
12 voo	1 voo	ja/nee		Blijvend
	Uitwonend zorgverlof kort toegestaan			
	2 voo	ja/nee		Blijvend
	Familie 1e graad zorgverlof kort			
	3toegest	ja/nee		Blijvend
	Familie 2e graad zorgverlof kort			
	4toegest	ja/nee		Blijvend
	Partner zorgverlof kort toegestaan			
	5 voor	ja/nee		Blijvend
13Zorgverlof lang	1 Lang zorgverlof	weken		Blijvend
	2Doorbetaling:	ja/nee	%	Blijvend

	3 CAO-fonds	ja/nee	Blijvend
	4 Aanvulling werkgever op UVI- uitkering, p	ja/nee	Blijvend
	5 Beperking tot levensbedreigend/terminaal Clausulering/toestemming werkgever	ja/nee	Blijvend
	6 verei	ja/nee	Blijvend
14 Zorgverlof lang toegestaan voor	1 inwonend	ja/nee	Blijvend
	2 uitwonend	ja/nee	Blijvend
	3 familie	ja/nee	Blijvend
	4 familie	ja/nee	Blijvend
	5 partner	ja/nee	Blijvend
15 Rouwverlof	1 Rouwverlofregeling	ja/nee	Blijvend
5 Beleid seksuele intimidatie	1 Preventie seksuele intimidatie	Ja/Nee	Blijvend
	2 Klachtregeling	Ja/Nee	Blijvend
	3 Vertrouwenspersoon	Ja/Nee	Blijvend
	4 Beleid preventie ongewenst gedrag	ja/nee	Blijvend
16 Verlofsparen	1 2 Verlofsparen	Ja/Nee	Blijvend
	1 Uit bruto loon	ja/nee	Blijvend
	2 Max. spaarperiode	dagen per jaar uren per jaar	Blijvend
	3 Max. verlofperiode	dagen per jaar uren per jaar	Blijvend
	4 Min. spaarperiode	dagen per jaar uren per jaar	Blijvend
	5 Min. Verlofperiode	dagen per jaar uren per jaar	Blijvend
	6 Voortzetting persioenopbouw	ja/nee	Blijvend
	7 Voortzetting overige bepalingen	ja/nee	Blijvend
	8 Zeggenschap tijdstip opname	ja/nee	Blijvend
	9 Bonus van werkgever	ja/nee	Blijvend
	10 Overige bepalingen	ja/nee	Blijvend
	1 1 Verlofmandje	ja/nee	Blijvend
17 Uitzendtermijn en verlof	1 Compensatieverlof voor mn vakantie	dagen varen	dagen verlof Blijvend
	2 2 Compensatieverlof voor mn vakantie	weken varen	weken verlof Blijvend
	3 3 Compensatieverlof voor mn vakantie	maanden varen	maanden verlof Blijvend
6 Jongeren			
1 Vakvolwassenleeftijd	2 Vakvolwassen vanaf leeftijd	jaar	Blijvend
Koppeling jeugd. aan			
2 fnct.sch	1 Koppeling jeugdloon aan functieschaal	Ja/Nee	Blijvend
4 Diplomatoeslag	1 Diplomatoeslag	euro	Blijvend
8 Studeren en werk	1 Stageregeling binnenland	ja/nee	Blijvend
	2 Stageregeling buitenland	ja/nee	Blijvend
	3 Studiefinanciering	ja/nee	Blijvend
	4 Doorbetaling schooldag	ja/nee	Blijvend
9 Vakantiewerk	1 Aparte regeling vakantiewerk	ja/nee	Blijvend
7 Arbeidsomstandigheden			
Fysieke			
1 arbeidsomstandigheden	1 Normatieve afspraak	Ja/Nee	Blijvend
	2 Lichtere afspraken		Eenmalig
Organisatorische			
2 omstandigh.	1 Normatieve afspraak	Ja/Nee	Blijvend
	2 Lichtere afspraken		Eenmalig
3 Verzuimbeleid	1 Feitelijk ziekteverzuim	% / kal.jaar	Blijvend
	2 Normatieve afspraak	Ja/Nee	Blijvend
	3 Lichtere afspraken		Eenmalig

Interne herplaatsing				
4WAO'ers	1 Normatieve afspraak	Ja/Nee		Blijvend
	2 Lichtere afspraken			Eenmalig
5 Externe plaatsing WAO'ers	1 Normatieve afspraak	Ja/Nee		Blijvend
	2 Lichtere afspraken			Eenmalig
6 Deskundige dienst	2 naam deskundige dienst			Blijvend
	1 Aansluiting deskundige dienst	Ja/Nee		Blijvend
7 Werkdruk	1 Onderzoek	ja/nee		Blijvend
	2 Afspraken	ja/nee		Blijvend
8 Opdrachtgeverschap	1 Opdrachtgeverschap	ja/nee		Blijvend
9 Arboconvenanten	1 Arboconvenanten	ja/nee		Blijvend
8 Milieu				
1 Afspraken over milieu	1 Algemene uitgangspunten	Ja/Nee		Blijvend
	2 Informatie en overleg	Ja/Nee		Blijvend
	3 Rechtspositie werknemers	Ja/Nee		Blijvend
	4 Milieuzorgsysteem	Ja/Nee		Blijvend
	5 Overig	Ja/Nee		Blijvend
9 Arbeidsmarkt				
12 Leerlingwezen	1 Afspraken over leerlingwezen	ja/nee		Blijvend
	Afspraken over			
2 Leerarbeidsovereenkomst	1 leerarbeidsovereenkomsten	Ja/Nee		Blijvend
Werkervaringsplaatsen	Werkervaringsplaatsen (aantal of			
3 algemeen	1 bedrag)	Plaatsen	euro	Eenmalig
11 Arbeidsmarktproject	1 Zijn er streefcijfers	Ja/Nee		Blijvend
	2 Aantal	plaatsen		Blijvend
	3 Medewerking externe organisatie	organisatie		Blijvend
	4 Doelgroepen	ja/nee		Blijvend
	5 Aard project	omschrijving		Eenmalig
	6 Bedrag project	euro		Eenmalig
	7 Mobiliteitscentrum	Ja/Nee		Eenmalig
	Doorlopend bedrijfs(tak)			
Opleidingen (v/h	1 opleidingsplan	Ja/Nee		Blijvend
8 investeringsc	3 Eenmalig opleidingsplan	Ja/Nee		Eenmalig
	4 Ind. opleidingsplan/POP pers. opl. plan	Ja/Nee		Blijvend
	9 Persoonlijk ontwikkelings Budget	% v.d. loonsomeuro's		Blijvend
	6 Niet functiegebonden scholing	Ja/Nee		Blijvend
	8 Outplacement	ja/nee		Blijvend
10 Opleidingsfonds	1 Opleidingsfonds	Ja/Nee		Blijvend
	2 Premiehoogte	%		Blijvend
	3 Looptijd opleidingsfonds			Eenmalig
	4 Datum Algemeen bindend verklaring			Blijvend
13 Banen	1 Instroom afspraak nieuwe banen	ja/nee		Blijvend
10 Sociale Zekerheid				
1 Ziektekosten	1 Regeling aanwezig	Ja/Nee		Blijvend
	3 Premie werkg. huidig kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	4 Premie werkg. volgend kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	5 Premie werkn. huidig kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	6 Premie werkn. volgend kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
2 Bijverzekering WAO	1 Regeling aanwezig	Ja/Nee		Blijvend
	3 Premie werkg. huidig kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	4 Premie werkg. volgend kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	5 Premie werkn. huidig kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	6 Premie werkn. volgend kal.jaar	% v/d loonsom		Blijvend
	7 Collectieve verzekering	ja/nee		Blijvend
	8 Vrijwillige regeling	ja/nee		Blijvend
	9 Aanvulling tot 70 %	ja/nee	%	Blijvend
	10 Welke premievrije voet	euro		Blijvend
	11 Leeftijdsafhankelijk	ja/nee		Blijvend
	12 Premiebetaling tot welke leeftijd	jaar		Blijvend

	13Premie via Pensioenfonds	ja/nee		Blijvend
	14Premie via verzekeringscontract	ja/nee		Blijvend
	15Premie via aparte Stichting	ja/nee		Blijvend
	16AVV aangevraagd	ja/nee		Blijvend
3ZW/WAO iedereen	1 ZW-jaar garantieniveau ... %	maanden	%	Blijvend
	2WAO garantieniveau mnd/%	maanden	%	Blijvend
	3WAO garantieniveau mnd/%	maanden	%	Blijvend
	4Negatieve prikkels	ja/nee		Blijvend
	5Inleveren vakantiedagen	ja/nee		Blijvend
	6Wachtdagen	ja/nee		Blijvend
	7Positieve prikkels	ja/nee		Blijvend
ZW/WAO oudere 4werknemers	1 Garantie vanaf leeftijd	jaar		Blijvend
	2ZW-jaar garantieniveau ... %	maanden	%	Blijvend
	3WAO garantieniveau mnd/%	maanden	%	Blijvend
	4WAO garantieniveau mnd/%	maanden	%	Blijvend
WAO-tabel bij variabele 5uitker	1Aanvulling 1	arbeidson tot %	% aanvulling	Blijvend
	2Aanvulling 2	arbeidson tot %	% aanvulling	Blijvend
	3Aanvulling 3	arbeidson tot %	% aanvulling	Blijvend
	4Aanvulling 4	arbeidson tot %	% aanvulling	Blijvend
	5Aanvulling 5	arbeidson	% aanvulling	Blijvend
11 Zeggenschap 1Faciliteiten (kader)leden	1Recht op informatie/publicatie	Ja/Nee		Blijvend
	2Recht op tijd algemene zaken	Ja/Nee		Blijvend
	6recht op tijd uitwerken CAO	Ja/Nee		Blijvend
	3Recht op ruimte	Ja/Nee		Blijvend
	4Recht op scholing	Ja/Nee		Blijvend
	Rechtsbesch. kaderleden conform			
	5WOR	Ja/Nee		Blijvend
13Kwaliteit vd contracten Flexibele 2arbeidsovereenkomste	Arbeidsovereenkomsten voor			
	1bepaalde tijd	Ja/Nee		Blijvend
	10 0-urencontracten	ja/nee		Blijvend
	11Hulpkrachtencontracten	ja/nee		Blijvend
	12Min-maxcontracten	ja/nee		Blijvend
	13Karweiwerk regeling	ja/nee		Blijvend
	14Contracten per reis	ja/nee		Blijvend
3Uitzendwerk	1Afspraken t.a.v. uitzendwerk	ja/nee		Blijvend
	2Alleen tijd. pers. bij tijd. werk	ja/nee		Blijvend
	3Omzetting in vaste aanstelling mogelijk	ja/nee		Blijvend
	4Maximering tijd. pers. (aantal of %)	aantal	%	Blijvend
	5Scholing tijd personeel	ja/nee		Blijvend
	6SMU-bepaling	ja/nee		Blijvend
4Vakantiewerk	1Bijzondere regeling vakantiewerk	ja/nee		Blijvend
5Contract "zelfstandigen"	1Contract-bepalingen	ja/nee		Blijvend
6CAO a la carte	1CAO a la carte van toepassing	ja/nee		Blijvend
7CAO a la carte - Bronnen	1Bovenwettelijk vakantiedagen	ja/nee		Blijvend
	2Roostervrije dagen of ATV-dagen	ja/nee		Blijvend
	3Overwerk compensatie in tijd	ja/nee		Blijvend
	4Overwerk compensatie in geld	ja/nee		Blijvend
	5Consignatievergoeding in tijd	ja/nee		Blijvend
	6Consignatievergoeding in geld	ja/nee		Blijvend
	7Senioren dagen	ja/nee		Blijvend
	8Tijdsparen	ja/nee		Blijvend

	9Eindejaarsuitkering	ja/nee		Blijvend
	10Toeslagen	ja/nee		Blijvend
	11Winstdelingsregeling	ja/nee		Blijvend
	12Sparloonregeling	ja/nee		Blijvend
	13Eenmalige beloningselementen	ja/nee		Blijvend
	14Premiespaarregeling	ja/nee		Blijvend
	15Extra verlofdagen	ja/nee		Blijvend
8CAO a la carte - Doelen	1Extra verlofdagen	ja/nee		Blijvend
	2Doorbetaling loopbaanonderbreking	ja/nee		Blijvend
	Doorbetaling verlening			
	3ouderschapsverlof	ja/nee		Blijvend
	4Extra scholingsverlof	ja/nee		Blijvend
	5Studiekosten	ja/nee		Blijvend
	6Sparen voor vervroegd pensioen	ja/nee		Blijvend
	7Verhogen pre-pensioen	ja/nee		Blijvend
	8Aanvullende ziektekostenverzekering	ja/nee		Blijvend
	9WAO-hiaat	ja/nee		Blijvend
	10ANW-hiaat	ja/nee		Blijvend
	11Eigen bijdrage lease auto	ja/nee		Blijvend
	12Eigen bijdrage kinderopvang	ja/nee		Blijvend
	13Eigen bijdrage telefoon	ja/nee		Blijvend
	14Aandelenplan	ja/nee		Blijvend
	15Loon in natura	ja/nee		Blijvend
	16Eigen bijdrage PC-privé	ja/nee		Blijvend
	17Uitbetaling verlofdagen in geld	ja/nee		Blijvend
9Gelaagde CAO	1Decentrale afspraken	ja/nee		Blijvend
	2Arbeidstijden/roosters	ja/nee		Blijvend
	3Verlofregelingen	ja/nee		Blijvend
	4Sparregelingen	ja/nee		Blijvend
14Internationaal				
1Gedragscode	1 Sociaal Beleid	Ja/Nee		Blijvend
	2Milieuafspraken	ja/nee		Blijvend
	3Corporate governance	ja/nee		Blijvend
2Solidariteitsbijdrage	1 0,1% regeling	ja/nee		Blijvend
	2Bedrag bij 0,1%	euro		Blijvend
	3Andere percentages of bedrag	%	euro	Blijvend
3Afstemming	1 Europees	ja/nee		Blijvend
	2Mondiaal	ja/nee		Blijvend
	3Concern	ja/nee		Blijvend

Recent publications of the Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies

WORKING PAPERS

- 03-25 "Wage Indicator" – Dataset Loonwijzer
Januari 2004 dr Kea Tijdens
- 03-24 "Codeboek DUCADAM Dataset"
December 2003 Drs Kilian Schreuder & dr Kea Tijdens
- 03-23 "Household Consumption and Savings Around the Time of Births and the Role of Education"
December 2003 Adriaan S. Kalwij
- 03-22 "A panel data analysis of the effects of wages, standard hours and unionisation on paid overtime work in Britain"
October 2003 Adriaan S. Kalwij
- 03-21 "A Two-Step First-Difference Estimator for a Panel Data Tobit Model"
December 2003 Adriaan S. Kalwij
- 03-20 "Individuals' Unemployment Durations over the Business Cycle"
June 2003 dr Adriaan Kalwei
- 03-19 Een onderzoek naar CAO-afspraken op basis van de FNV cao-databank en de AWWN-database"
December 2003 dr Kea Tijdens & Maarten van Klaveren
- 03-18 "Permanent and Transitory Wage Inequality of British Men, 1975-2001: Year, Age and Cohort Effects"
October 2003 dr Adriaan S. Kalwij & Rob Alessie
- 03-17 "Working Women's Choices for Domestic Help"
October 2003 dr Kea Tijdens, Tanja van der Lippe & Esther de Ruijter
- 03-16 "De invloed van de Wet arbeid en zorg op verlofregelingen in CAO's"
October 2003 Marieke van Essen
- 03-15 "Flexibility and Social Protection"
August 2003 dr Ton Wilthagen
- 03-16 "Top Incomes in the Netherlands and The United Kingdom over the Twentieth Century"
September 2003 Sir dr A.B. Atkinson and dr. W. Salverda
- 03-17 "Tax Evasion in Albania: an Institutional Vacuum"
April 2003 dr Klarita Gërxhani
- 03-12.1 "Politico-Economic Institutions and the Informal Sector in Albania"
May 2003 dr Klarita Gërxhani
- 03-11.1 "Tax Evasion and the Source of Income: An experimental study in Albania and the Netherlands"
May 2003 dr Klarita Gërxhani
- 03-10.1 "Chances and limitations of "benchmarking" in the reform of welfare state structures - the case of pension policy"
May 2003 dr Martin Schludi
- 03-09.1 "Dealing with the "flexibility-security-nexus: Institutions, strategies, opportunities and barriers"
May 2003 prof. Ton Wilthagen en dr. Frank Tros
- 03-08.1 "Tax Evasion in Transition: Outcome of an Institutional Clash -Testing Feige's Conjecture"
March 2003 dr Klarita Gërxhani
- 03-07.1 "Teleworking Policies of Organisations- The Dutch Experience"
February 2003 dr Kea Tijdens en Maarten van Klaveren
- 03-06.1 "Flexible Work- Arrangements and the Quality of Life"
February 2003 drs Cees Nierop

- 01-05.1 Employer's and employees' preferences for working time reduction and working time differentiation – A study of the 36 hours working week in the Dutch banking industry”
2001 dr Kea Tijdens
- 01-04.1 “Pattern Persistence in European Trade Union Density”
October 2001 prof. dr Danielle Checchi, prof. dr Jelle Visser
- 01-03.1 “Negotiated flexibility in working time and labour market transitions – The case of the Netherlands”
2001 prof. dr Jelle Visser
- 01-02.1 “Substitution or Segregation: Explaining the Gender Composition in Dutch Manufacturing Industry 1899 – 1998”
June 2001 Maarten van Klaveren – STZ Advies en Onderzoek, Eindhoven, dr Kea Tijdens
- 00-01 “The first part-time economy in the world. Does it work?”
June 2000 prof. dr Jelle Visser

RESEARCH REPORTS

- 02-17 "Industrial Relations in the Transport Sector in the Netherlands"
December 2002 dr Marc van der Meer & drs Hester Benedictus
- 03-16 "Public Sector Industrial Relations in the Netherlands: framework, principles, players and Representativity"
January 2003 drs Chris Moll, dr Marc van der Meer & prof.dr Jelle Visser
- 02-15 "Employees' Preferences for more or fewer Working Hours: The Effects of Usual, Contractual and Standard Working Time, Family Phase and Household Characteristics and Job Satisfaction"
December 2002 dr Kea Tijdens
- 02-13 "Ethnic and Gender Wage Differentials – An exploration of LOONWIJZERS 2001/2002"
October 2002 dr Aslan Zorlu
- 02-12 "Emancipatie-effectrapportage belastingen en premies – een verkenning naar nieuwe mogelijkheden vanuit het belastingstelsel 2001"
August 2002 dr Kea Tijdens, dr Hettie A. Pott-Buter
- 02-11 "Competenties van Werknemers in de Informatiemaatschappij – Een survey over ICT-gebruik"
June 2002 dr Kea Tijdens & Bram Steijn
- 02-10 "Loonwijzers 2001/2002. Werk, lonen en beroepen van mannen en vrouwen in Nederland"
June 2002 Kea Tijdens, Anna Dragstra, Dirk Dragstra, Maarten van Klaveren, Paulien Osse, Cecile Wetzels, Aslan Zorlu
- 01-09 "Beloningsvergelijking tussen markt en publieke sector: methodische kanttekeningen"
November 2001 Wiemer Salverda, Cees Nierop en Peter Mühlau
- 01-08 "Werken in de Digitale Delta. Een vragenbank voor ICT-gebruik in organisaties"
June 2001 dr Kea Tijdens
- 01-07 "De vrouwenloonwijzer. Werk, lonen en beroepen van vrouwen."
June 2001 dr Kea Tijdens
- 00-06 "Wie kan en wie wil telewerken?" Een onderzoek naar de factoren die de mogelijkheid tot en de behoefte aan telewerken van werknemers beïnvloeden."
November 2000 dr Kea Tijdens, dr Cecile Wetzels en Maarten van Klaveren
- 00-05 "Flexibele regels: Een onderzoek naar de relatie tussen CAO-afspraken en het bedrijfsbeleid over flexibilisering van de arbeid."
Juni 2000 dr Kea Tijdens & dr Marc van der Meer
- 00-04 "Vraag en aanbod van huishoudelijke diensten in Nederland"
June 2000 dr Kea Tijdens
- 00-03 "Keuzemogelijkheden in CAO's"
June 2000 Caroline van den Brekel en Kea Tijdens
- 00-02 "The toelating van vluchtelingen in Nederland en hun integratie op de arbeidsmarkt."
Juni 2000 Marloes Mattheijer
- 00-01 "The trade-off between competitiveness and employment in collective bargaining: the national consultation process and four cases of enterprise bargaining in the Netherlands"
Juni 2000 Marc van der Meer (ed), Adriaan van Liempt, Kea Tijdens, Martijn van Velzen, Jelle Visser

AIAS

AIAS is a young interdisciplinary institute, established in 1998, aiming to become the leading expert centre in the Netherlands for research on industrial relations, organisation of work, wage formation and labour market inequalities.

As a network organisation, AIAS brings together high-level expertise at the University of Amsterdam from five disciplines:

- Law
- Economics
- Sociology
- Psychology
- Health and safety studies

AIAS provides both teaching and research. On the teaching side it offers a Masters in Advanced Labour Studies/Human Resources and special courses in co-operation with other organizations such as the National Trade Union Museum and the Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. The teaching is in Dutch but AIAS is currently developing a MPhil in Organisation and Management Studies and a European Scientific Master programme in Labour Studies in co-operation with sister institutes from other countries.

AIAS has an extensive research program (2000-2004) building on the research performed by its member scholars. Current research themes effectively include:

- The impact of the Euro on wage formation, social policy and industrial relations
- Transitional labour markets and the flexibility and security trade-off in social and labour market regulation
- The prospects and policies of 'overcoming marginalisation' in employment
- The cycles of policy learning and mimicking in labour market reforms in Europe
- Female agency and collective bargaining outcomes
- The projects of the **LoWER** network.

**AMSTERDAMS INSTITUUT
VOOR ARBEIDSTUDIES**
Universiteit van Amsterdam

**Plantage Muidersgracht 4
1018 TV Amsterdam
the Netherlands**

**tel +31 20 525 4199
aias@uva.nl**

**fax +31 20 525 4301
www.uva-aias.net**